

מחנה ההשמדה בטרבלינקה

דין וחשבון

הדין והחשון הבא היה הראשון, שנתככל עליידי מטשלת פולין
שבִּלֹונְרוֹן בשנת 1942.

הכפר טרבלינקה נימצא בקירבת קו הרכבת וארשא—ביאלי—
סטוק, במרחק קילומטרים אחדים ממאלקיניה, בסביבה של חולות
ויערות. בשנת 1940 הקימו הגרמנים בקירבת הכפר הזה על החולות
מחנה־ריכוז — טרבלינקה א' — מיועד לפולנים, שעברו איזו
עבירה על פקודות הכובש, כמו אי־אספקת כמות מסויימת של תו־
צרת חקלאית, הברחת מיצרכים וכד'. המישטר במחנה זה הוא
קשה מאוד, בעד כל דבר הורגים את העצורים בירייה. המחנה הזה
נתפרסם כמו המחנה באושווינצ'ים.

בִּחֹודש מרס 1942 התחילו הגרמנים לבנות מחנה חדש — טרב־
לינקה ב' — בקירבת טרבלינקה א'. המחנה הזה נועד למקום הש־
מדה של יהודי פולין וארצות אירופה אחרות. בעבודות ההכנה וב־
יישור הקרקע הועבדו פולנים מהמחנה הסמוך, וכן גם יהודים, שנח־
טפו בעיירות שבסביבה. העבודות האלה נמשכו עד סוף החודש
אפריל, אז נישלם גם בנין החלק המרכזי של המחנה — בית־המוות
מיספר 1.

המחנה החדש, טרבלינקה ב', נמצא על גבעות חול, בין חור־
שות. שטח המחנה הוא באופן יחסי קטן. הוא מקיף כחמשת אלפים
הקטר. כל השטח מוקף גדר־צמחים וכן עוברת בה עוד גדר תיל
דוקרני. חלק של הגדר עובר מצפון דרך יער צעיר. בארבעת
הפינות של המיגרש הוקמו נקודות מיצפה למישמרות המחנה.
המישמרות מורכבים ברובם מאוקראינים, המזויינים במכונות ירייה
קלות. להארת כל השטח בלילות נימצאים בנקודות המיצפה זרקו־
רים, חזקים. גם באמצע השטח, על הגבעות שבין החורשות, הוקמו
מישמרות מיצפה. את הגבול המערבי של טרבלינקה ב' מהווה
סוללת הרכבת, שעליה עוברת מסילה צדדית, המחברת את המחנה
עם המסילה הראשית של הרכבת. המסילה הצדדית נסללה בחדשים
האחרונים, כדי שאפשר יהיה להביא את הקרונות עם המגורשים
ישר למקום ההשמדה. את הגבול הצפוני של המחנה מהווה יער

צעיר. הגבולות המזרחי והדרומי עוברים בין גבעות חול. בשטח המתנה נימשכות חורשות באורך רב, באופן מקביל לפסי הרכבת, החל מהגבול הצפוני.

ליד המסילה הצדדית של הרכבת נימצאת רחבה, שעל ידה מתעכבת הרכבת עם המישלוחים. מרחבה זו יש מוצא לכיכר, שיש בה מקום לאלפיים עד שלושת אלפים איש. כיכר זאת מוקפת גדר תיל דוקרני מיוחדת. על הכיכר, לא רחוק מהגבול הצפוני, עומד צריף גדול בנוי עץ. בפינה הדרומית-מערבית נמצאת תחנת מיצפה, שבה נמצא מישמר צבאי במשך כל 24 השעות. מהצד הדרומי של הכיכר, מחוץ לגדר, נימצא מקום למיון הבגדים ("לומפן-סורטי-רונגס-פלאץ"), והלאה דרומה מקום לרצח בשביל מפקד המחנה וקברי הקרבנות שנירצחו בידיו. מהכיכר הנ"ל, שלידה מתעכבת הרכבת, מוביל שער, הנימצא בפינה הצפונית-מזרחית של הגדר. משם עוברת דרך מוקפת יערות לצד מזרח, שארכה 200 מטר, ואח"כ היא פונה בזווית ישרה דרומה ועוברת ליד היער, באופן מקביל לגבול המערבי של הכיכר. הדרך הזאת נפסקת ליד בנין גדול, בנוי בצורה מיוחדת: זהו חלקו של בנין-חומה בלתי גמור, בעל קומה אחת, ארכו כארבעים מטר ורחבו כחמשה-עשר מטר. (במחצית הראשונה של החודש ספטמבר, כשקיבלנו ידיעות על טרבלינקה ב, עמדה להיגמר בניית הבנין הזה.) את בניית בנין-החומה הזה התחילו הגרמנים כבר בזמן פעולת הגירוש, קרוב לודאי במחצית החודש אוגוסט, והשתמשו בעבודת בעלי-מלאכה יהודים, שנבחרו מתוך היהודים, שנישלחו לטרבלינקה להשמדה. עובדה אופיינית היא, שאת הלבנים לבנין הטעינו פועלים יהודים ב"מקום הריכוז" (אומשל-אגפלאץ) בווארשה. מראה הבנין מבפנים הוא, לפי עד ראייה, כדלקמן: באמצע עובר פרזודור ברוחב 3 מטרים, ומשני הצדדים נמצאים חמישה חדרים, תאים; גובהו של כל תא כשני מטרים. שטחו של כל תא הוא כ-35 מטר מרובע.

לתאי-ההשמדה אין חלונות, אולם יש להם דלתות, היוצאות לפרוזדור, ומין שסתומים בקירות החיצוניים. על-יד השסתומים האלה נימצאות רחבות שקערוריות, כעין קערות גדולות פועלים התקינו צינורות, שדרכם יכניסו אדי קיטור. בנין זה הוא בית-המחנה מס' 2.

שביל היער פוסח על הבית הזה וניפסק ליד בית-המוות מס' 1.

זהו בניין-חומה הרבה יותר קטן מהקודם. יש בו רק שלושה תאים וחדר-דוודים. לאורך הקיר הצפוני של הבית הזה עובר פרוזדור, שממנו אפשר להיכנס דרך דלתות לתאים. בקיר החיצוני של התאים נימצא שסתום (לפני זמן לא רב היתה כאן דלת, אולם החליפה בשסתום מטעמים תועלתיים). גם כאן נימצאת בגובה השסתומים רחבה בצורת קערה. סמוך לבניין נימצא חדר-הדוודים. בתוך חדר-הדוודים נימצא דוד גדול לתפוקת אדי קיטור, ובעזרת צינורות, העוברים את תאי-המוות, ושנוקבו בהם נקבים מיספר, חודרים אדי המיים, שחוממו עד מאוד, לתוך התאים. כשמכונת המוות הזאת פועלת סגורים הדלתות באופן הרמטי. הריצפה בתאים מכוסה טרקותה, הנעשית חלקה מאוד, כששופכים עליה מים. על-יד חדר-הדוודים נימצאת באר, הבאר היחידה בכל שטח טרבלינקה ב'. לא רחוק מבית-המוות, מצד דרום, מעבר לגדר התיל והגדר, נימצא מחנה הקברנים. יושבים הם בצריף. ליד הצריף נימצאים בנינים למיטבחים. משני צדי המחנה הזה נימצאים שני מישמרות. שאר השטח של טרבלינקה מיועד לקברות לקרבנות הנירצחים. חלק מהשטח הפך כבר בית-קברות גדול. בתחילה חפרו את הקברות פולנים, שהעבידום במחנה הזה, אח"כ במידה שמעשי ההשמדה רבו והלכו, כשגדלה הדרישה לבורות, הביאו מכונות חפירה מיוחדות, החופרות יום ולילה קברות. מכונת "דיזל" מספקת את הכוח המניע, והרעש, שהמכונה הזאת מקימה, הוא הקול האופייני למחנה המוות טרבלינקה ב'.

מיספר השומרים והמוציאים לפועל את ההשמדה הוא קטן מאוד. בראש מחנה ההשמדה עומד איש הס.ס., בדרגת קפיטן הז'נדרמריה, בשם זאואר. אנשי השירות הגרמניים, מאנשי הס.ס., מפחדים מאוד מה"מפקד" שלהם. כשרק רואים אותו מרחוק, הם מתחילים ביתר מרץ להאיץ ביהודים העובדים ובקרבנות ההולכים בדרך המובילה למוות. בסה"כ ישנם בטרבלינקה 10 גרמנים ו-30 אוקראינים.

פלוגת הגרמנים מתחלפת לעתים קרובות, למחנה מגיעים מפעם לפעם אנשי ס.ס. מערים שונות ב"גנרל-גוברנמנט", מהמקומות, שהם שם עסוקים בגירושים.

מלבד מישמר המחנה הגרמני-אוקראיני ישנו גם שירות עזר יהודי, שחלק ממנו מועבד במיון בגדי הקרבנות המושמדים, חלק

כקברנים, שעליהם להריק את תאי ההשמדה ולקבור את המתים, והשאר מועבד בכיכר הכניסה. בראש כל קבוצה של שירות העוז היהודי עומדים ראשי קבוצה, הנקראים בפי הגרמנים "קאפוס". הם מקבלים מזון קצת יותר טוב, ולשם הבדלתם מאחרים תפור על מכנסיהם מעל לברך טלאי צהוב בצורת משולש. מצב היהודים בשירות העוז משתנה כמעט כל יום. נדירים הם המקרים, שיהודי יחזיק מעמד בשרות זה למעלה משבועיים, בגלל היחס האכזרי אליהם מצד הגרמנים. מכים ומתעללים בהם בלי הפסק, לעתים קרובות מלקים אותם (25 מלקות), ואת אלה שנחלשו ואינם מוכשרים יותר לעבודה, הורגים בירייה. עושה זאת ברוב המקרים המפקד בעצמו. בכל יום אחרי הצהרים נערך מיפקד של אלה שחדלו להיות מסוגלים לעבודה. לשאלת הגרמני, מי מרגיש שאינו יכול להמשיך לעבוד, יוצאים מהשורה אחדים, המודיעים על אי-כושרם לעבודה, והם מבקשים אותו, שיעשה אתם חסד ויהרגם בירייה. הרצח נעשה במקום מיוחד. הקרבן עומד אז בקומה זקופה ליד הקבר והמפקד יורה מאקדוחו בקדקד. על הקרבן הבא לגשת, לזרוק את ההרוג לתוך הבור, ואחרי רגעים מיספר גם גורלו כגורל קודמו. היהודים הצעירים האלה עובדים עבודה כל כך קשה ומפרכת, עד שאין להם כל רצון להתנגד, והטירור הגרמני הוא כה איום, שהם מעדיפים למות בהקדם, כדי לא לסבול יותר את העינויים. בימים הראשונים של החודש ספטמבר הרג המפקד של טרבלינקה בירייה מרובה 500 יהודים צעירים, ומה שמפליא ביותר, שאף אחד מהקבורים זה הזאת בת כמה מאות איש לא התנפל על הגרמני, כדי להתגונן בפני המוות. ההרג נימשך מ-7.30 בבוקר עד 3 אחה"צ.

העבודה הקלה ביותר היא מיון הבגדים של הנירצחים. בשעת עבודה זו יש אפשרות לאכול במידה מספקת, כיון שהיהודים ה"מגורשים" לקחו אתם צידה לדרך, כמו לחם, ריבה, שומן וסוכר. אולם המפקד אינו משאיר אותם זמן רב בעבודה זו, כעבור ימים אחדים הוא מעביר אותם לעבודת הקברנות.

את שירות העוז היהודי משלימים הגרמנים מהמישלוחים המגיעים לטרבלינקה. באופן רגיל מגיעים לטרבלינקה בכל יום שני מישלוחים; בבוקר ולפנות ערב, ובזמן הגברה ניכרת של פעולה הגירוש מישלוחים אחדים ליום. כל רכבת מורכבת מכמה עשרות קרונות משא. חלק מהקרונות נעצר במסילה הצדדית מול רחבת הכניסה, השאר מועברים הצדה ומחכים עד ש"יסודר" החלק הרא-

שון. את הקרוזנות מריקים חיש מהר. המוני האנשים, שהיו נתונים בדרך לעינויים כה איומים, ושהם כולם מעוצבנים במידה, שאין למעלה הימנה, נושמים לרווחה כשהם יוצאים לרחבת הכניסה. מיד מקבל את פניהם שירות העזר היהודי עם ה"קאפוסים" בראשו. ניתנות פקודות באידיש, מה עליהם לעשות. על הנשים והילדים מצווים להיכנס מיד לצריפים, הגברים נישארים במקום. הגברים, המתחילים להסתכל סביבם, רואים מודעה תלויה על עמוד גבוה עם לכתובת ענקית: "שימו לב, ווארשאים" (למרות שלטרבלינקה מגיעים מישלוחים של יהודים במספר רב גם מערים רבות אחרות ב"גנרל-גוברנמנט" ומארצות מערב אירופה) "היו שקטים לגורלכם" — אפשר לקרוא הלאה — "אתם נוסעים כולכם מזרחה לעבודה, אתם תעבדו ונשיכם תהיינה עסוקות במשק בית! אולם לפני נסיעתכם חובה עליכם להתרחץ, ואת בגדיכם מוכרחים לחטא מכינים. את התכשיטים ואת הכספים שלכם עליכם למסור כפיקדון בקופה כאן, תקבלו קבלות מתאימות, ואחרי הרחיצה והחיתוי תקבלו את הכל בחזרה ללא נזק".

בתקופה הראשונה של מלאכת ההשמדה בטרבלינקה היה בא למיגרש קצין הס.ס. והיה מעמיד פנים של בעל רחמים, פנים המעוררים אמון, והיה נואם לפני הנאספים נאום, שתכנו היה דומה לכתובת. אולם כשהתחילו להגיע למחנה מישלוחים יותר ויותר ממקומות שונים והיה צורך למהר בחיסול המוני של המגורשים, ביטלו הגרמנים את הנאום הזה.

כדי לעורר בקרב היהודים אמון לגרמנים, שבאמת ממיינים כאן את האנשים לפי מקצועותיהם לשם מישלוח קבוצות בעלי מקצוע לעבודה, ניתלו במקומות שונים במגרש מודעות, כמו: חייטים, סנדלרים, נגרים וכד'. מובן הדבר, שאף פעם לא נעשה מיון כזה.

לעומת זאת מסדרים ה"קאפוסים" מהר את הגברים בשורות, 10 אנשים בשורה, מצווים עליהם לחלוץ את הנעלים, אח"כ להתפשט עירומים ולהתכונן למרחץ. מותר לכל אחד לקחת אתו חתיכות סבון ואת תעודותיו. בינתיים לוקחים עובדי שירות המיון את הבגדים למיגרש שלהם. גם על הנשים והילדים להתפשט עירומים. עכשיו באה הפרשה האחרונה בטרגדיה של טרבלינקה: המון הגברים, הנשים והילדים המבוהלים יוצא בדרכו האחרונה לקראת המוות. בראש הולכת קבוצת הנשים והילדים, כשהגרמנים מאיצים

בהם בלי הפסק ומכים במגלבים. מאיצים בקבוצה זו יותר ויותר. מכים על ראשי הנשים, היוצאות כמעט מדעתן מרוב פחד וכאב, מכות חזקות יותר ויותר. הצעקות והבכי של הנשים, הקללות והגידופים של הגרמנים מפריעים את השקט ביער. לבסוף מתברר לאנשים, שהם הולכים למות. ליד הכניסה לבית-המוות מספר 1 עומד המפקד בעצמו עם מגלב ביד ובקור-רוח הוא מכה בנשים ומאיץ בהן, שתיכנסנה פנימה. הריצפה בתאים חלקלקה. אנשים מתחלקים ונופלים, אולם אינם יכולים לקום, כי עליהם עוברים המוני קרבנות אחרים, שדחפום בכוח פנימה. באופן כזה מתמלאים עד אפס מקום תאי ההשמדה. אז סוגרים באופן הרמטי את הדלתות ומתחילה ההחנקה האטית של האנשים החיים באדי קיטור, העולים מחורי הצינורות. לכתחילה מגיעות מבפנים צעקות חנוקות, אח"כ הן הולכות ונעשות שקטות יותר, וכעבור 15 דקות נישלמה ההשמדה. עכשיו בא תור הקברנים. בצעקות וגידופים מאיצים המשגיחים הגרמניים בקברנים להתחיל בעבודה, דהיינו להוציא את הגופות מתוך תאי-ההשמדה. הקברנים מתיצבים על-יד הרחבה מול המיכסות, המיכסות נפתחים, אבל אף גופה אחת אינה מופיעה. בהשפעת אדי המים נוצר מכל הגופות כעין גוש אחד, גופות הקרבנות נידבקו אחת לשניה בזיעתן. לפני שהוציאו את נשמתן, ביסורי המוות, נשתלבו באופן משונה ונתערבבו בפקעת גדולה ידיים, רגליים ויתר חלקי הגוף. על הגוש הזה שופכים מיים קרים בדליים מהבאר הקרובה, כדי לאפשר לקברנים להוציא את הגופות. בהשפעת המים ניפרדות הגופות אחת מהשניה וקל יותר להוציאן. בדרך כלל אין רואים שינוי במראה החיצוני של הגופות, רק הראש והחלקים האחוריים מקבלים צבע סגול. הקברנים, שהגרמנים מכים וממריצים אותם בלי הרף, שמים את הגופות על הרחבה עד שהתאים מתרוקנים. הגופות מונחות כמו בשר בקר שחוט. אחרי-כן מתחילה קבורת הגופות. עד לפני זמן לא רב (המחצית הראשונה של החודש אוגוסט) השתמשו הקברנים היהודיים בעגלות-יד, שבהן הובילו את הגופות לבורות. הם הוכרחו לגמור את העבודה במהירות בלתי רגילה. אולם בזמן האחרון ביטל המנהל את ההקלה הזאת. Ein Mann — zwei Leichen קברן אחד — שתי גופות, כלומר, כל קברן חייב לקבור שתי גופות. הקברן קושר בחגורת מיכנסיים את הידים או הרגלים של הגופות וסוחב אותן בריצה מהרחבה אל הבורות, זורק אותן וחוזר בריצה, כדי לקחת מטען נוסף. קודם היו

הקברים על-יד בית-המוות, אפשר היה איפוא לקבור את הקרבנות במהירות. במידה שגדל מיספר ההרוגים זו גבול הקברים יותר ויותר מזרחה וסחיבת הגופות לקבורה נימשך יותר זמן. לאחר שהקברים מתמלאים, מכסים הקברנים את הגופות בעפר. מכונת החפירה מכינה מיד בקירבת המקום קבר נוסף.

השמדת הגברים נעשית באופן דומה. גם אותם מכריחים לעבור מהר באותו השביל ביער לקראת המוות. האנשים מגיבים על כל זה בזמן הובלתם לבית-המוות באופן שונה: יש שאומרים פרקי תהלים וזוידוי ויש המקללים את ה', אולם צעקות הגרמנים והמכות, הני-תכות על גבי הנידונים למוות, משקיטות את כל ההמון. לפעמים אי אפשר להכניס את כל הקרבנות לתוך התאים, המלאים כבר עד אפס מקום, אז מעכבים הגרמנים את הנישארים בחורשה ליד מקום הרצח. אנשים אלה רואים ושומעים את הכל, אולם אין תגובה כל-שהי, שתראה את רצונם לקיום. עובדה זו היא הוכחה מאלפת, עד כמה אכזרי הוא הטירור, שמשתמשים בו הגרמנים כלפי קרבנותיהם. בית-המוות החדש נועד להשמדת 8—10 אלפים קרבנות בבת אחת. בשטח טרבלינקה נקברו כבר 2.000.000 (שני מיליונים) יהודים הרוגים, כלומר רובם של יהודי פולין.

ההיגיינה בטרבלינקה ב'

הסקירה הבאה הופצאה ספולין על-ידי הועד המרכזי של יהודי פולין.

הגרמנים, המתגאים בתרבותם, יכולים להיות "גאים" בסידורים ההיגייניים במחנות לשבויי מלחמה ואסירים. במחנה טרבלינקה ב' נמצאו בקיץ 1942 כשלושת אלפים נפש, פולנים ויהודים. שרר שם לכלוך יוצא מהכלל ורחשו שם כינים לרוב. הנאצים לא נקטו באמצעים נגד זה, כי כוונתם היתה להחיש את מותם של האסירים. האסיר החדש סבל לא רק סבל מוסרי ומקבלת הפנים החמה על-ידי אנשי הס.ס., אלא גם מחוסר מים ומ-הכינים. במחנה לא היה ביוב. היתה שם באר אחת פתוחה, שממנה שאבו מים בדלי קשור לשרשרת. על-יד הבאר עבדו ארבעה אסירים, שלא היו מספיקים במשך 16 שעות העבודה לשאוב די מים בשביל המפקדה, בתי המרחץ של אנשי הס.ס., בית החולים,

המכבסה והמיטבח של האסירים. את המים היו נושאים בדליים אסירים אחרים, שעבדו כמעט במשך כל היממה.

בקיץ היה הצימאון של האסירים גובר, אבל אסור היה להם לגשת לבאר באיום במלקות ואפילו במוות על-ידי יריה. מים לשתייה אפשר היה להשיג רק בדרך בלתי לגלית, על-ידי קניה או גניבה. האסירים שהגיעו זה לא כבר למחנה ושהיו לפעמים כלואים בקרונוות הרכבת במשך שני ימים ויותר, סבלו מאוד מצמאון. גם כש-השיג אחד מהם בסכנת הנפש קצת מים, לא יכול היה לשתות בעצמו, כי אסירים אחרים היו מתנפלים על "המאושר" והיו רוצים לחטוף ממנו את המים או לקבל ממנו לתוך ספל לכל-הפחות קצת מים ללגימה. בקשר לזה אירעו מריבות עם מכות בקרב האסירים. מוכן הדבר שבתנאים אלה היתה הרחיצה חלום שאין להגשימו. הצמאון היה כל כך גדול, שהיו שותים מים עכורים, מלאים חול ואפילו מי גשמים. מאותו הטעם אי אפשר היה לכבס את הלבנים. היה ברור, שאם אחד ממאות האסירים החדשים, שהיו מגיעים יום יום, יביא אתו את מחלת הטיפוס, יידבק ממנו כל המחנה בגלל ריבוי הכינים.

ואמנם פרצה בספטמבר 1942 מגיפת הטיפוס. הגרמנים נגשו מיד להלחם במגפה. הם נתנו פקודה לרופאים-האסירים למדוד בזמן המיפקד בערב את החום של האסירים. בהשגחת אנשי הס.ס. שמו את המדחומים בפיות האסירים. את אלה שהחום עלה אצלם, הוציאו מהשורה והעמידו אותם לחוד. אלה נשלחו ליער, שם נרצחו במכשיר קהה ואח"כ נקברו.

לפעמים היו האסירים מקבלים חום מתוך הפחד בפני תוצאות המדידה של החום ולפעמים היה החום נגרם ע"י קילקול בקיבה, תופעה שכיחה במחנה. הנאצים לא בדקו מה גרם לחום. כל מי שהיה לו חום, נחשב לחולה ונשלח ליער.

בחודש נובמבר 1942 באה ועדה סאניטרית מיוחדת. הביאו מכשירים לחיטוי ואז התחיל גיהנום חדש.

לפעמים היו מכריחים להתפשט בחצר בזמן גשם ושלג ואת הבגדים היו לוקחים לחיטוי. האנשים היו מחכים במשך שעה שע"תיים ערומים עד שהכניסום לצריף לשם מקלחת. אחרי כן צריך היה לחכות שוב בחצר לקבלת הבגדים בחזרה.

בינתיים עשו חיטוי בצריף, כלומר שפכו איזה מין נוזל מסריח על המשכבים. אי אפשר היה אחרי כן לשכב על הקרשים הרטובים

האלה. אין פלא אם לאחר ה"רחיצה" קיבל מיספר רב של אסירים חום ונישלחו "ליער". מישלוחים חדשים של אסירים הגיעו יום יום, ולכן לא קטן מיספרם במחנה.

הוצאו מהכלל בעלי מלאכה, ששלחום במקרה של מחלה ל"בית החולים". היה זה חדר מלוכלך גם הוא ומלא כינים. החולה היה מקבל בכל יום שני "תרנגולים" להזעה. כל 2-3 ימים היו מגרשים במקל גם את ה"מיוחסים" האלה מ"בית-החולים" והיו משאירים רק את בעלי המקצועות הדרושים ביותר. את השאר היו מכניסים לעגלה רתומה לשני סוסים. את החולים היו מכים בזמן ההעלאה על העגלה במקלות. את אלה, שהיו מראים עוד סימני חיים, היו מכים בדרך ליער עד שהיו מוציאים את נשמתם. הדם הנוזל היה מסמן את הדרך שבה עברה העגלה.

גם בלילה לא ניתן מנוח לאסירים. כשהאנשים היו נכנסים סוף סוף לצריף היה מתחיל שם גיהינום חדש.

בצריפים, שנועדו באופן ממוצע לשלוש מאות נפש, היו כולאים 1000 — 1200. הריצפה ממלט, מלאה חורים. האצטבאות לשכיבה, נעשו מקרשים ולא היו מכוסים. על אצטבאות אלה, ברוחב 1,7 על 3 מטר, שכבו 12 איש למטה ושלושה עשר על האצטבה שמעל לזו. האסירים שכבו צפופים כל כך, שאם אחד מהם רצה לשכב על צדו השני, מוכרחים היו כולם בבת-אחד להסתובב. אסור היה לצאת מהצריף בלילה במשך 15 שעה אפילו בחורף. לצרכי האסירים היו מעמידים במעבר הראשי בין האצטבאות ובין אמבטיה של פח, שעמדה שם, סירים גדולים, שנוזל מהם.

הרעב התמידי של האסירים ואכילת כל מיני שיריים, שאפשר היה למצוא (קליפות תפוחי-אדמה, צנון, עצמות וכד') גרמו לכך שרוב האסירים סבל משילשול. בצריפים היה בדרך כלל לגמרי חושך. בבוקר, כשאפשר היה לפתוח את התריסים ואת הדלתות, היו האסירים מוצאים שלוליות גדולות מסביב לסירים ול"אמבטיה", שהיתה מלאה. האויר המחניק היה גורם לכאב ראש ולהתעלפות. לאחר איורור במשך כמה שעות, כשהיה בא המשגיח מאנשי הס.ס., היה עומד על סף הצריף, כי האויר המחניק לא נתן לו להכנס פנימה. הוא היה קורא אליו את התורנים, שחייבים היו להשגיח על הנקיון במשך הלילה, והיה מכה אותם באכזריות על אשר לא השגיחו שוב, שלא היה בצריף לכלוך כזה. כך היה הדבר חוזר בכל יום.

במשך היום, בזמן העבודה, היו האסירים נזכרים בצריף בלילה

כבחלום בלהות, זבלילה היו מתעוררים ברעדה בחשבם על "העבו-
דה" במשך היום, על המכות והרציחות של אנשים, שלא יכלו יותר
לעבוד, שהיו נפוחים מרעב.

למרות כל העינויים לא חדלו האסירים לחשוב יומם ולילה על
בריחה מהגיהינום הזה טרבלינקה כדי שיוכלו לנקום את נקמת הק-
רובים והיקרים להם שנרצחו ואת נקמתם הם על השפלתם ודיכויים.

עדותו של דוד מילגרוי.

הער הוא תושב לודז. הובל למחנה ההשמדה בטרבלינקה והצליח
להימלט ממנו. דוד מילגרוי מסר את עדותו בכתב ביום ה-30 באוגוסט
1943.

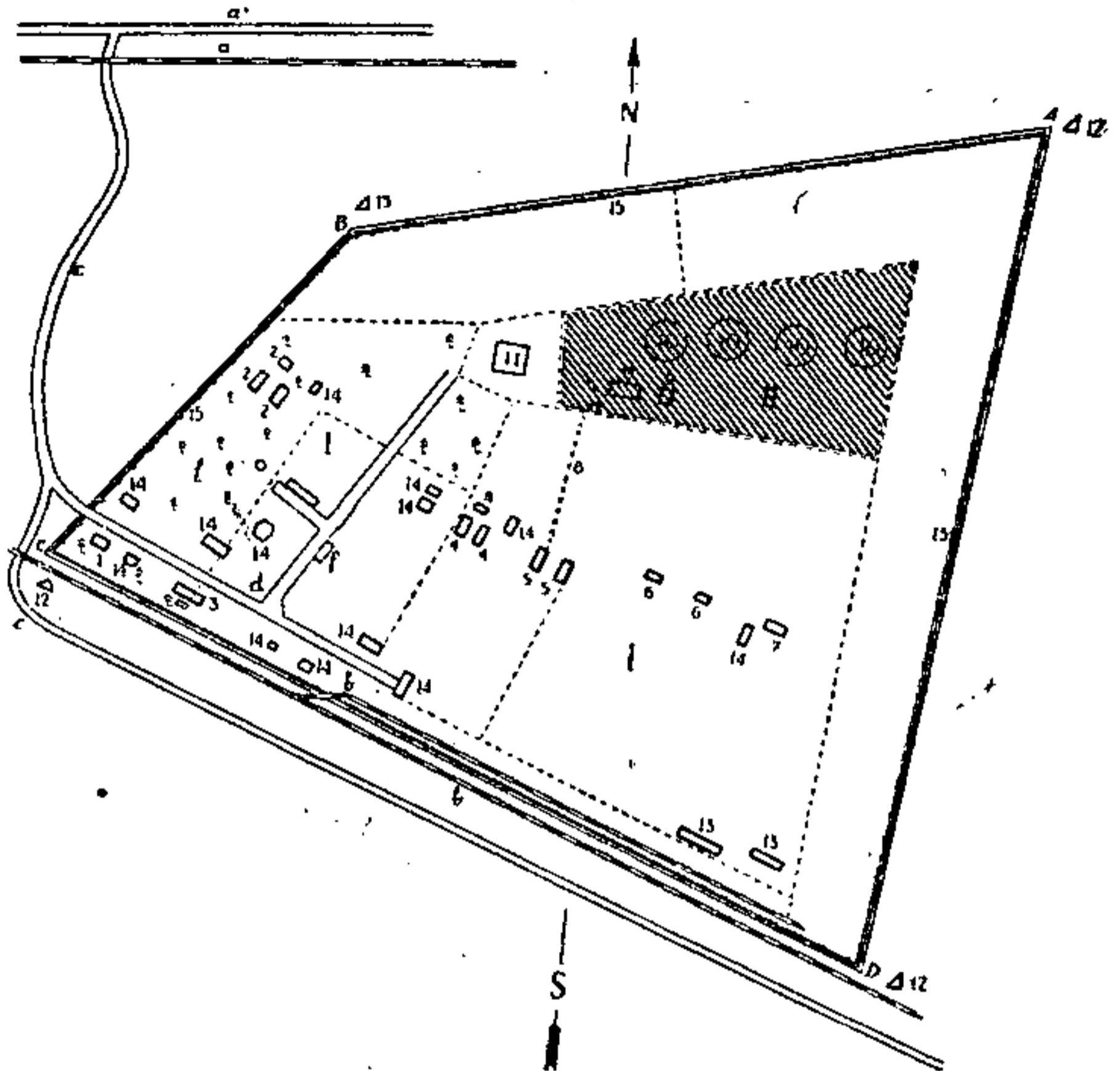
בפרוץ המלחמה גרתי בעיר מולדתי לודז.
ביום ה-4 בספטמבר 1939 פורסמה פקודה מטעם הממשלה הפו-
לנית שעל תושבי לודז לעזוב את העיר. התחילה בריחה מבוהלת מה-
עיר. רוב היהודים הלכו בכיוון וארשה. הגרמנים הפציצו את הדרכים
ורבים נהרגו. לאחר הליכה במשך 4 ימים הגעתי סוף-סוף לווארשה.
הגרמנים שמו אז כבר מצור על העיר. היה דוחק רב במיים, לחם
ומיצרכים אחרים. לאחר כיבוש וארשה לא היפלו עדיין בין היהודים
ובין יתר האוכלוסייה. רק לאחר 4 שבועות של שלטון התחילה הפליית
היהודים לרעה. ב-1 באוקטובר 1939, החלטתי לחזור ללודז, כי חשב-
תי ששם אהיה יותר בטוח. אולם בדרך שמו אותי במאסר והובילו
אותי ביחד עם כאלף יהודים לתחנת הרכבת. בדרך נפלתי ארצה,
נישארתי שוכב וכך הצלחתי להתחמק מבלי שהרגישו בי. למחרת
נסעתי ברכבת ללודז.

בשבועיים הראשונים אפשר היה לחיות בלודז. במיסתור הורגשה
תנועה רבה, כי החיילים הגרמנים קנו הרבה והיהודים הרויחו כסף.
רק כעבור שבועיים הוחרמו לפתע פתאום העסקים של היהודים,
הגרמנים התחילו לחטוף יהודים ברחובות ומהבתים לעבודה והתעל-
לו בהם התעללות אכזרית בזמן הפעולה הזאת. העוצר הוקדם לשעה
5 אחה"צ. היהודים הסתתרו ולא הופיעו יותר ברחובות. בביצוע הג-
זירות האלה נגד היהודים השתתפו באופן פעיל ביותר התושבים

הגרמניים המקומיים. ניגזרה גזירה, שעל היהודים לשאת סימן יהודי הן על החזה והן על הגב. מיד התחילו בגירוש ("אויסזידלונג"). הכוונה היתה לעשות את ליצמאנשטאדט טהורה מיהודים ("יודנרייין"). בראשונה רצו, שהגירוש ייעשה על-ידי התיצבות יהודים באופן חפשי, יום-יום חייבים היו להירשם 1.000 יהודים. לאחר שבמשך שלושה ימים לא נענו היהודים לדרישה זו, הוצאו בכוח מדירותיהם וניתפסו בכל מקום שאפשר היה לתפוס אותם והובאו למחנה. במחנה הופרדו הגברים, הנשים והילדים ואח"כ הוסעו בכיוון בלתי ידוע. אז התחילה בריחת בהלה של היהודים לווארשה, כי הגיעו משם שמועות, שתנאי החיים גשתפרו במיקצת.

ב-15 בדצמבר 1939 עזבתי את לודז וברחתי לווארשה. בווארשה נימצאו אז כ-500.000 יהודים. הם היו מחוייבים לשאת סרטים לבנים על זרועותיהם. אולם אפשר היה לחיות שם. הקנסות על אלה, שלא קיימו את התקנות נגד היהודים לא היו קשים ביותר. למשל, בעוון אי-נשיאת הסרט הלבן היו חייבים לשלם קנס של 500 זהוב. מצב זה נימשך עד ה-1 באוקטובר 1940.

ב-1 באוקטובר פורסמה פקודת הגיטו, שלפיה חייבים היו כל היהודים לעבור עד ה-15 באוקטובר לחלק מסויים של העיר, שהוקצה לגיטו. ב-16 בו עמדו כבר ליד כל 12 שעריו של הגיטו על המישמר ז'נדרמים גרמניים ושוטרים פולניים. אסור היה לצאת את הגיטו או להיכנס אליו בלי רשיון מיוחד. העסקים של היהודים, שנימצאו מחוץ לגיטו הוחרמו, כי הסוחר היהודי לא יכול היה לגשת אל עסקיו. כל העוזב את הגיטו היה צפוי לעונש מוות. הורגש מיד דוחק במזונות, משום שמותר היה להכניס לגיטו רק כמות מוגבלת של צרכי מזון. המחירים עלו פי-שלוש ופי-ארבע. לאחר שלושה חדשים אפשר היה כבר לראות ברחובות העיר אנשים נפוחי רעב ופושטי יד. לאנשים האומללים האלה לא נישארה ברירה אחרת, אלא לשלוח את ילדיהם בגיל 4-12 דרך שערי הגיטו, דבר שהיה כרוך בסכנה גדולה לילדים. הילדים היו קונים מחוץ לחומות כמה קילוגרם תפוחי-אדמה והיו מביאים אותם בסכנת נפשות לתוך הגיטו. שם אפשר היה למכור את תפוחי האדמה ברווח גדול (מחיר תפוחי-האדמה בחלק ה"ארי" של העיר היה 2 זהובים לקילו, ובגיטו — 8 זהובים). הילדים פירגסו באופן כזה משפחות גדולות שלמות. הגברת מארישה אורלובסקה (אריית) מוסרת, שראתה איך ז'נדרם גרמני הרג בירייה ילד יהודי בזמן עברו את גבול הגיטו. על-יד כל שער עמדו על המישמר כנ"ל

תרשים של מחנה-ההשמדה בטרבלינקה
 החלק המשקי-אדמיניסטרטיבי של המחנה.
 החלק העיקרי של מחנה-ההשמדה.

1. מישמר. 2. צריפי האוקראינים והמיטבת. 3. צריף של הגר-מנים ומחסן-נשק. 4. צריפים בשביל היהודים, בתי מלאכה ומיטבת.
5. צריפים שבהם היו פושטים את בגדיהם גברים ונשים. 6. צריפים למיון בגדים. 7. "בית-החולים". 8. הדרך לתאי-הגאזים. 9. תאי-הגאזים. 10. מקומות לשריפת הגוויות. 11. מקום לשריפת הזבל.
12. צריחים. 13. מחסנים שהכילו את רכוש הקרבנות. 14. בנינים שונים, אדמיניסטרטיביים ומשקיים. 15. גדרות תיל ועמודים.

שני ז'נדרמים גרמנים, שני שוטרים פולניים ושלוש יהודים משי-רות-הסדר. אנשי שירות הסדר היהודי הביאו תועלת רבה לאנשי הגיטו, משום שהם התידדו עם השוטרים הפולניים וע"י כך הקלו במידה רבה על הברחת מזונות לגיטו. היתה אז עוד תנועה ערה בין הגיטו ובין החלק הארי של העיר, משום שבגיטו היו עוד בתי-חרו-שת רבים*). ההברחה היתה נעשית בעיקר תוך שימוש בתנועה הזאת. לאחר כשישה חדשים אפשר היה לקבוע, שמחצי מיליון בערך של היהודים שבגיטו, מתפרנסים מהברחה כמאה אלף איש, כחמישים אלף חיים מההון שברשותם, והשאר, 350,000 נפש, רעבו ממש, הא-נשים היו נופלים ברחובות מרעב ומתים. יום-יום אפשר היה למנות עד כמאתיים מתים כאלה. את הגופות, שהיו מוצאים ברחובות, היו מביאים לקבורה על חשבון מועצת הגיטו בקברות אחים. מכיון שבעד קבורת האנשים, שמתו בבתים היו חייבים לשלם בני המישפחה, לכן היה קורה לעתים שהללו היו מניחים את הגופה ברחוב, כי לא היו להם אמצעים לתשלום דמי-קבורה. ההמון היה מיד שודד מהגופות שברחוב את כל מה שמצא אצלן. היו פושטים מהן את הבגדים ואת הנעלים, כך שהגופות היו מונחות ערומות לגמרי. בקבר-אחים אחד ניקברו כ-800 גופות בלי כל רישום, כי אי-אפשר היה ברוב המקרים לזהות את הגופות הערומות. בזמן הזה הגיעו לווארשה עוד כמאה אלף יהודים מעיירות קטנות שונות שבסביבה, שגורשו ממקומות מגוריהם לווארשה.

ביום ה-24 ביולי 1942 התחיל הגירוש מגיטו וארשה. צ'רניא-קוב, ראש מועצת היהודים בגיטו וארשה, איבד את עצמו לדעת יו-מיים לפני כן, מיד כשהודיעו לו על הגירוש.

כדאי גם לציין, שהשלטון הגרמני ציווה על מועצת היהודים לקנות בשבילו מכוונות צילום יקרות, שבהן צילמו מחזות שונים, שצריכים היו להראות את החיים הבלתי-מוסריים, כביכול, של היהו-דים. כך, למשל, הובאו אנשים זקנים ובחורות צעירות לבית-מרחץ, שם ציוו עליהם לפשוט את בגדיהם ולרחוץ אחד את השני, או שציוו לערוך באולם שולחן מלא מטעמים, הביאו לשם יהודים, שהיו לבושים יפה ושמראה פניהם היה טוב וציוו עליהם לאכול, בו בזמן העמידו באולם מהצד יהודים נפוחים מרעב, שיבקשו אוכל להחיות את נפ-שם, ועל אלה שמראה פניהם טוב ציוו לדחות בגסות את בקשות הר-עבים וכו'.

(*) של "אריים".

הגירוש התחיל עם האבקואציה של היהודים שישבו בבית הסוהר המיוחד ליהודים. לאחר זה בא תורם של בני השכבות העניות, הרעבות. במשך 3 ימים גורשו 7000 איש. השמירה ליד שערי הגיטו חזקה פי שש ולכן נעשתה הברחת המזונות לגיטו בלתי-אפשרית. היוקר עליה ללא כל שעור. השילטונות המשיכו אז בגירוש על-יסוד הרשמה ברצון חפשי. הופיעה הודעה ליהודים, שירשמו לעבודה ושהגירוש יקבלו 8 קילו לחם ושני קילו ריבה לנפש. להודעה זו נענו המזוני יהודים, שצבאו על משרדי ההרשמה. הגירוש נימשך בקצב כזה כחודש ימים, עד שההרשמות באופן חפשי פסקו כמעט לגמרי. אז הופיעה פקודה חדשה, שלפיה יקבלו כל היהודים העובדים במפעלים גרמניים תעודות. בין-לילה הקימו היהודים המון מפעלים גרמניים. פתאום "נמצאו" מכונות וכל הנחוץ למיפעל, והתחילו לעבוד בשיתוף עם גרמנים, שהופיעו כבעלי המיפעל. התחיל מסחר, בתעודות, כשמחיר כל תעודה כמה אלפים זהובים. ע"י ייסוד "בתי החרושת" החדשים והמיסחר בתעודות גדלה הדרישה לזהובים עד כדי כך, שמחיר הדולר ירד עד ל-12 זהוב, לעומת 80 זהוב קודם לכן. סוף סוף צויידה כל האוכלוסייה היהודית בווארשה בתעודות כאלה, שמהן לכהפ"ח 50% היו מזוייפות. בגיטו וארשה היו אז בערך 350—400 אלף יהודים. את הדוחק במזונות אפשר לראות מהעובדה שבעד קילו לחם שילמו 10 דולר.

כשלא היו יותר מועמדים ל"אויסזידלונג" התחילו בביטול מיפעלים. עובדי פירמה שחוסלה — גורשו. כך היו שוב מגרשים יום יום 6000 יהודים. עוד אי אפשר היה להודע בשום אופן, לאן מובלים המגורשים. הסדרנים (אנשי שירות הסדר, "ארדנונגס-דינסט") היהודים בקשו פעמים רבות מהמגורשים, שירשמו על קיר הקרונות את המקום לשם הובאו. הקרונות חזרו כרגיל לאחר ימים מיספר (היו רושמים את מיספריהם), אך היו מוצאים על הקיר רשום רק את היום והשעה של בואם למקום, ולא את שם המקום. ברור איפוא שהמגורשים לא ידעו להיכן הובאו. ניסו גם לשחד את עובדי הרכבת ולהודע מפיהם שם המקום לשם מובאים היהודים, אך הם סיפרו, שמחליפים אותם בדרך ואין להם מושג כלשהו לאן הובאו היהודים המגורשים. לאחר זמן מה הופסק החיסול הפורמלי של הפירמות, אך התנפלו פתאום על היהודים שעבדו במקומות אלה, ואת כל מי שמצאו במקום — גירשו. הגירוש הכללי ארך 13 שבועות.

בגיטו זארשה נישארו כ־50.000 יהודים ועוד 50.000 הסתתרו בחלק הארי בשמות בדויים או באופן אחר.

עוד ב־27 ליולי 1942 ברחתי מווארשה. סידרתי לי ניירות אריים ועברתי לגור בקראקא. פעמיים לשבוע הייתי בא בענייני עסקים לווארשה, שם שמעתי מפי יהודים, שהצליחו לצאת מהגיטו, על הנעשה בתוכו. מה משמעותה של "אויסזידלונג" — עדיין לא ידעו אז, אבל היתה הרגשה שזה — המות, כי איש מכל האלפים שגורשו לא שלח ידיעה כלשהי על עצמו. אני עברתי כעבור זמן־מה לצ'נס־טוכובה, כיהודי מצוייד בניירות מתאימים וברשיון נסיעה. נאסרתי במלון ע"י שוטרים פולנים וישבתי 4 שבועות במאסר. יום אחד לאחר יום הכיפורים נודע לי, שהיהודים עומדים להיגרש מצ'נס־טוכובה. עוד בבית הכלא נסיתי לפתוח את חברי לסבל לא ללכת בשום אופן מרצון טוב לגירוש ולנסות לברוח כל אחד לצד אחר. נצליח בודאי, על כל פנים יצליח חלק גדול מאתנו להמלט, וכך יינצל לכל הפחות חלק מאתנו. לדאבוני לא עלה בידי לשכנע את חברי, מלבד יהודי אחד ששמו זאכס, שהסכים לדעתי. החלטנו לנצל הזדמנות ראשונה נוחה ולברוח. שומרינו הודיעו לנו, כי במיקרה שאחד יברח—10 אחרים יומתו בחטאו. על 109 היהודים שמרו 48 ז'נדרמים, וכך היתה הבריחה בלתי אפשרית. הוליכו אותנו לתחנת הרכבת, שם כבר עמדו 59 קרונות טעונים יהודים. בקרון האחרון ה־60 במספר, היינו מצופפים 84 איש — גברים ונשים. החלון היחידי בקרון, קרוב לגג, היה פתוח ואני נדברתי עם זאכס שבדרך זו ננסה בשעת הנסיעה לברוח. כשרצינו לבצע זאת נתקלנו בהתנגדות נמרצת של הנוסעים. אתנו שנימקו אותה בסכנה האורבת להם בעד מעשה זה. הגיע אפילו לידי תיגרה, שבה ניפצענו אני וזאכס. לא נתנו לנו להשתמש בחלון. במשך הנסיעה יכולתי לראות דרך חור, שעשיתי בקיר האחורי של הקרון במסמר שנודמן לידי, שבתא־המעצור של הקרון שלנו, שהיה האחרון, עמד ז'נדרם, שהיה מציץ רק מפעם לפעם הייתי בטוח, שבריחתנו היתה מצליחה.

ב־7 בבקר הגענו לתחנת מלקיניה. הרכבת נעצרה וחולקה ל־6 חלקים, 10 קרונות בכל אחד. עד כמה שיכולתי להבחין, הוחלפו גם עובדי הרכבת. קטר התחיל סוּחב 10 קרונות — בתוכם גם את הקרון שלנו, שהיה האחרון, — למסילה צדדית. נסענו 15 דקה בערך עד שהגענו לתחנת טרבלינקה. הרכבת לא התעכבה בתחנה, כי אם המ-

שיכה דרכה הלאה כ-5 דקות. הגענו ליער. שם נפתח שער, הרכבת נכנסה לפני השער ונעצרה. על ידי דפיקות בדלתות הקרונות נידרשו לנו להיות מוכנים ליציאה. פתאום ניפתחו הדלתות. מול הרכבת עמדה שורה של אנשים מצויידים במגלבים ובמקלות שצעקו בפור-לנית, בידיש, ובגרמנית: "מהר מתוך הקרונות". התנפלו עלינו. כל אחד רצה למהר ולצאת מתוך הקרון ולהימנע ממכות — וכך נירמסו אחדים. מאחורי שרשרת האנשים עמדו 12 אוקראינים עם נשק, מוכני לירות ומאחוריהם 4 אנשי ס.ס. עם אקדוחים ביד ועם כלבים טורפים. לפני התחנה נעצרנו, סודרנו בשורות ומנו אותנו. קצין הס.ס. הסתכל בשעון היד ופקד: "במשך דקה יחלוץ כל אחד את נעליו, יוריד את הגרביים, יקשרם יחד ויחזיק ביד; מי שלא יהיה מוכן יירה!" במשך רגע היה הכל מוכן. שורת האנשים שפגשה אותנו הסתדרה בשני טורים, באופן כזה שנוצר מסדרון. הוכרחנו לרוץ דרך מסדרון זה עם הנעלים ביד, כשמאיצים בנו במקלות ובמגלבים. הקרקע היה מכוסה אבנים חדות ורגלינו נפצעו עד זוב דם. רבים קיפחו את חייהם במסדרון זה. כך הגענו למיגרש, בו נימצאה ערימה של נעלים שהתרוממה לגובה של 3 קומות בערך. נצטוינו לזרוק את נעלינו לערימה זו ולרוץ שוב דרך המסדרון. לבסוף אמרו לנו לעמוד והבדילו בין גברים לנשים. את הנשים הוליכו לסככה בלי קירות. עלינו פקדו להתפשט ערומים לגמרי. ביד אחת היה עלינו לקחת את הבגדים ובשניה — תעודות, כסף וחפצי ערך. גם על הנשים פקדו להתפשט ערומות ואת הבגדים להניח על הארץ. מיד הוליכו אותן דרך שער לחצר אחת המגודרת בגדר גבוהה. אנו, הגברים חייבים היינו לקחת את הבגדים והתעודות ויתר החפצים ולרוץ הלאה. את התעודות והכסף הוכרחנו לזרוק לתוך מזודות פתוחות ואת הבגדים לערמת בגדים גבוהה מאד. בשעת הריצה שמענו מכיוון החצר המגודרת זעקה איומה, שנימשכה לא יותר מדקה אחת עד שתים ואחר זה — דממה. אז הריצו אותנו שוב לסככה שם היו מונחים בגדי הנשים. נצטוינו לקחת אותם ולשאתם לערמת הבגדים. כך נאלצנו לעשות את הדרך בתוך המסדרון פעמים רבות. מאחורי המיסדרון שסודר מאנשים מצויידים במקלות (אלה היו יהודים כפי שראיתי מיד) עמדו אוקראינים חמושי נשק, שאימו על אנשי המיסדרון ביריה, אם לא ירביצו חזק ולא יאיצו ביהודים הרצים. באותה שעה הייתי תפוש מחשבה, מה בעצם מתרחש אתנו ואיך אפשר להימלט מכאן. בשעת הריצה הפלטתי לכמה יהודים שעמדו בשורה את השאלה:

"מה יארע אתנו? מה לעשות כדי להמלט?" אך לא קבלתי תשובה. לבסוף לחש לי אחד: "דאג להתלבש שוב". כשהגעתי שוב לערימת הבגדים — קפצתי מתוך השורה, לבשתי מהר זוג מכנסים ומעיל על גופי העירום ורצתי בכיוון ההפוך. כשבאתי למיסדרון, קפצתי לתוך השורה, תפשתי מקל (לפני זה הצלחתי לנעול גם זוג נעלים שהורדתי מערמת הנעלים) והתחלתי לעשות מה שעושים אחרים. העומדים בקרבתו, בשורה, דחפו אותי הצדה, כי פחדו. לבסוף הצלחתי להגיע למקום בו יכולתי לצעוק יחד עם האחרים וגם להכות באנשים, שרצו לפנינו. ארבעת הגרמנים, אנשי ה.ס.ס. עמדו מהצד והסתכלו במחזה הזה. יש והם הבדילו מבין הרצים הערומים יהודי, שמיבנה גופו חסון, והשאירו אותו עומד מהצד. אחרי שלקחו את כל בגדי הנשים — אין היהודים העירומים חוזרים יותר. לאחר רגע אני שומע שוב זעקה איומה, הנימשכת דקה אחת-שתיים — ושוב דממה. אנו — אנשי המיסדרון — מובאים לערימת הבגדים לסדר את הערימה. צריך להביא ולסדר את כל הבגדים. בינתיים מובאים על ידי ה.ס.ס. 11 האנשים, שהוצאו מתוך השורה. מצוים עליהם להתלבש. נצלתי את ההזדמנות הזאת כדי להתלבש כהלכה. לפני שהספקתי לגמור שמעתי שריקה חדה. כל היהודים המועסקים ליד ערימת הבגדים התחילו רצים באופן פראי בכיוון לרכבת. גם אני עשיתי כמוהם. בהגיעי למסילה ראיתי, שהגיעו עוד 10 קרונות. התיצבנו באופן מקביל לפסים כדוגמת שורת האנשים, שראיתי בבוא הקרונות שלנו. כאן היו לי כמה רגעים שהות להסתכל יותר מסביבי ונסיתי לקבוע, היכן בעצם אני נימצא. היה זה שטח גדול, בערך ק"מ מרובע אחד, עם גדר תיל מסביב — גדר מוסיית, כי התיל היה מכוסה עצים חיים, כך שהגדר עשתה רושם של גדר טבעית. במרחק מה ראיתי עשן מתמר. כשדלתות הקרונות נפתחו, נישנה אותו המחזה, שראיתי בשעת בואנו. נאלצנו לצעוק ולגרש את היהודים מהקרונות. יצא אז מתוך הקרון יהודי זקן כושל. איש ה.ס.ס. ניגש וציוה על אחד מאתנו: "הוליכה אותו לבית החולים". יצא עוד יהודי זקן ואיש ה.ס.ס. מסרו לי ואמר: "הלו, גם את זה לבית החולים". כמובן לא ידעתי מה לעשות, כי לא היה לי כל מושג מה ואיפה בית החולים הזה; הלכתי אחרי הראשון. הוא הוליך את הזקן בכיוון תימרות העשן ואני אחריו. בבואנו למקום העשן ראיתי בור של 10 מטר רוחב ו-10 מטר עומק. הבור נימשך לאורך החצר הגדולה. בתחתית הבור בוערת אש עצומה. יכולתי להכיר גופות אדם שנאכלו. עמד שם איש אחד מ.ס.ס. ו-10

אוקראינים מזוינים. איש ס.ס. פקד: "להפשיט ולהושיב למטה!" כדי לעשות כמצווה מבלי לטעות. חזרתי בדיוק על מה שעשה קודמי. הפשטנו את היהודים הזקנים שלנו והושבנו אותם על שפת הבור. בינתיים הובלו עוד יהודים זקנים אלינו ל"בית החולים". כשישבו 10 יהודים על שפת הבור, נורו בגבם על ידי האוקראינים ונפלו לתוך האש. חזרתי למסילה ואז חזר ונישנה הכל עם כל הקרונות שהגיעו בדיוק, כמו עם הקבוצה שלנו. הכל נימשך עד שעה 12 בצהרים.

ב-12 היה עלינו להתיצב בשורה למיפקד. איש ס.ס. נתן פקודה ש-11 החדשים יצאו מהשורה ויסתדרו בשורה בצד שממול למפקד. כמובן, יצאתי והתיצבתי עם החדשים. ואז התגלה שבמקום 11 — אנו מונים 13. ראיתי שגם מר זאכס בינינו. כפי שהוא סיפר לי אחרי כן, הציל את עצמו באותו אופן שאני עשיתי זאת. פקיד ס.ס. רגז מאד וציוה ש"האיליגליים", שהוא, כמובן, מיד הכיר אותם, יודו בעצמם, אחרת מר יהיה סופם. הוציא את אקדוחו ואיים בו עלינו, ירה באויר, ניהם ואנו כמובן לא הודינו. לבסוף אמר לנו להיסוג. הלכנו לאכול ארוחת צהרים. ניסיתי, כל כמה שאפשר, להתחקות על מצבנו ובעיקר, כמובן, על האפשרות להימלט. הרשיתי לעצמי לשוחח עם כל אחד מחברי לסבל, שאלתי וחקרתי אותם. כשדיברתי על אפשרות של בריחה, חשבו אותי כולם למטורף. על בריחה אין לחשוב לגמרי, זה שיגעון להתהלך במחשבות כאלו — זו היתה התשובה הכללית, והאנשים לא רצו להיכנס לבירור פרטי אפשרות כזאת. לידידי זאכס נודע, שברכבת מצ'נסטוחוב הובא גם ילדו. עובדה זו נטלה ממנו את כל תשוקת החיים, והוא הודיע שאחרי אבדן ילדו — לא איכפת לו מה יקרה לו; החיים אין להם עוד ערך בשבילי לו. לא כדאי יותר להתאמץ להינצל. נודע לי שהותיק בין חברי נימצא פה רק 3 שבועות, הרוב נימצא פה לא יותר מ-4-10 ימים. כל בוקר מוציאים כמה אנשים, ואין רואים אותם עוד, וחדשים באים במקומם. יום העבודה שלנו נימשך מ-7 בבוקר ועד 12 בצהרים ומ-1 עד 6 בערב. תפקידנו הוא לקבל את הטרנספורטים ולהריץ את שורות היהודים המוסיפים לבוא חדשים לבקרים, ובשאר הזמן אנו מסדרים את הבגדים, הנעלים וחפצי הערך ודואגים לסדר הערימות. כל יום נערכים 4 מיפקדים ובכל מיפקד מונים אותנו. ב-6 בערב עלינו להימצא בתוך הצריף שלנו. החלונות צריכים להיות פתוחים. מול החלון שאינו פונה לצד החצר — נמצא מגדל שמירה

שממנו מאירים כל הלילה את חלונותינו ושומרים עליהם.
 מאחורי הגדר נימצא מה שנקרא "מחנה המתים". לשם אין
 נותנים לנו לגשת. שני צעירים הצליחו לעבור משם אלינו. מסיפורם
 אני יכול למסור את הדברים הבאים: עובדים שם כ-500 יהודים.
 שם נימצאים 8 צריפים גדולים שניבנו בשביל כ-7000 איש. את
 האנשים העירומים המובאים לשם מכניסים לצריפים. אומרים להם,
 שירחצו אותם. כשחלק מהאנשים כבר נימצא בצריף, ממלאים אותו
 גז. אחרי שהנישארם בחוץ תופסים את המתרחש, הם מסרבים
 להיכנס לתוך התא. ואז מופיעים אנשי ס.ס. עם האוקראינים וה-
 כלבים — ומתחילים בפעולה. היהודים נידחפים לתוך הצריפים.
 זה פשר הזעקות שאנו שומעים בכל מקרה. כשכולם נימצאים כבר
 בפנים, נישארות הדלתות סגורות 15 דקות. כשהדלתות נפתחות —
 כולם כבר בלי רוח חיים. 500 היהודים המועסקים שם — תפקידם
 היחיד להוציא את הגופות ולשאתן לתוך בור האש. הנימצא מעבר
 למחיצה של מחנה-המות. 500 היהודים האלה נימצאים במצב פסיכי
 ופיסי איום. יום יום 10—12 מהם מאכדים את עצמם לדעת. מכולם
 — בגלל תנאי עבודתם — נודף ריח של מות. גם את שני הצעירים
 אפף הריח המיוחד הזה והם הוצאו מאתנו.

בקצה אחד של חצרנו, במרחק מה, עומד צריף, בו גרים אלה
 הקרויים: "הוף-יודן" (יהודי החצר). היו שם 100 עובדים מקצועיים
 (נגרים, מסגרים, חשמלאים וחייטים) ו-12 מוסיקאים. אנשים אלה
 הובאו לכאן מווארשה 4 חדשים לפני הגירוש הכללי. הם הקימו
 והתקינו את המחנה. הם לובשים בגדים בפסים צהובים וגרים מוב-
 דלים לגמרי מהאחרים. ניפגשים עם האחרים רק בארוחת הצהריים.
 עובדים במוסדות המלאכה שלהם, ולא ניתן להם להתקרב ולראות
 במתרחש במחנה וסביבו. 12 המוסיקאים מוכרחים כל ערב לנגן
 במשתאות. סיפרו שבקבוצה זו היה גם נהג, שידע להתחבב על
 הגרמנים ונסע תכופות אתם מחוץ למחנה. כשהתחיל הגירוש מוואר-
 שה נסע לשם עם איש ס.ס. במכונית ולקח אליו את אשתו וילדו.
 לאחר כמה ימים ברח באוטו זה עם אשתו וילדו מתוך המחנה. אנשי
 ה.ס.ס. לא יכלו לשכוח את המיקרה הזו. הוא הרגיש אותם ביותר.
 אני שמעתי בעצמי בהזדמנות מפי איש ה.ס.ס.: "הכלב הארוך הזה,
 אם יפול לידינו, יראה, שיש מוות קשה יותר מאשר ליהרג בירייה
 או להירצח".

כפי שכבר סיפרתי, תפקידנו היה לסדר את הבגדים. אחד המפקדים נאם בפנינו את הנאום הבא: "את הבגדים עליכם לבדוק בדיקנות, לחפש בכל הכיסים את הכסף התפור ולמצוא את החפצים המוחבאים וכן את הכסף המוסתר במקום אחר — אתם כבר יודעים איפה היהודים היו רגילים להחביא את כספם. אינני מתפלא שאתם עושים זאת. סוף סוף הרי אתם אנשים ומאמינים שע"י הכסף הזה תוכלו להציל את עצמכם. אבל מה שאנו נעשה אתכם — זו כבר פוליטיקה שלנו. אנגליה ואמריקה עושות נגדנו גם כן את הפוליטיקה שלהן".

במשך ארבעת ימי שהותי במחנה באו רבבות יהודים והועברו באופן שתואר לעיל ל"מחנה המות". באו טרנספורטים מהולנד, צרפת, וינה והשאר — מפולין. בני חוץ לארץ באו אלינו, כפי הנראה, ברכבות מיוחדות וישירות. בקרונות היו ספסלים והאנשים הגיעו במצב מסודר למחצה. כל אחד היה מסומן במיספר ובאותו מיספר סומנו גם חפציו. את אפר הגופות השרופות היו מפנים ואורזים בארגזים. מה שהיו עושים אתו לאחר זה אינני יודע.

סוף סוף רכשתי שני בחורים צעירים לתכנית הבריחה שלי. הצלחתי לשכנע אותם, שאין לנו עוד מה להפסיד. היתה רק השאלה, איך לבצע זאת למעשה. קצין ס.ס. אמר באחד המיפקדים, כי אין תועלת שנתהלך במחשבות על בריחה. "הבריחה מכאן, אמר, בלתי אפשרית. אם גם יעלה בידי מישהו לעבור את הגדר, דבר שהוא מן הנימנע, יווכח שמשם איננו יכול ללכת הלאה. אם בכל זאת יארע הפלא ומישהו, בדרך שכלל אי אפשר לתאר אותה, יגיע לחופש, יהא בטוח שבמשך זמן קצר יפול שוב לידינו. יכול אני להבטיחכם שעד ה-31 בדצמבר ש.ז. לא ימצא עוד אף יהודי אחד בגנרל-גוברנמנט".

לפי שקבעתי אחר כך, היתה הבריחה ביום בלתי אפשרית. מ-7 בבוקר, כשנתנו לנו לצאת מתוך הצריף שלנו, ועד 7 בערב, כשהיה עלינו להיות שוב בפנים הצריף, שמרו עלינו שמירה בלתי פוסקת. בכל מיקרה של העדר איש מהקבוצה, היו מרגישים מיד. לא נישארה דרך אחרת מאשר לחקור את אפשרויות הבריחה בלילה. החלטנו שלצורך זה יש להישאר באיזה אופן שהוא בלילה מחוץ לצריף. לפני 6 בערב קשרתי את שני חברי בתוך חבילת בגדים והעליתי אותם לעדימת הבגדים. זה עשה גם לי ידידי זאכס. כל

אחד לקח אתו כמה שיכול היה כסף וחפצי ערך והחבאנו אותם בבגדים. מלבד זה חיפש כל אחד מאתנו בתוך ערימת החבילות סכין מטבח גדולה. החלטנו להתגונן במיקרה שניתפש. לאחר 6 בערב השתרר שקט. השתחררתי קצת מחבילת הבגדים המכסה אותי, כדי לתפוש את המתרחש סביבי. המישמר האוקראיני הוחלף. הכיתי עד רדת החושך. ב־8.30 יצאתי מתוך הערימה, כדי לשחרר גם את שני חברי מהחבילות. היה זה ליל הושענא־רבה; אני זוכר זאת בדיוק כי הוא יום הזכרון למות אבי. עשינו לנו בורות עמוקים בתוך ערימת הבגדים, עד כדי כך שיכולנו להוציא את ראשינו ול־הסתכל מסביב. היינו במצב של צפיה. כל חצי שעה מסובב המישמר את כל השטח, מלבד זה מאיר הזרקור בקביעות את ערימת הבגדים. הנחנו שבמחצית הלילה יחול איזה שינוי בסדר השמירה, רצינו בכל אופן להמתין עוד. לאחר שראינו שעד 1 בלילה הכל חוזר ונישנה בדיוק ללא כל תמורה, החלטנו שעם כיבוי הפרוז'קטור ב־1 בלילה נצא לדרך. שמנו לב, שבור־ההשמדה מעלה בלילה תמרות עשן גדולות יותר. כפי הנראה נישפך משהו על האש. החלטנו אז לבוא מאחורי קיר עשן זה ולהמשיך את דרכנו במחסה של העשן הסמיך. בשעה אחת וחמש דקות יצאנו מבורות הבגדים וזחלנו בכיוון לבור. עלה בידינו להגיע אל מאחורי ענן העשן מבלי שישגיחו בנו. ואז עוד עמדה בפנינו גדר התיל, כאן היתה האדמה תחוחה. חפרנו ב־דינו ובסכינים מתחת לגדר ועברנו אותה. נימצאנו ביער עבות. הלכנו בכיוון ישר הלאה והנה כעבור כמה רגעים שוב חסמה את דרכנו גדר תיל, כמו הקודמת. הקרקע מתחתנו היתה קשה ולא יכולנו לחפור בה. לא נישארה דרך אחרת, אלא לטפס ולעבור את החוטים הדוקרים מלמעלה. היו לנו כסיות כפולות. אחרי שנפצענו רבות — עלה בידינו לעבור. המשכנו ללכת. לאחר כמה רגעים נית־קלנו בגדר תיל שלישית. התגברנו עליה מהר והמשכנו את דרכנו בתוך היער. ב־3.30 הגענו לקצה היער. משם ראינו כפר. בשטח הגנרל־גוברנמנט יש עוד עוצר כללי עד שעה 5 לפנות בוקר. יעצתי לחברי לא להמשיך בהליכתנו ולחכות ביער לכל הפחות עד שעה 5.30. אחד מחברי לא רצה לחכות והישיר ללכת בכיוון לכפר. הוא אבד מעינינו מהר. לאחר רגע שמענו נביחת כלבים חזקה. לא נודע לנו דבר על גורלו.

בשעה חמש וחצי בבוקר יצאנו את היער וחפשנו את הכביש.

פגשנו אשה אחת, שהראתה לנו את הדרך. קבענו את הכיוון והלכנו בדרך המובילה לווארשה. הלכנו שלושה ימים, בלילות ישנו ביער, עץ שהגענו לווארשה. הבאנו אתנו רק לחם יבש. באנו לווארשה למחרת חג הסוכות. פעולתנו הראשונה היתה לרכוש לנו בשוק בגדים חדשים, מפני שבגדינו נקרעו לחלוטין והדבר הזה עלול היה לעורר חשד. גילחתי גם את ראשי, כי במאסר סיפרו אותי. תספורת, כמו זו שהיתה לי, היתה גם היא עלולה לעורר חשד. בווארשה גיפתי רדתי מחברי. ניסיתי להיכנס לגיטו, כדי לבקש את אחותי, אולם הדבר לא עלה בידי. מלבד זאת שמעתי, שאחותי אינה נימצאת שם יותר. החלטתי לנסוע לקראקא (לפני כן סידרתי לי בווארשה ניירות מתאימים של ארי). לאחר חיפושים מרובים מצאתי את שני השותפים בעסקי. מלבדם מצאתי גם את הגב' מארישה אורלובסקה שעבדה אתנו לפני כן (שלשתם נימצאים כיום אתי פה). הם כולם השתוממו מאוד בראותם אותי, כי הם ידעו שגורשתי מצ'נסטוכוב ועד כה לא חזר אף פעם מישהו מאלה שגורשו, החלטנו ארבעתנו להימלט להונגריה, עברנו את הדרך עד הגבול ההונגרי, עד טורק שעל-הנהר סטרי, באנו בקשרים עם מבריחי הגבול, שהתחייבו להעביר אותנו דרך הגבול. הדבר נעשה דחוף, כי, כידוע, ניתנה אז פקודה לפנות את תושבי טורק במשך שמונה ימים. שלושת חברי חזרו לקראקא ואני צריך הייתי לעבור כחלוץ להונגריה, כדי לאפשר אח"כ משם גם את העברתם הם. קבוצה שלמה, כעשרה אנשים, התקשרו עם מבריחי הגבול. כל אחד חייב היה לשלם 20.000 זהוב (כ-500 דולר). אולם המבריחים רימו אותנו, הם לקחו את הכסף והשאירו אותנו ביער. אחד-עשר יום ישבנו ביער עד שהצלחנו לחזור. חזרתי לקראקא אל ידידי, בקראקא היה עדיין קיים הגיטו. אנחנו גרנו, כמובן, מחוץ לגיטו כ"אריים". להימצא בקראקא היה מסוכן מאוד ולכן עברנו לסבוביציצה ליד קראקא, במקום שם גרנו בבית שקנה בשבילנו על שמו נוצרי אחד. משם מוכרחים היינו לעבור לבוכניה. עוד בהיותי ביער על-יד טורק קניתי מיהודי אחד במחיר 2000 זהוב תעודת זהות של אזרח הונגרי. תעודה זו נתנה לי אפשרות לגור בבוכניה מחוץ לגיטו. לבוכניה עברנו ביום ה-15 בפברואר 1943. שם הצלחנו להתקשר עם מבריחי גבול סלובקיים ומתוך קשיים רבים עברנו את הגבול הסלובקי.

עדותו של שמואל רייזמאן

ש. רייזמאן פוונגרוב, בן 42, היה כלוא במשך שנה בטרבלינקה. השתתף בהתקוממות במחנה טרבלינקה בחודש אוגוסט 1943 ונשאר בחיים. רייזמאן כתב את עדותו בפולנית. תרגום רוסי של הערות נתפרסם בעתון "אונגוויק", מוסקבה 1945, בגליונות 8—10. כאן תרגום מרוסית.

רייזמאן הוא ביום יושבראש "אגודת לוחמי טרבלינקה". המונה 12 חבר, ששרדו בחיים לאחר המרד בטרבלינקה. רייזמאן הופיע בעד ראיה במשפט בנירנברג בחודש פברואר 1946.

רכבת המוות.

ביום ה-17 בספטמבר 1942 הודיע לנו בעל בית-החרושת, שבו עבדתי בווארשה, ו.צ. טובנס, שכל הפקידים והפועלים חייבים לרדת לחצר לשם בדיקת התעודות. הוא הבטיח לנו בהן-צדק שלו, שאנו נחזור מיד אחרי הבדיקה למקומותינו. בחצר חיכו חיילים גרמניים, שהובילו אותנו לתחנה במקום שם עמדה כבר רכבת. הכניסו אותנו לקרונות בקר, 80-90 איש בכל קרון. במשך 12 שעה העבירו את הר-כבת ממסילה למסילה, אח"כ זזה הרכבת בכיוון לטרבלינקה, רכבות אלו נתפרסמו אח"כ כ"רכבות המוות". אנשים היו מתעלפים מצמאון, רעב וחוסר אויר לנשימה. לאחר נסיעה במשך 15 שעה הגיעה הר-כבת לתחנה טלושטש, וכעבור עוד 20 שעה נעצרה בטרבלינקה. בקרון שלנו נחנקו חמש נשים ושני גברים.

...הרכבת פנתה למסילה צדדית. השטח גדור מכל הצדדים בגדר של תיל דוקרני. הנוסעים יוצאים מהרכבת לכיכר, שמסביב לה משוכה גבוהה מענפי אשוח. הבאים אינם רואים מה נעשה מעבר למשוכה.

" על הכיכר מפרידים את אלה שבאו: הנשים — לצריף משמאל, הגברים — ימינה. אחרי כן פקודה: להתפשט חיש מהר ערומים, למסור את כל הכספים וחפצי ערך "לשמירה"; מסבירים, שאחרי "הרחיצה" יקבלו כולם את כל זה בחזרה.

כשהתפשטתי, ראיתי בין העצורים שעבדו שם, על הכיכר, ידיד שלי, את המהנדס גאלווסקי מווארשה. הוא פנה אל אחד מאנשי הס.ס. בבקשה, שיצרף אותי לעובדי המחנה. גאלווסקי קיבל את

ההסכמה לכך. התלבשתי ונצטרפתי לקבוצת עצורים, שהעבירה מה- כיכר למחסן צרורות של בגדים. את חברי לנסיעה לא ראיתי יותר. הם הומתו באותו יום.

לאחר חצי שעה עבודה התמצאתי כבר לגמרי במצב ובעומק לבי רגזתי על גאלווסקי, שהשיג בשבילי את הזכות להישאר לעת- עתה בחיים.

בנשאנו את הצרורות הכבדים מאוד, מוכרחים היינו לעבור בריצה בין שורות גרמנים, שהיכו בלי רחם במגלבים דקים את כל מי שנודמן תחת ידיהם. ראיתי מיד, לפני כל העצורים, שהעבירו את הבגדים, היו מלאים חבורות איומות וסימני דם. קרוב לשעה 12 לא היה בודאי יכול להכיר אותי אף אחד ממכירי, כי כל פני הפכו גוש אחד כחול, והעיניים היו אדומות כדם.

בזמן ההפסקה לארוחת הצהריים פניתי אל גאלווסקי בטענה: למה הציל את חיי? קיבלתי אז תשובה מפתיעה:

— הצלתי אותך לא כדי שתישאר בחיים, אלא כדי שתמכור ביוקר את חייך. מרגע זה אתה — חבר האירגון החשאי, שעליו להכין במחנה התקוממות.

“צומת דרכים”

שטח מרובע, בערך קילומטר וחצי על קילומטר וחצי, מוקף יער; מסילה צדדית, המובילה הצידה מתחנת טרבלינקה במסילת הרכבת מאלקיניה - סידלצי. החל מהחודש מאי 1942 היו מגיעים הנה יום יום מכל קצוי פולין, מהשטחים הכבושים ב.ס.ס.ר., מצ'כוסלובקיה, גרמניה, אוסטריה, בולגריה ויון רכבות טעונות אנשים. במ" מוצע היו מגיעים בכל יום משלושה עד ארבעה מישלוחים, 60 קרו" נות בכל מישלוח, ולכל קרו"ן היו התליינים הגרמנים מכניסים מ-80 עד 150 איש. הרכבות היו מתעכבות ליד שער הכניסה למחנה מס' 1, שם היה מישמר הרכבת מתחלף, המישמר הקודם היה עוזב את הרכבת והיה מוסר אותה לידי מישמר, שהיה חונה במחנה.

למישמר, שהיה מלווה את המישלוח, היה אסור באיסור חמור לעבור את סף המחנה; לאף איש אחד, פרט לעובדים בתוך המחנה, אסור היה לראות ולדעת מה מתרחש במחנה. לא די בזה: על מיגדל- המיצפה הראשי נימצא צופר חשמלי, ואם קרה שמטוס גרמני הת- קרב למחנה, היו נותנים לו סימן, שיפנה הצידה. ואמנם לא הופיע מעל למחנה אף פעם מטוס גרמני.

רחבת התחנה היתה מוסווית בערמומיות של שדים. כך למשל תלו על הקיר החיצוני של צריף ענקי, שנמצא סמוך לרחבה ושימש מחסן ראשי לבגדי הקרבנות שנרצחו, תכניות מהלך הרכבות, המגיעות כאלו ויוצאות מתחנת טרבלינקה. (כעבור חדשים אחדים, כשנפוצה בפולין השמועה האיומה על טרבלינקה, תלו כתובת חדשה: "אובר-מיידאן", (מיידאן עלית). מלבד זאת היה תקוע עמוד גבוה עם סימן: "הכיוון לביאליסטוק ולבאראנוביץ'", הלאה — שלטים: "דואר וט" לגרף", "חלוקת כרטיסי נסיעה ברכבת", "לישכת מודיעין", "מנהל התחנה", "מזנון", "בתי-מלאכה של הרכבת". ביחוד גזקן לעין עמוד גבוה עם כתובת ענקית: "כאן עוברים לרכבות, הנוסעות מיזרחה". ליד זה נקבע שעון גדול של תחנות רכבת.

מובן הדבר, שבכל "בינייני התחנה" האלה לא היה כלום, פרט לבגדים, נעליים וסמרטוטים שונים, אבל אצל אלה, שהיו מגיעים הנה בפעם הראשונה ושהיו מובילים אותם הנה כאלו לשם "העברה" למקום אחר, היה נוצר רושם, שהם באמת נימצאים בתחנה גדולה של צומת-דרכים, שבה עליהם לעבור לרכבת שניה, המובילה "מיוזרחה", ל"מקום מגורים חדש".

"בית-המרחץ"

מיד לפני הרחבה שליד הרכבת נימצאה משוכה מענפי אשוח עבותים בגובה שלושה מטר. השערים היו ניפתחים לרווחה, ואת כולם היו דוחפים לכיכר גדולה מאוד. לאכזבה ולהשתוממות לא היה קץ: במקום קו-הרכבת "למיזרח" — מחנה ענקי. משני צדי הכיכר נימשכו צריפים, מעל לקרקע התרוממו ערמות בגדים ונעליים — בגובה עד שלושה מטר. מאי-שם נישמע רעש של מכונת-חפירה, שחפרה בורות ענקיים. האויר היה מלא ריחות של גופות.

על הכיכר היו מיד מפרידים את הגברים מהנשים, על כולם היו מצווים להתפשט ערומים ולמסור ל"שמירה" תעודות וחפצי-ערך. מחזות איומים ביותר אפשר היה לראות בחורף, בשעה שהנשים היו מוכרחות בקור של 20 מעלות להתפשט ערומות ולפשוט את הבגדים מהילדים ישר על הכיכר או בצריף מקרשים דקים, שדל-תותיו פתוחות לרווחה. כאן אפשר היה לראות מחזות קשים. צעקות הנשים, שעמדו בתור בקור החזק ולחצו אל-לבן את ילדיהן, מילאו את כל הכיכר. והתליינים היכו בשוטים על הגופים הערומים, כדי להכריח את האמהות, שנטרפה עליהן דעתן, לשתוק.

את הנשים הערומות היו מסדרים בתור לשם "עיבוד ע"י ספרים". מכולן היו גוזזים את כל שערותיהן. שערות הנשים נישלחו לבתי-מלאכה גרמניים לריפוד מיזרונים, שנישלחו מכאן לגרמניה לאלפים.

לאחר הגזיזה היו שולחים את הנשים ל"בית-המרחץ", שבו היתה שורה של תאים, כל תא בשביל 700 איש. בתאים היו תלויות מגבות והיו מודבקות "תקנות לשימוש בבית-המרחץ"! את האנשים היו מכניסים פנימה ואת הדלתות היו סוגרים באופן הרמטי, בתחילה היו משתמשים בהוצאת האויר ע"י משאבה; האנשים היו נחנקים בעי-נויים קשים; במשך הזמן התחילו הגרמנים להשתמש בגזים מרעילים — שיטה זו פעלה יותר מהר. כל קבוצת אנשים היו משאירים בתא ל-12 — 20 דקות, לא יותר, כי המוני מגורשים חדשים חיכו לתורם ב"בית-המרחץ". כעבור 20 דקה בערו כבר הגופות על מדורה ענקית. קרה שמהמוקד נשמעו צעקות יאוש. הגרמנים לא היו שמים לזה לב כלל וכלל; תופעה של "רחמנות גרמנית יוצאת מהכלל" היו המקרים, שבהם ירה מי שהוא מהגרמנים באדם שבער חי. לפני שהיו מוסרים את הגופות לשריפה, היתה קבוצת "רופאי שיניים" בודקת, אם לא נישארו אצל אחת מהן שיני-זהב, כותרת או סתימה מזהב; כל זה היו עוקרים בצבת מפי הגופה.

כך היו משמידים גם את הגברים, אלא שאותם לא היו גוזזים... את הגופות היו שורפים בגיא ענקי; למטה היו בנויים יסודות ממלט, עליהם היו מונחים פסי-ברזל. מתחת לפסים בערה אש גדולה, היו שופכים שמה מפעם לפעם איזה מין נוזל. כל זה היתה המצאה גרמנית חדשה — "כיבשנים פתוחים" לשריפת אנשים. את הפועלים, שעבדו ליד הכיבשנים, היו מחליפים כל כמה ימים; רק לעתים רחוקות היה נישאר מישהו ב"עבודה" זו למעלה משבוע. היו מחליפים אותם בעובדים חדשים, שהיה מגיעים יום-יום במישלוחים החדשים. העצורים, שעבדו ליד המדורות, היו מקבלים "פרס" בעד העבודה הזאת במשך ימים אחדים — לא היו שולחים אותם ל"בית-המרחץ"; אותם היו הורגים בירייה בקדקד.

התינוקות שבזרועות האמהות היו מפריעים בזמן הגזיזה, לכן הנהיגו הגרמנים אח"כ "שיכלול" בעסק הזה: בזמן הורדת האמהות מהקרונות, היו לוקחים מהן את התינוקות, היו זורקים אותם לתוך שוחה ענקית והיו הורגים בירייה, ואח"כ היו שורפים בכיבשנים.

בזמן ההשמדה היו הגרמנים עושים נסיונות בסוגי נשק חדשים על "מטרות חיות". הם לא היו בודקים בזמן פעולה כזאת אם כל הילדים הומתו, ולא פעם קרה שמהמוקד היה נשמע בכי תינוק.

קרה, שאם לא היתה מסכימה למסור את התינוק; אז היה אחד מאנשי ה.ס.ס., שמו אמיל סצפ, תופס את התינוק ברגליו והיה חובט את הגוף הקטן בקיר, עד שהיה הופך בליל של דם. את העצמות המרוטשות היה התליין תוחב לידי האם, שהיתה חייבת לשאת אותן אתה ל"בית-המרחץ".

חולים, בעלי-מום וזקנים, שלא יכלו ללכת מהר, היו משמידים כמו את הילדים, כי השוטה נמצאה יותר קרוב ל"תחנה" מאשר "בית-המרחץ".

לפי המונחים הגרמניים נקראה השוטה הזאת "בית-חולים". העובדים, שעבדו ליד השוטה, נשאו על השרוול סרט עם צלב אדום! הגרמנים היו מודיעים בחוצפה, ש"בית-החולים" שלהם מרפא באופן יסודי את כל המחלות. הם היו מתפארים ביחוד בשעה שהיו מצלי-חים לרמות אי-אלה אנשים מפורסמים, שהובאו מחוץ-לארץ למוות.

לצון גרמני ו"רחמנות" גרמנית

מישלוחים חדשים מגיעים והולכים. אף אחד מהנוסעים אין לו מושג על הגורל הצפוי לו: כולם סבורים, שהם נוסעים למקום-ישוב והם יעבדו. זקן אחד, מנתח מפורסם, שהביא אתו תיבות עם מכשירים, בתוכם מכשירי ניתוח משובחים, פונה על הרחבה של הרכבת אל ה"האופטשטורמפירר": אולי יואיל לתת הוראה, שה-סבלים יעבירו את מיטענו בזהירות? הפרופיסור מסביר, שעכשיו, בזמן המלחמה, אי-אפשר יהיה לתקן את המכשירים אם ייגרם קיל-קול. ה"האופטשטורמפירר" מבטיח בהבעה רצינית, שהורדת המיטען תעשה לאחר שהפרופיסור יחזור מ"בית-המרחץ" ורק בהשגחתו האישית יעבירו את המכשירים למקום הדרוש. הפרופיסור מתפשט, מתיצב בתור והולך ל"בית-המרחץ", שממנו, כמובן, לא יחזור.

מגיע מישלוח מווינה. אשה באה בימים, בעלת מראה אריסטו-קרטי, ניגשת ל"אונטרשטורמפירר" פראנץ ומראה לו את תעודותיה, המעידות, שהיא קרובה של הפרופיסור המפורסם בכל העולם זיג-מונד פרויד; היא מבקשת לשלוח אותה לאיזו שהיא עבודה מישר-דית, בהתחשב בגילה הגבוה. התליין מעיך בהבעת פנים רצינית

בתעודות, הוא מודיע, שכניראה נפלה בווינה טעות, כי היא אינה חייבת בכלל ב"העברה". הוא משאיר בידינו את התעודות, מיעץ לאשה למסור לשמירה את חפצי-הערך שלה, והוא מבקש את "הגברת פרויד" לבוא מיד לאחר ה"מרחץ" ללשכה הראשית של המחנה, במ"קום שם תמצא רשיון-נסיעה, את התעודות וכרטיס נסיעה ברכבת, כך שהיא תספיק לחזור באותו יום לווינה ב"רכבת הקרובה ביותר". הגברת פרויד מביעה את תודתה החמה, פושטת את בגדיה והולכת במצב-רוח מרומם ל"בית-המרחץ". כעבור זמן קצר גופתה כבר בכיבשן...

מגיעה רכבת מווארשה. יוצא איש אחד בא בימים והוא מכיר את ה"האופטשטורמפירר", שהיה ניפגש אתו בחוץ-לארץ לפני המילחמה. ה"האופטשטורמפירר" מכניס אותו אליו אל הלשכה (מקרה יוצא מהכלל, שנידון למוות ידרוך על הסף הזה), וכעבור שעה רואים את שניהם יוצאים מהמחנה. לפתע פתאום שומעים יריות, וכעבור דקות אחדות נימצאת כבר גופת מכירו האומלל של ה"האופטשטורמפירר" בכיבשן. הגרמנים קראו למיקרה כזה רחמנות. כל זה התרחש במחנה מס' 1, שהיה בית-מיטבתיים גדול מאוד למיליונים של אנשים.

פועלי המחנה

- במחנה מס' 2 גרו עצורים, שהשתמשו בהם לעבודות שונות בשני המחנות. היו סוגים אלה של פועלים-עצורים:
1. עסוקים בהעברת בגדי המגורשים, שהיו מגיעים למחנה, למחסנים.
  2. עסוקים במיון המיטען ובהטענת הרכוש השדוד בקרונות, שהיו נישלחים לגרמניה.
  3. עסוקים במיון, סיכום ואריזת הכספים וחפצי-הערך.
  4. פועלים בעלי מקצוע, כמו חייטים, סנדלרים, בנאים, סת"תים, מסגרים-וכד', שעבדו בבתי-מלאכה.
  5. ספרים.
  6. "רופאי שיניים".
  7. פועלים, שהיו מעבירים את הגופות מהתאים לכיבשנים. הפועלים מחמשת הסוגים הראשונים הוחזקו מובדלים בהחלט מכל השאר, כדי שהעצורים, שלא עבדו באופן ישר ליד התאים, לא

ידעו איך נעשית השמדת האנשים. את הפועלים מהסוג השביעי. היו מחליפים כל כמה ימים. הפועלים מששת הסוגים הראשונים נחשבו כאילו "קבועים", אולם למעשה היו חיי כל אחד מהפועלים ה"קבועים" תלויים במצב-הרוח של התליינים, ואלה היו תמיד צמאים לדם בני-אדם. בעד כל עבירה קלה היה צפוי עונש מוות. עבירה כזו היתה, אם נימצאה אצל פועל כיכר לחם, שנאפתה לא במאפיה של המחנה; אם לא הוריד בזהירות מספיקה את הטלאי הצהוב מעל בגדי היהודים ההרוגים (כדי שלא ישארו עיקבות); אם שם בכיסו חמישה גרושים או טבעת נישואין, את המזכרת האחרונה על אשתו. צורות העונש היו שונות. את הנידון למוות היו מלקים עד יציאת נשמתו, או היו תולים אותו ברגליו, היו משסים בו כלבים, שעשוע הביב על האונטרשטורמפירר פראנץ. הרג בירייה נחשב כמוות הקל ביותר.

בצריפים הקרים והמלאים כנים פרצה בחורף 1942—1943 מגיפת הטיפוס. במחנה מס' 2 היה מוסד, שניקרא "קראנקען-שטובע" (צריף ששימש בית-חולים). פועל, שהחום הגיע אצלו עד 40 מעלות, היה פונה אל רופא מבין העצורים, וזה היה שולח את הפועל ל"קראנקען-שטובע" לימים אחדים. אז היה מופיע האונטרשארפירר מטה, שהתמחה ומצא סיפוק רב ב"מיון" החולים.

מטה היה מתמצא חיש מהר בכל מחלה והיה סבור, שאת הריפוי הטוב ביותר יקבל החולה ב"בית-החולים" של המחנה מס' 1. ואמנם כן, שם היה כדור שם מהר קץ לסבל. בשבועות האחרונים הצליחו הרופאים מבין העצורים להשיג במאמצים רבים ובסכנה זריקות של תרופה מרדימה, ולכל חולה, שבנוגע אליו לא היה ספק בעיני הרופאים שמטה ישלח אותו ל"בית-החולים", היו עושים זריקה כזאת לפני המוות.

את השינויים בהרכבם של הפועלים-העצורים מראה באופן ברור ביותר העובדה, שבמשך 11 החדשים שבהם הייתי בטרבלינקה, עברו דרך המחנה מס' 2, שבו עבדו בקביעות 700 איש, למות כעשרים אלף פועלים "קבועים".

תליינים

למפקד המחנה, ההאופטשטורמפיהרר שטנגל, חנוני לשעבר בווינה, היתה חולשה לחפצים יקרי-ערך, והוא היה מעביר אותם

במזוודות מלאות לביתו. הוא יכול היה לעמוד במשך שעות שלמות על סוללה גבוהה, מעל לשוחות ששימשו קברות, כשידיו בכיסיו, ולהסתכל איך ששורפים גופות נשים וילדים. על חזהו התנוסס צלב ברזל — בעד פעולות מיוחדות למען ה"פאטערלאנד". הוא בעצמו לא עשה אף פעם עבודה "שחורה", כי ברשותו היו די אנשים שמילאו את פקודותיו. אולם עיניו לא שבעו מראות את רבבות הקרבנות החדשים שהיו מגיעים למחנה, לכן לא התסיר אף מישלוח אחד. ביימים שבהם לא הגיעו מישלוחים חדשים, היה שטנגל שרוי במרה שחורה.

אימה היה מטיל על המחנה סגן-המפקד אונטרשטורמפיהרר קורט פראנץ — גבר גבוה, רחב-כתפיים, טבח לשעבר, יליד טיורינגיה. הוא היה חובב הבוקס, וכדי לא להזניח את ה"תרגילים", היה בוחר לו כל יום לפני ארוחת הבוקר מתוך הפועלים-העצורים "פארטנר" לתרגילים. הקרבן שניבחר חייב היה לעמוד דום, כדי "שה"אלוף" יוכל לכוון. למטרה כראוי. ה"פארטנר" היה גופל, מיד לאחר המכות הראשונות בפנים, בלי הכרה על האדמה, כשהוא שותת דם. כשפראנץ היה נישאר בלתי מרוצה מהתרגילים, היה שולח את הקרבן ל"בית-החולים".

פראנץ אהב לטייל בכיכר ביחד עם כלבו ברי — חיה גדולה, אכזרית כמו אדונה. פראנץ היה מציג ע"י כלבו את השגי הגרמנים בחינוך בעלי-חיים. הכלב היה מתנפל על הקרבן שניבחר, והיה קורע בשניו חתיכת בשר. פראנץ היה בודק בדיוק, אם הכלב נשך במקום שציווה עליו, ובמקרה שהכלב טעה, היה הניסיון מתחיל מחדש. רוב החולים במחנה היו מקרבנות ברי.

אחרי יום העבודה היו נימצאים תמיד "עבריינים" אחדים, שהיו מקבלים מ-25 עד 100 מלקות בשוט; את העבודה הזאת היה עושה פראנץ בעצמו. גם בזה היה מראה שיכלול גרמני אמתי.

המפקד הגרמני התורני האופטשטורמפיהרר קיכה קיטנר, ז'נדרם לפי מקצועו, שימש סמל הצבאיות הפרוסית. קודר, זריז במילוא תפקידו, החזיק סביבו בלשים. הוא אהב ביותר למצוא "עבריינים". הוא שאף להגיע לדרגתו של פראנץ והוא עשה הכל, כדי לעלות באכזריות על הממונה עליו. במשך כל היום היה מסתובב בכיכר עם מקל בידו ולא נתן מנוחה לאף אחד. הוא היה מגלה, אצל מי מוסתרים "צרכי מזון אסורים", ובזמן הרעב האיום, ששרר במ-

חנה היה הורג את הפועלים, שאצלם מצא פרוסת לחם למעלה מהמנה.

ממלא מקומו אונטרשארפיהרר אמיל מטה היה עובר במשך ימים שלמים בין הפועלים והיה מציץ לתוך עיניהם: בריא או חולה? בכל פעם לפני נסיעתו לחופשה היה עושה חשבון כמה ימים ייעדר במחנה, והיה שולח, כאמצעי זהירות "נגד מגיפות", כמה עשרות אנשים ל"בית-החולים" — למוות.

לממלא המקום השני של המפקד, ספ גיטריידר, סנדלר לפי מקצועו, ס.ס. קנאי, היו "ימים שחורים", שבהם היה מהלך בכיכר שקוע במרה-שחורה ולא היה עונה אף מלה לאיש. אי אפשר היה למצוא דומה לו בעינויי נשים ערומות ובהשמדת תינוקות. היטלר העניק לו אות הצטיינות.

ההתקוממות

בועד החשאי, שאירגן את המרד בקרב העובדים "הקבועים" מבין הכלואים, השתתפו 10 אנשים. הועד שאף לנקמה לכל הפחות חלקית בעד מיליוני האנשים שהושמדו, ובמטרה זו הכין את השמדת המחנה ביחד עם התליינים.

צריך היה להשיג את הכמות הדרושה של חמרי נפץ ממחסן הנשק הגרמני, שהיה בשטח המחנה מס' 2; רק כאן אפשר היה להשיג נשק, אולם כמעט שאי אפשר היה להתקרב למחסן. הדלתות המוגנות של המחסן היו נעולות במנעולים כבדים. אחד הכלואים, שעבד במסגריה, זאלצברג, קיבל פקודה מהועד: להשיג צורה של מפתח המחסן. כעבור שבועות אחדים, כששלחו את זאלצברג למחסן לתקן את המנעול, הצליח לעשות צורה מדויקת של המפתח. הוא עבד במשך חדשים אחדים, בהסתתרו מהמשגיחים הגרמנים, עד שחרט מפתח, ולבסוף מסר את המפתח לועד. ארגנו שלוש פלוגות קרב, כל פלוגה בת 20 איש. הקפידו מאוד על החשאיות, כך שאף אחד מתברי הפלוגות לא ידע, מי מלבדו שייך לפלוגה.

המפקד שלנו, ד"ר יוליאן חורונז'יצקי, קאפיטן בצבא הפולני לשעבר, תיכנן תכנית מפורטת של הפעולות. ההתקוממות נקבעה ליום ה-21 באפריל 1943. אולם קרה אסון, ביום ה-19 באפריל לא חילק הד"ר חורונז'יצקי את הכבוד "לפי כל הכללים" לאונטר-

שטורמפיהרר פראנץ וזה היכה את חורונו'יצקי בפניו במגלב. הד"ר חורונו'יצקי כעס מאוד, הוציא סכין ורצה לפגוע ברוצח. פראנץ קפץ דרך חלון. הגרמנים, שבאו בשמעם את צעקות פראנץ שניבהל, רצו לתפוס את חורונו'יצקי חי. אולם הדבר לא עלה בידם, כי הרופא בלע רעל. ההתקוממות נדחתה.

הד"ר לייכטר קיבל עליו את הפיקוד. חוץ ממנו לקחו חבל פעיל ביותר בהתקוממות הכלואים קורלאנד, המהנדס גאלבסקי, המהנדס סודוביץ, זאלצברג וגללו (מצ'כוסלובקיה).

עובדה תכנית לפוצץ ולהשמיד את כל המחנה. על הצלה של עצמנו אי אפשר היה אפילו לחלום, כי כל שטח המחנה היה מוקף שורות אחדות של תיל דוקרני, שהיה תקוע מעל למלכודות (קיפודים), שנחפרו נגד טאנקים. המישמר בפנים המחנה היה כל כך חזק, שאי אפשר היה לחלום על בריחה. לפי התכנית צריך היה להשיג כמה עשרות פצצי דינמיט או דימונים וברגע המיועד להשתמש בהם.

המחסן נמצא תמיד תחת השגחה ערה. אולם קרה, שבסוף חודש יולי 1943 נגשו הגרמנים לניקוי הכיכר מלבנים וגרוטאות. היהודים הכלואים, שעבדו בניקוי, נמצאו על-יד המחסן במשך כל היום. היתה הזדמנות טובה, אנשי המישמר לא שמו לב לכלואים שהתרוצצו הנה והנה ולכן עלה בידינו ביום ה-2 באוגוסט לפתוח את דלתות המחסן בלי שהרגישו בכך, להכניס שמה חבר של האיר-גון ולסגור אותו שם. באותו זמן הצלחנו להוציא שמה מחלון מכו-סה רשת בקיר שני של המחסן, במקום שלא עמד מישמר, ולהוציא דרך הרשת 20 דימונים — קטנים, אבל בעלי כח נפץ רב — 20 מכוונות ירייה וכמה עשרות אקדוחים טעונים, החבר שלנו יצא מהמחסן בלי שהרגישו בו. הנשק הועבר מיד ע"י הכלואים בעגלות, שבהן היו מוציאים לבנים שבורות וגרוטאות אחרות. בכיכר חולק הנשק בין מפקדי פלוגות הקרב.

בכיכר ובצריפים עבד חבר של קבוצת קרב — בתור מחטה, הוא היה זורק תמיד באויר מתוך מזרק נוזל מחטה. כשהושגו חמרי הנפץ, החליט מפקדנו לגשת לפעולה בלי דיחוי. המחטה שפך לתוך המזרק 25 ליטר בנוזל והתהלך גלוי לגמרי על פני שטח המחנה ושפך בנוזל על המקומות, שסומנו להבערה.

ההתקוממות צריכה היתה להתחיל בשעה 16 ו-45 דקות. למ-

דות החשאיות החמורה, שררה במחנה התרגשות כללית. חברי פלוגות הקרב, שידעו שהם הולכים לקראת מוות בטוח, ניפרדו מחברייהם. אחד מאנשי הס.ס. הרגיש, שבמחנה מתרחש דבר-מה לא רגיל, אבל לא יכול היה לעמוד על הסיבות. בשים לב למצב רוח זה, החליט מפקדנו להקדים את ההתקוממות בשעה. מובן הדבר, שבגלל זה אי אפשר היה לסיים אי אלה הכנות, אבל לא היה מוצא אחר.

אות להתקוממות צריכה היתה לשמש ירייה מרובה על-יד צריפי הפועלים. בשעה 15 ו-30 דקות הודיעו למפקדנו, שהכל מוכן, האנשים מחכים לפקודה.

בשעה 15 ו-45 דקות נורו יריות אחדות מרובים: חבר אחד הרג במקום את התליין ההאופטשארפיהרר קיטנר ואת הבלש קובה. כעבור דקה התפוצצו 20 רימונים והתחילו לפעול מכונות הירייה של חברי הפלוגות. טרם שהגרמנים תפסו מה מתרחש, עמד המחנה בלהבות. מחסן הנשק הופצץ ועף באויר, הכל בער מסביב; רק תאיי-הגאזים נשארו שלמים, כי אי אפשר היה בהחלט להתקרב אליהם. יחד עם המחנה, במקום שחברי הפלוגות הלוחמות הרגו ביריות 25 אנשי ס.ס. ו-60 חיילים מהמישמר הפנימי, ניספו גם 700 יהודים כלואים-פועלים. רק באיזה נס הצליחה קבוצה בת מאתיים איש להתפרץ ולצאת מטרבלינקה האחוזה להבות. רובם של אלה נפלו בקרבות עם הגרמנים, שהתחילו לרדוף אחריהם מהמחנה הסמוך.

במשך 11 החדשים האחרונים לקיום האירגון במחתרת בטרבלינקה, היו עושים חשבון של האנשים, שהובאו להשמדה בה, ושל החפצים שהוצאו ממנה. לפי נתונים אלה, השמידו הגרמנים בטרבלינקה מיליונים של אנשים. במשך 11 חדשים אלה הוציאו הגרמנים משם בגדים ורכוש של ההרוגים בסכום העולה על עשרה מיליון דולר.

עדוּתו של יעקב ויירניק

שנה בטרבלינקה

קורא יקר!

למענך ורק למענך בלבד הריני ממשיך את חיי העלובים. בש-

בילי איבדו הם את כל הודם. כי כלום יכול אני לנשום אויר לרווחה
ולשמוח בכל מה שברא הטבע?

לעתים תכופות מתעורר אני בלילות ואנקת-אימים, חזיונות-
בלהות מפסיקים לי את שנתי שכה דרושה לי. אני רואה אלפי של-
דים, הפורשים אלי ידימות בשועם חיים ולרחמים. ואני שטוף
זיעה חש את עצמי חסר-אונים להושיעם. ניתר אני אז ממשכבי,
משפשף את עיני ושמה הנני על שאין זה אלא חלום. חיי מורעלים.
דמויות-מות חולפות על פני. ילדים, ילדים ועוד פעם ילדים.

את כל הקרובים לי הקרובתי קרבן. אני בעצמי הובלתים לא-
בדון. בעצם ידי בניתי עבורם חדרים-מות. כיום הנני איש זקן ובודד.
בלי גג מעל ראשי, בלי משפחה, בלי קרובים. מדבר אני עם עצמי
ועונה לעצמי. נע ונד אני. מדי עברי דרך ישוב בני אדם, יתקפני
פחד. דומני כי כל קורותי חרותים על פני. בסקרי את בבואתי במי
הנחל או הנהר, מורא ותדהמה יעותו את פרצופי. האדמה עוד לאדם?
לא. ולא! מגודל-פרע, מוזנח, תשוש. הריני סוהב על כתפי מאה
דורות. קשה לי. כה קשה לי. אולם הן לעת עתה מוכרח אני לסחוב.
אני רוצה ואני מוכרח, אני, שראיתי השמדת שלשה דורות, מוכרח
אני לחיות עבור הבאים. כל העולם מוכרח להכיר ולדעת את מעשי
הזוועה של הפושעים הללו. דורות על דורות יקללום. דוקא עלי לג-
רום לכך. אף הדמיון הנועז ביותר לא יוכל לתאר זאת. ברצוני למ-
סור הכל בנאמנות. ידע נא האדם, ידע נא העולם כלו מה פירושה
של "תרבות-מערב". אני התעניתי בהובילי מיליתנים לכליה. ייודע
נא למיליונים. זוהי מטרת חיי היחידה. בבדידות ובשקט הריני מע-
ביר הכל בזכרוני ומוסר בכנות. הבדידות והשקט הם דעי הנאמנים.
רק ציפצוף הציפרים מלווני בהרהורי ובעבודתי. הה, ציפרים יק-
רות! אתן עודכן אהבות אותי. הן אחרת לא הייתן מזמרות בצהלה
זו ולא הייתן מסתגלות אלי במהירות כה רבה. אני אוהב אתכן כשם
שאני אוהב כל יצור-אלוה. אולי אתן תרפאוני. אולי אוכל עוד אי-
פעם לצחוק.

ואולי זה יבוא אז, לכשאסיים את עבודתי והכבלים יפלו מעל
רגלינו.

היה זה ב-23 באוגוסט 1942 בווארשה, בימי ההסגר. נמצאתי
אז אצל שכנים ולא היתה לי היכולת לשוב הביתה. מכל עבר נשמעו

יריות רובים, אולם את האמת המרה עוד טרם ידענו. לפתע הגדילה את פחדנו כניסת ה"שארפיררים" הגרמנים וה"וואכמאנים" האוקראינים, אשר הכריזו בקול תקיף ורם: "אלע ראוס!" (כלם לצאת!). ברחוב סידר ה"שארפירר" את כלם בשורות. נאספו כאן אנשים בלי הבדל מין וגיל. ה"שארפירר" עשה את עבודתו בחריצות. חיוך קרן מפניו. גמיש וזריז התרוצץ בכל מקום ומקום. הוא סקר ומיין אותנו. מבטו החליק על פני כלם. בצחוק סדיסטי הסתכל במפעל הכביר של מולדתו הגדולה, שתערוף במחיידי אחד את ראשה של המפלצת המזיקה. מבטי נופל עליו. הוא הנו המתועב שבכולם. חיי בן אדם אינם בשבילו ולא-כלום. תענוגו הגדול ביותר הוא לרצוח תוך יסורים הנוראים ביותר. עבור מעשי "גבורותיו" נתמנה אח"כ ל"אונטרשארפירר". שמו היה פראנץ. היה לו כלב שנקרא בארי. אותו אזכיר עוד.

עמדתי בשורה מול ביתי ברחוב וולינסקה. משם הובלנו לרחוב זאמנהוף. לעינינו חילקו האוקראינים ביניהם את השלל. הם התקוטטו ביניהם, ערכו ומיינו את הכל. למרות הקהל הרב שררה דממה ברחוב. את כלם תקף יאוש אלם ואכזרי. אכן, היה זה יאוש! צילמו אותנו כחיות מלפני המבול. היו גם כאלה שגילו קורת-רוח. אני עצמי קוויתי לשוב הביתה. סברתי שיבדקו את תעודותינו. לפי פקודה אנו זזים ממקומותינו. אבוי! לעינינו נגלתה המציאות הערומה. קרונות. קרונות ריקים. היום — יום קיץ יפה ולוהט. נדמה, שהשמש התמרדה נגד החמס. במה אשמו נשותינו, ילדינו, אמותותינו? במה? השמש נסתרת מאחורי העבים. היא יפה, קורנת וזהרת ואינה רוצה לחזות ביסורינו ושפלנו.

פקודת כניסה לקרונות. דוחקים 80 נפש לכל קרון. דרך החזרה חסומה. היו לי על בשרי רק מכנסים, חולצה ונעלים. בבית נשארה שכמיה עם חפצים מוכנים ונעלים גבוהות. הכינותי כל זה, כי סובבו שמועות, שישלחו אותנו לאוקראינה, לעבודה.

הרכבת עברה ממסילת-משנה אחת לשניה. הכרתי יפה את צומת-המסילות הזה והבנתי, כי עומדים אנו במקום אחד. בינתיים השתעשעו להם האוקראינים בנעימים ולאזנינו הגיע שאונם וצחוקם העליז. בקרון גובר המחנק, אין במה לנשום. הכל חדור יאוש, קודר ואיום. הסתכלתי בכולם ובכל, בכל זאת נבצר ממני להקיף את גודל האסון. פיללתי ליסורים, טלטלה ורעב. אולם לא האמנתי

כי ידו האכזרית של התלין נטויה עלינו, על ילדינו ועל כל קיומנו. תוך יסורים לאין שיעור הגענו למלקיניה. שם עמדנו כל הלילה. אל הקרון נכנסו אוקראינים ודרשו הפציי-ערך. כלם נתנו, כדי לה- ציל את החיים לזמן קצר. לדאבוני לא היה לי כלום. ראשית עזבתי את ביתי במפתיע ושנית. מכרתי הכל בזמן המלחמה, כדי שאוכל להתקיים, כי לא השתכרתי. עם בוקר זזה הרכבת והגענו לתחנת טרבלינקה. ראיתי רכבת שעברה על פנינו ובתוכה אנשים רעבים, קרועים וערומים למחצה. הם דברו אלינו משהו אולם אנו לא הבינו. היום היה לזהט, המחנק נורא. היינו איפוא צמאים מאד. השקפתי מבעד החלון. האכרים הביאו מים ודרשו 100 זלוטי עבור בקבוק. לא היה לי כסף, מלבד 10 זהובים, ו-10,5,2 במטבעות כסף עם תמונת המרשל ששמרתי למזכרת. נאלצתי איפוא לוותר על המים. אחרים קנו. עבור ק"ג אחד של לחם שחור שלמו 500 זלוטי. עד הצהרים ענה אותי הצמאון. אח"כ נכנס ה"האופטשטורמפירר" לעתיד ובחר ב-10 אנשים אשר הביאו לנו מים. רויתי במקצת את צמאוני. ציוו לפנות את החללים, אולם לא היו כאלה. ב-4 אחה"צ זזה הרכבת. כעבור רגעים אחדים הגענו לטרבלינקה. רק שם נפל המסך מעל עינינו. על גגות הצריפים עמדו אוקראינים עם רובים ומכונות-יריה. השטח היה זרוע גויות, מהן לבושות, מהן ערומות. פניהן היו מעוותות מפחד וזוועה. הן היו שחורות ונפוחות. העינים היו פתוחות לכל רחבן, הלשונות תלויות החוצה, המוחות מנופצים, והגויות איבדו את צלמן הרגיל. בכל מקום דם. דמנו הנקי. דם ילדינו, אחינו ואחיותינו. דם אבותינו ואמו- תינו. ואנו, חסרי-ישע, חשים שלא נמלט מגורלנו. גם אנחנו נישמד. אולם מה לעשות? לוא זה היה רק חלום-בלהות. אך לא, זו היא המציאות הערומה. אכן זוהי ה"העברה" — העברה לעולם שני תוך אלפי ענויים.

מצוים לצאת מהקרונות. את החפצים להשאיר. מביאים אותנו לחצר. משני צדדיה עמדו צריפים. היו שם שני לוחות גדולים והיה כתוב עליהם, שיש למסור את הזהב, הכסף, אבנים יקרות וכל דברי-ערך. העובר על כך צפוי לעונש מות. על הגגות עמדו אוקראינים עם מכונות-יריה. על הנשים והילדים ציוו לפנות שמאלה ועל הגברים פקדו לשבת בחצר, מימין. במרחק מאתנו עמדו אנשים ועבדו. הם סידרו את החבילות שהוצאו מהרכבת. התגנבתי ונכנסתי אל תוך קבוצת העובדים, התחלתי לעבוד וספגתי את המהלומה הראשונה

במגלב מידי גרמני אחד, שקראנו לו בשם פרנקשטיין. על הנשים והילדים ציוו להתפשט. לא ראיתי מה שעשו לגברים, יותר לא ראיתי. לפני שהחשיך, הגיעה עוד רכבת אחת ממינדזיץ. היו בה 80 אחוז חללים. התחלנו להוציאם. היכו אותנו בלי רחמים. עד מאוחר בלילה סיימנו את העבודה. שאלתי את אחד העובדים מה פשר כל זה. הוא ענה, שהאיש שמדברים אתו היום מחר כבר איננו. הננו מצפים בפחד ובמתיחות. לאחר זמן מה פקדו עלינו להסתדר בחצי עגול. נגשו אלינו ה"שארפירר" פראנץ עם כלבו ואוקראיני עם מכונת יריה. הננו כ-500 איש בערך. אנו עומדים מתוחים, כמעט סקרנים. בחרו מקבוצתנו כ-100 איש. מסדרים אותנו בחמישיות, מובילים הלאה ומצוים עלינו לכרוע ברך. גם אני הייתי בין הנבחרים. שומעים אנו את רעש מכונות היריה וזעקות ויללות של הנהרגים. לעולם לא ראיתים יותר. הוכנסנו לצריפים תוך מכות בלתי פוסקות מהמגלבים וקתות הרובים. בצריף חושך, אין רצפה. התישבתי על החול ונרדמתי.

למחרת העירו אותנו בצעקה רמה: "אאופשטיין" (לקום). בין רגע קפצנו והתחלנו לצאת מהצריף לחצר. מסביב נשמעו צעקות האוקראינים. ה"שארפיררים" המטירו עלינו במשך כל הדרך מהלומות מהמגלבים והקתות. צווינו להסתדר בשורות. לאורך השורות עמדו נוגשינו והכונו ללא רחם. כך עמדנו מעונים זמן רב בלי שנקבל כל פקודה. זה היה עם שחר. חשבתי, שהטבע עצמו יעמוד לימיננו ויתחיל להשליך רעמים על הנוגשים הברבריים. אולם השמש נשמה מעה לחוק הטבע, זרחה לפתע בזהרה ותקעה מבט קורן בגופינו המוכים, הפצועים והציצה לתוך עמקי נשמותינו הדוויות. פתאם התעוררתי מהרהורי. שמעתי ברעד: "אכטונג" (הקשב). לפנינו עמדה קבוצת "שארפיררים" ואוקראינים ובראשם ה"אונטרשטורמפירר" פראנץ עם כלבו בארי. פראנץ אמר לחבריו שכעת הוא יתן פקודה. ניתן אות והתחילו להכותנו. היכנונו ללא אבחנה, בכל מקום שרק השיגה היד. קרעו לנו את הפנים ואת כל הגוף וכל אחד נאלץ לעמוד זקוף, כי עם התכופותו הקטנה ביותר היה נורה כבלתי מסוגל לעבודה. לכשהשביעו את יצר הדמים שלהם וכלנו היינו שטופי-דם, התחילו לסדר אותנו בשורות. אני גמנית על הקבוצה שעסקה בחללים. היתה זו עבודה קשה מאד, כי כל שני עובדים הוכרחו לסחוב גוויה לאורך כ-300 מטר. לפעמים היינו קושרים אותה וסוברים לבור. מרחוק ראיתי אשה חיה, ערומה. היתה צעירה ויפה.

מבטה היה כמו של מטורפת. היא דברה אלינו משהו, אולם לא הבינו את דבריה ולא יכולנו לעזור לה. היא התעטפה בסדין, אשר תחתו הסתירה את ילדה הקטן. היא חפשה מקלט. לפתע השגיח בה גרמני. הוא פקד עליה להכנס לבור והרגה ביריה יחד עם ילדה. היה זה מקרה ראשון של הריגה, אשר ראיתי במו עיני. הסתכלתי מסביב בין הבורות, גדלו של כל אחד מהם היה $10 \times 25 \times 50$ מטר. עמדתי מעל לבור אחד כזה. רציתי להוריד גווייה לתוכו. לפתע הופיע מאחורי גרמני ורצה לירות בי. פניתי אחורה ושאלתיו במה חטאתי. הוא ענה, שללא צורך רציתי להכנס לבור. הסברתי לו, שעלי להכניס את הגווייה לבור. כמעט על יד כל אחד מאתנו עמד גרמני, עם מגלב או אוקראיני עם רובה, ובשעת העבודה הצליפו על ראשינו. בקירבת מקום עמדה מכונה שחפרה את הבורות. בשאתנו, או יותר נכון בסחבנו את הגויות נאלצנו לרוץ כי בעד הפיגור הקטן ביותר הכו. התללים היו מושלכים מזמן רב. הגויות התחילו כבר לרקוב. ריח נבלות וריקבון נישא באויר. תולעים אפפו את הגופות האומללות. כשהיינו קושרים אותן בחגורות, היתה לעתים קרובות נופלת יד או רגל. כך עמלנו על קברים לעצמנו עד חשכה, בלי אוכל ומשקה. היום היה יום שרב והצמאון הציק מאוד. עם ערב, בבואנו לצריפים, כל אחד מאתנו מחפש את מכיריו מאתמול, אולם לשוא, אין למצואם, כי הם אינם כבר בחיים. אלה שעבדו במיון החבילות הושמדו ברובם. הרעבים היו לעתים מוציאים משהו מהחבילות, פושע כזה היה מובל לבור ושם היה גומר את חייו ע"י כדור בקדקד. השטח היה מוצף בחבילות, מזוודות, מלבושים, ילקוטים, בכל מה שהורידו מעליהם הקרבנות לפני מותם האיום.

בזמן העבודה השגחתי באי אלה מהעובדים, שנשאו על מכניסיהם טלאים צהובים ואדומים. לא היה לי כל מושג מה פשר הדבר הזה. הם תפשו חלק מצריפנו שהיה מובדל מאתנו ע"י מחיצה פנימית. היו ביניהם 50 גברים ואשה אחת. בעבודה ובתנאים אלה עברו עלי 4 ימים.

ביום ו', דומני שזה היה ב-28 באוגוסט, אנו חוזרים מהעבודה. הכל כרגיל: "אכטונג", "כובעים חבוש, הורד!" ונאומו של פראנץ. הוא בחר מתוכנו מפקד וראשי קבוצות אחדים אשר מחובתם לזרזנו בעבודה. פראנץ פקד עלינו בנאומו לעבוד במסירות ועבור זה

נקבל בשפע את כל צרכינו. במקרה אחד יסתדר אתנו באופן רדיקלי. פלאו של הגרמני הוא בזה, אמר, שיודע הוא להשתלט על כל מצב; הגרמנים מנהלים את ההעברה כך, שהיהודים נדחקים בעצמם לקרונות ואינם יודעים אפילו מה צפוי להם. לזאת הוסיף מספר הגון של כנויים מאוצר המלים שלו.

ב-29 באוגוסט מעירים אותנו כרגיל, אולם בפולנית. בן רגע אנו קמים ויוצאים לכיכר. להתלבש אין לנו צורך, כי ישנים אנו בבגדים. אנו ממלאים איפוא חיש מהר את הפקודה. הסתדרנו בשורת. באה פקודה בפולנית. בכלל מתיחסים אלינו בנימוס. שוב נואם פראנץ. הוא אומר, שמהיום והלאה כל אחד יעבוד באומנותו שלו. התחילו לבחור את בעלי המקצועות. הראשונים היו פועלי-בנין. אף אני הכרזתי על עצמי כבנאי-מומחה. הפרידו אותנו מהשאר. היינו יחד 15 איש. מסרו אותנו בידי שלשה אוקראינים. אחד טוראי קשיש, קוסטנקו שמו, הבעת פניו לא היתה זועפת. השני אנדריב, וואכמאן רגיל, בעל קומה בינונית, שמן, בעל פנים נגולות ואדומות, היה זה איש טוב ושקט. השלישי מיקודה, נמוך רוה, רע-לב, בעל עיני רוצח וסדיסט. אליהם סיפחו שני אוקראינים עם רובים על מנת לשמור עלינו.

הובלנו ליער ושם ציוו עלינו לפרק גדר-תיל ולחטוב עצים. קוסטנקו ואנדריב היו נוחים מאד והביטו על עבודתנו מבעד לאצבעות. לעומתם זרו מיקודה בשוט לעבודה וצעק. לאמתו של דבר לא היו מומחים בין כל הנבחרים, אולם כל אלה אשר לא רצו לעבוד על יד החללים אמרו שהם בנאים. לאלה לעגו ולא חסכו להם הצלפות-שוט. בשעה 12 הפסקנו את עבודתנו וחזרנו לצריפים לאכול ארוחת צהרים, שהיתה מורכבת ממרק, דיסה ולחם מעופש. בתנאים רגילים היתה זו ארוחה שאי אפשר לאכלה. אך אנו היינו רעבים ועייפים ואכלנו הכל.

בשעה 1 באו ה"וואכמנים" עם האוקראינים וכך עבדנו עד הערב. בערב, כרגיל חוזרים הביתה, מיפקד וכו'. אותו היום שוב היינו מוקפים גרמנים רבים. היינו כ-700 איש. בין הגרמנים היה פראנץ עם כלבו. לפתע שאל בחיך: מי יודע גרמנית? התיצבו כ-50 איש. הוא פקד עליהם לצאת מהשורה ולהסתדר לחוד. כל זה הוא עשה בחיך, כך שאי אפשר היה לחשוד בן כלום. הם הובלו וכבר לא חזרו אלינו. ברשימת החיים גם כן לא היו. אין עט, שיוכל לתאר את היסורים והענויים, שבהם הושמדו.

בעבודה זאת ובאותם התנאים שוב עברו עלינו ימים אחדים. עבדתי עם חבר במשך כל הזמן ובאורח פלא ריחם עלינו הגורל. אולי משום כך שהיינו שנינו מומחים במקצוע ואולי מתוך כך שנגזר עלינו לראות יסורים וחללים של רבים, רבים מילדינו. אני וחברי קבלנו ארגז לסיד ושמר עלינו אנדרייב. חברי היה אומן טוב וגם שמע לעצותי. העבודה נשאה חן בעיני ה"וואכמן". הוא התיחס אלינו באדיבות רבה. הוא הביא אפילו לכל אחד מאתנו פרוסת לחם. זה היה בשבילנו דבר גדול, כי גוענו ממש ברעב. אנשים אשר נצלו ממות אחר, אשר אתארו, היו נפחיררעב, היו מצהיבים ונופלים. קבוצת העובדים שלנו גדלה. הגיעו פועלים חדשים. התחילו להכין יסודות לבנין. לשם מה נבנה בנין זה לא ידע אף אחד מאתנו. בחצר עמד בנין עץ אחד מוקף מכל עבריו בגדר גבוהה. היה זה סוד לכלם לאיזו מטרה הוא מיועד. כעבור ימים אחדים הגיע מומחה גרמני עם ממלא מקומו ואז החלה העבודה. היה מחסור בסיידים. פועלים רבים התנדבו, על מנת שלא יעבדו על יד החללים, אולם כמעט כולם נהרגו. פעם אחת בעת העבודה השגחתי במכיר מוואר-שה, ראזאנוביץ. עמד עם עין נפוחה. הבינותי שבערב יהרגוהו. מהנ-דס ווארשאי אחד, אברט, עבד אף הוא עם בנו, אולם יד התלין הש-מידתם חיש מהר. הגורל לא חסך ממני כלום. כעבור ימים אחדים נודע לי מה משמש הבנין המוקף בגדר הגבוהה. רעד-זוועה עברני. אני וחברי הקצענו עצים. בתנאים אלה קשתה עלינו העבודה עד למאוד. זה 25 שנה שלא עבדתי כך, חברי לא היה בנאי. הוא התקשה בכל. הוא היה נגר לפי מקצועו ולא ידע להשתמש בגרון. ברם הו-דות לעזרתתי החזיק מעמד. אני הנני נגר-בנאי. במשך שנים הייתי חבר ועדה-בוחנת באגודת בעלי המלאכה בווארשה.

עברו 8 ימים של קיום עלוב, קיום שאין לתארו. במשך זמן זה לא הגיעו משלוחים חדשים. ביום השמיני הובא משלוח חדש מווארשה.

המחנה בטרבלינקה היה מחולק לשנים. במחנה מס. 1 היו פסי-רכבת ורציף לפירוק המשלוח החי. נוסף על כך היתה שם ככר גדו-לה לשים בה את רכושם של הבאים. יותר מכלם הביאו אתם היהו-דים מחוץ לארץ. שם היה גם "חדר החולים". ארכו $2 \times 6 \times 30$ מטר. שם עבדו שני גברים. היו לבושים סינורים לבנים ועל זרועותיהם צלבים אדומים. הם נחשבו כרופאים. מהמשלוחים היו בוחרים את

הזקנים והחולים, היו מושיבים אותם על ספסל ארוך כשפניהם מו-
פנים אל בור. מאחוריהם היו מתיצבים הגרמנים והאוקראינים. הם
היו ממיתים את קרבנם ע"י יריה בקדקד. החלל היה נופל ישר אל
הבור. כשנצטברו גוויות רבות היו מאספים אותם ומעלים באש.
מוקד חי.

בקירבת מקום עמדו צריפים שבהם גרו הגרמנים והאוקראי-
נים, משרד צריפי הפועלים היהודים, בתי מלאכה שונים, ארוות,
דירי-חזירים, מחסן לצרכי מזון, מחסני הנשק, בחצר עמדו מכוניות.
במראהו לא הפחיד המחנה כלל וכלל. הרושם היה שבאמת הנך
נמצא במחנה-עבודה.

המחנה מס. 2 היה שונה בתכלית. צריף בשביל הפועלים
30x10 מטר, מכבסה, מעבדה קטנה, מקום שיכון ל-17 נשים, תחנת
שזמרים ובאר. נוסף על כך היו 13 תאים להמתת הקרבנות בגאזים,
שאתאר בפרוטרוט. בנינים אלה היו מוקפים בגדר-תיל. מאחורי
הגדר תעלה 3x3 מטר. מאחורי התעלה עוד גדר תיל. שתי הגדרות
היו בגובה של 3 מטר כל אחת. בין הגדרות הושמו מחסומים מחוטי-
פלדה. מסביב שמרו הזקיפים האוקראינים. המחנה כלו היה מוקף
גדר מחוטי-תיל בגובה של 4 מטר. הגדר היתה מוסוית בענפים.
על הכתר עמדו 4 מיגדלי-תצפית בעלי 4 קומות ו-6 מיגדלי-תצפית
בעלי קומה אחת. במרחק 50 מטר מאחורי הגדר האחורית עמדו
חצובות נגד טנקים.

כשהגעתי למחנה היו בו כבר שלשה תאי-גאזים. בתקופת שהותי
במחנה נוספו עוד 10. גדלו של תא כזה היה 5x5 מטר — ס"ה 25
מטר מרובעים, הגובה 1.90 מטר. בגג היה פתח עם שסתום הרמטי, פי-
צינור, רצפת טיראקוט משופעת. בנין הבטון מופרד היה ממחנה
מס. 1 ע"י קיר עץ. שני הקירות האלה מעץ ומבטון יצרו יחד כעין
מסדרון, שנמצא בגובה 80 ס"מ מעל שטח הבנין. התאים היו מחו-
ברים אל המסדרון. לכל חדר הובילה דלת-ברזל, שהיתה נסגרת
באופן הרמטי. לעבר המחנה מס'. 2 היו התאים מחוברים ברציף 4
מטר רחבו לאורך כל שלשת התאים. גובה הרציף מעל לקרקע היה
כ-80 ס"מ. מאותו צד היו דלתות-עץ סגורות הרמטית. כל דלת של
חדר מצד המחנה מס' 2 היתה נפתחת מלמעלה למטה בעזרת מש-
ענות ברזל. הן היו נסגרות ע"י ווי ברזל. שהיו תקועים למיפתן,
ובריחי-עץ. דרך הדלתות, שהובילו מהמסדרון, היו מכניסים את

הקרבנות. הדלתות מצד מחנה מס'. 2 שימשו להוצאת גוויות החנו-
קים. לאורך התא נמצאה תחנת-חשמל, שהיתה שוה לו בגדלה, אולם
גבוהה ממנו בגודל הרציף. התחנה סיפקה אור למחנה הראשון וה-
שני. בתוכה עמד מוטור, שנעשה מטנק סוביטי, ששימש להזרמת
הגאז לתאים. את הגאז היו מזרימים ע"י חיבור המוטור עם הצי-
נורות. מהירות מותם של הקרבנות היתה תלויה בכמות הגאז, שהיו
מזרימים. על יד המכונות עבדו שני אוקראינים. איוואן, גבוה, בעל
עינים חביבות ושלוות, אולם סדיסט. הענויים, שנגרמו לקרבנות,
גרמו לו תענוג. הוא היה מתנפל לפעמים עלינו העובדים ובמסמר
היה רוצע את האוזן אל הקיר, או היה פוקד להשתטח על הרצפה.
היה מצליף במגלב. בעשותו זאת היו פניו מביעות קורת-רוח סדיס-
טית. היה צוחק ומתבדח. היה מחסל את הקרבנות בהתאם למצב-
רוחו. השני נקרא מיקולי ניו'שי, חיזור, בעל אותו מיבנה רוחני
כמו איוואן.

היום, בו ראיתי לראשונה איך מכניסים לבנין-המות ילדים,
נשים וגברים, היכני כמעט בשיגעון. תלשתי את שערות ראשי ובי-
כיתי מר. את היסורים הגדולים ביותר גרם לי מראה הילדים ליד
אמותיהם, או בודדים, הילדים אשר לא תיארו לעצמם, שבעוד רג-
עים מיספרי ינתק פתיל חייהם הקצרים תוך ענויים נוראים. עיניהם
נוצצו מרוב פחד ועוד יותר מרוב תימהון. כאלו קפאה על שפתי
הילד השאלה: "מה זה", ו"לשם מה זה", ו"מדוע". אולם בראותם
את פרצופיהם המאובנים של הגדולים, הם מסתגלים למצב הקיים
באותו רגע. הם עומדים ללא-תנועה בהתרפקם אחד על השני, או על
ההורים, בצפיה לקץ האיום. לפתע נפתחת הדלת מצד הכניסה.
איוואן מחזיק בידו צינור-גאז באורך מטר אחד ומיקולי — חרב.
בהינתן האות מתחילים להכניס את הקרבנות. עם זאת מכים אותם
ללא-רחם.

זעקות הנשים ובכי הילדים מצלצלים עד היום הזה באזני.
צעקת-כאב נואשת, צעקה משוועת לרחמים, צעקה התובעת מאלהים
נקם. הזעקות והבכיות אינן נותנות לי לשכוח את האסונות, אשר
הייתי להם עד-ראיה.

אל תא בעל 25 מטר מרובע היו מכניסים 450-500 איש. הצפי-
פות היתה איומה. אחד נדחק ליד השני. היו מכניסים ילדים מתוך
מתשבה, שבאופן כזה יינצלו מכלימן. בדרך למוות היו מכים ודו-

חפים אותם בקתות וב"צינור הגאז". היו משסים בהם כלבים. הכל-בים נבחו, נשכו והתנפלו על הקרבנות. כל אחד, איפוא, ברצותו לברוח מפני המכות והכלבים היה רץ אל התא ונזפל אל תוך זרועות המות. החזקים דוחפים את החלשים. הרעש נמשך זמן קצר. הדלת נסגרת בדפיקה. התא מלא. מפעילים את המוטור ומחברים אותו עם צנורות הגאז. כעבור 25 דקה, לכל היותר מוטלים כולם על הארץ. אינם שוכבים אפילו, כי אין איפה. נופלים אחד בזרועות השני ועומדים. אין צועקים יותר. חוט חייםם נותק. אין להם כל תביעות וצרכים. אמהות וילדים בחיבוק-מות. אין יותר אויבים וידידים. אין קנאה. כלם שוים. אין יפים ומכוערים. כלם צהובים — חנוקים. אין עשירים ועניים. כלם שוים בפני האלהים. מדוע? הריני שואל את עצמי. קשה לי לחיות, קשה מאוד. אולם הן, מוכרח אני, למען גלות לעולם את התועבות והאכזריות האלה. אחרי סיום ההרעלה היו איוואן ומיקולי בודקים את מצב העניינים. לאחר זה היו עוברים לצד השני, מקום בו נמצאה הדלת על יד הרציף, היו פותחים אותה ומשליכים את החנוקים. אנו חייבים היינו לסחבם לבורות. היינו עיפים למעלה מכוחותינו, כי מהבוקר עבדנו בבנייה. ברם לא היה בפני מי לערער. יכולנו להתנגד, לספוג מכות ולמות כדרך כל האחרים, או במוות יותר אכזרי, ולכן הננו עושים הכל בלי לרטון. עמד עלינו "האופטמן" (אינני יודע מה שמו) בעל קומה בינונית, ממושקף. הוא הכה וצעק, גם בחלקי נפלו מכות, הוא הכני ללא הפוגה. הרימותי אליו את מבטי השואל. הוא הפסיק אז לרגע ואמר: לולא היית נגר-בנין אז היית נהרג. אני מסתכל מסביבי. גורלם של כמעט כל העובדים הוא כגורלי. כנופיה שלמה של כלבים, גרמנים ואוקראינים מרבייה צה מכות ונושכת. 25% נופלים חלל בעבודה. בלי לחקור-משליכים אנו אותם לבורות. חוזרים אנו בחבורה קטנה יותר. לי שיחק המזל ולאחר לכתו של ה"האופטמן" שוחררתי ע"י ה"אונטרשארפירר" מהעבודה.

יום יום היו חונקים 10 — 12 אלף איש. הרכבנו פסי-מסילה צרה והיינו מעבירים בעגלת-יד את החללים לקבר. אולם זה לא הספיק. היינו מושכים איפוא שנים, שנים את החללים בעזרת רצועות. בערב הוא עבר עלי עוד רגע קשה מאד. אחרי יום עמל מפרך לא הובילונו למחנה מס'. 1, אלא למחנה מס'. 2. כאן המראה היה אחר לגמרי ולעולם לא אשכחנו. הדם קפא בעורקי. בעברי על

נד הרציף ראיתי אלפי חללים. הם התגוללו בחצר המחנה. היו אלה גוויות של קרבנות חדשים. האוקראינים והגרמנים פקדו בקול. הם צעקו בפראיות זהכו ללא רחם בקתות ובמוטות את הפועלים, אשר פניהם היו שטופות דם, עיניהם נפוחות ובגדיהם קרועים ע"י הכלבים. על ידם ה"קאפו". על יד הכניסה למחנה 2 נמצאו מיגדלי צופים בעלי קומה אחת. אל המיגדלים היו מטפסים בסולמות. בסולמות אלה עינו את הקרבנות. את רגליהם היו תוקעים בין השלבים ואת הראש המורד למטה היה מחזיק ה"קאפו" כך שהקרוב לא יכול היה לזוז. את כל חמתם כילו באומללים, בחלקם להם מהלומות כבדות. למנת היסורים הקטנה ביותר נחשבו 25 מלקות. לראשונה ראיתי זאת עם ערב. הירח וזרקורים האירו את מרחץ הדמים של החיים למחצה ואת החללים המוטלים על ידם. נאקות המעונים התערבו עם שריקות המגלבים, שירדו על ערפם.

כשהגעתי למחנה מס' 2. היה שם רק צריף אחד, אצטבאות לשכיבה בלתי גמורות, ומיטבח-שדה עמד בחצר. נפגשתי שם עם הרבה מכירים מווארשה, שמראה פניהם נשתנה ללא הכיר. שחורים, נפוחים, מוכים. זמן לא רב יכולתי לראות אותם ולשמוח בהם. פנים חדשות, מכירים חדשים. חידוש מתמיד ומוות מתמיד. למדתי להסתכל בכל איש חי כבחלל בעתיד הקרוב ביותר. הייתי מודד אותו במבטי, מעריך את משקלו. הייתי מהרהר: מי ישאנו לבור וכמה מלקות יספוג תוך עבודה זו. רעיון נורא, אולם אמת. האם תאמינו, שאדם, שחי בתנאים אלה, יוכל לחייך לפעמים, להתלוצץ. לכל אפשר להתרגל.

המישטר הגרמני נמנה על המעולים ביותר. משרדים על גבי משרדים, מחלקות ומדורות. והעיקר שבכל מקום האיש המתאים בתפקידו המתאים. במקום שדרושה תקיפות בלתי נרתעת וחיסול מוחלט של "אלמנטים רעים ומהפכניים", שם ישנם פטריוטים גדולים, היודעים לבצע הכל. מוזר הדבר, שבתפקידים אלה נמצאים תמיד אנשים, המשמידים ורוצחים את אחיהם באמצעים החמורים ביותר. מעולם לא השגחתי אצלם השתתפות בצער, או חרטה. מעולם לא דאבו על גורלם של חפים מפשע. הם אוטומטים, הפולטים מתוך כם עם לחיצת כפתור את כל מה שהם יכולים. לצבועים אלה קיים שדה-פעולה נרחב ביותר בתקופות מלחמות ומהפכות. הדרך לרע היא קלה יותר ונוחה יותר. אולם משטר חזק וצודק יש בכוחו לבלום את היצרים הרעים על-ידי חינוך, מתן דוגמא ותקנות.

טפוסים שחורים מסתתרים בחורים ובמערות ושם הם עושים את עבודתם כמו החולד. כיום זה מיותר. במדה שהנך מושחת, מתועב יותר, בה במדה אתה זוכה למשרה גבוהה יותר. עמדתך תלויה במספר הקרבנות שהשמדת, רצחת וכלית. ידיך המלוכלכות, המגואלות בדם של טהורים, משמשות כקדושה אשר סוגדים לה. אל תרחצן. רק הרימן למעלה, גבוה, וישתחוו לפניך ויעריצוך. ככל אשר ידיך ומצפונך מזהמים יותר, כן יגבה כס התהילה שיקימו לך.

תכונתם המדהימה השניה של הגרמנים היא יכלתם למצוא להם עוזרים מבין העמים האחרים, מתוך הקהל הרב ביותר — טפוסים השוים להם בשחיתות. במחנות היהודים דרושים גם תלינים יהודים, מרגלים, מסיתים, והם נמצאו. אלו הן הנפשות הרקובות, כגון מושק מסוחצ'יב, איצק קובילה מווארשה, הצקיל הגנב מווארשה וקובה סרסור הזונות והגנב הווארשאי.

הבנין החדש, שבהקמתו עבדתי בין המחנה מס' 1 והמחנה מס' 2 הוקם בקצב מהיר. נתברר שיהיו בו 10 תאי-גז חדשים. תאים אלה היו גדולים מקודמיהם. 7×7 מטר, ס"ה 50 מטר מרובעים. לאחר שסיימו את בנינם היו דוחקים לתא אחד 1000 — 1200 איש. שיטת התאים היתה מסדרונית. 5 תאים בכל עבר של המסדרון. לכל תא היו שתי דלתות. אחת מצד המסדרון, שדרכה היו מכניסים את הקרבנות, ושניה מקבילה לה, מצד המחנה, ודרכה היו מוציאים את הגויות. בנין שתי הדלתות היה כאותו של התאים הקודמים. המראה מעבר מחנה מס' 1 היה כדלקמן: 5 מדרגות-בטון רחבות ועליהן סלי-פרחים ערוכים יפה משני הצדדים. מסדרון ארוך. על קצה הגג מצד המחנה התנוסס מגן דוד. הבנין נראה כמקדש עתיק. כשנשלמה מלאכת הבנין אמר ה"האופטשטורמפירר" אל אנשיו: "סוף סוף הוקמה עיר היהודים". בנין התאים ארך כ-5 שבועות. בשבילנו היו אלה דורות. עמלנו מעלות השחר עד לילה תחת מטר מגלבים וקתות. אחד ה"וואכמנים", וורונקוב, עינה אותנו והיכנו ללא-רחם. מדי יום ביומו היה רוצח פועלים אחדים. כל מה שיסורינו הגופניים עברו כל מושג אנושי נורמלי. הרי סבלנו עוד יותר יסורי הנפש. יום יום היו מגיעים משלוחים. היו פוקדים עליהם תיכף ומיד להתפשט ולאחר זה היו מובילים אותם אל שלשת תאי הגזים הישנים. הדרך לתאים אלה עברה בשדה-עבודתנו. לא אחד היה רואה פתאום בין הקרבנות המובלים את ילדו, אשתו, משפחתו. כשהיה קופץ ממ-

קומו תקוף-כאב והיה רץ אליהם, היה נהרג במקום. בתנאים אלה בנינו תאי-מוות בשביל עצמנו, ובשביל אחינו. הדבר נמשך 5 שבועות. אחר סיום העבודה ליד התאים, נלקחתי בחזרה למחנה מס' 1, שהקימותי בו מספרה. היו גוזזים לנשים לפני מותן את השערות, אשר היו נאספות בדיקנות. שערות אלו שימשו למטרה ידועה, אולם אינני יודע לאיזו מטרה.

המשכתי לגור במחנה מס' 2, אשר ממנו היו לוקחים אותי יום יום לעבודה למחנה הראשון, מפני חוסר באומנים. היה בא ה"אונ" טרשארפירר" הרמן. היה כבן 50, גבוה, אנושי וחביב. הבין לרוחנו והשתתף בצערנו. לכשבא פעם ראשונה למחנה מס' 2 וראה את ערימת החנוקים, החזיר והסתכל על הכל במבט נבעת ומלא רחמים. חיש מהר לקחני משם כדי לא לראות יותר את המחזה. אלינו, הפועלים, התיחס יפה מאוד. לעתים קרובות היה מביא לנו בגניבה דבר מה לאכול מהמיטבה הגרמני. עיניו הפיקו טוב כה רב, עד כי ברצון היית בוכה על כתפו ומתלונן בפניו. אולם הוא פחד מפני חבריו. מעולם לא דיבר אתם, אך כל מעשה ותנועה שלו שיקפו את נפשו האצילה.

בזמן עבודתי במחנה מס' 1 ראיתי את כל המחזות: איכה מו- בלים אחינו אל אדי-הרעל וכל האימים העוברים עליהם עוד בטרם ימותו. היתה זו תקופה בה היו זורמים ובאים המישלוחים. עם הגיע הרכבת היו תיכף ומיד מאספים את הנשים והילדים אל הצריפים. את הגברים היו משאירים בחצר. על הנשים והילדים היו מצווים להתפשט. הנשים התמימות היו מוציאות מגבות וסבון, הן היו משלות את עצמן שתתרחצנה. המענים דרשו סדר ומשמעת. הם היו מכים ומתאכזרים. הילדים היו בוכים, הגדולים יותר היו נאנקים וצוחים. אולם זה לא הועיל כלל. השוט הוא יותר חזק. את זה הוא מחליש ואת זה הוא מעורר. לאחר סידור הכל היו הנשים והילדות נכנסות אל המספרה ומוסרות את עצמן לגזיזה. הן היו בטוחות כבר כמעט שהן הולכות למרחץ. דרך היציאה השניה הן מובלות למחנה מס' 2, במקום שהיו נשארות ערומות בקור החזק בחכותן לתורן, כי בתאים עוד טרם הושלם מותם של הקרבנות הקודמים. כל זה היה בחורף, הקור היה חזק מאוד. ילדים קטנים, ערומים ויחפים נאלצו לעמוד תחת כיפת הרקיע ועמדו כך שעות. בחכותם לתור. התאים עוד טרם פונו. כפות הרגלים של הילדים היו נדבקות מחמת הקור

לאדמה הקפואה. הם היו עומדים, ממררים בבכי וקופאים. בעמדם בשורה היו מכים אותם גרמנים ואוקראינים. הגרמני זף (ז'סגולה) היה חיה פראית ומתועבת. הוא היה מתעלל יותר מכולם. כשהיה דוחף את הנשים ואלה היו מתחננות לפניו, שלא ידחק, כי הילדים על ידן, היה תופס את הילד מידיהן וקורעו לשנים ע"י אחיזה ברג-ליו, או היה חובט את ראש הילד בקיר ומשליך את הגווייה. לא היו אלה מקרים בודדים. כל כמה צעדים נערכו מחזות טרגיים כאלה.

על הגברים היו עוברים יסורים פי מאה קשים מאלה של הנשים. הם היו מתפשטים בחצר. הם הוכרחו לסדר את בגדיהם, לשאתם אל הכיכר ולערכם על גבי ערימות אחרות של מלבושים, ולאחר זה היו נכנסים לצריף שבו התפשטו הנשים, והיו מוציאים משם את בגדי הנשים ועורכים אותם לחוד. לאחר שהיו מסתדרים; היו בוחרים מתוכם את הבריאים, החזקים ובעלי גוף יפה, ואז התחילו הענויים. היו מכים אותם עד זוב דם, בצורה המחושבת ביותר. לאות שניתן, היו כלם, הנשים, הגברים, הזקנים והילדים מתחילים לצעוד. היה עליהם לעבור ממחנה מס' 1 אל מחנה מס' 2, לתאים. בדרך עמדה סוכה. ישב שם מישהו והכריז, שיש למסור כל חפצי-ערך. אנשים השלו את עצמם שיחיו עוד והשתדלו להסתיר כל מה שיכלו. התליינים היו מוצאים איפוא את הכל. אם לא אצל החיים, הרי אצל המתים. כל מי שעבר על יד הסוכה מוכרח היה להרים את ידיו למעלה. וכך היתה עוברת כל תהלוכת-המות בדממה, בידיים מורמות אל התאים. לפני בית התאים היה ניצב יהודי, שנבחר ע"י הגרמנים, ושכינהו בשם "באדמייסטר". הוא זרז את כלם למרחק, כי המים יתקררו. אירוניה. וכך היו מכניסים אותם לתאים תוך מכות וצעקות. כפי שהזכרתי בתאים צר. אנשים נחנקים מהדחק בלבד. אף המוטור לא היטיב לפעול בתאים החדשים. האומללים היו מתיגעים שעות ארוכות עד שיכלו למות. השטן עצמו לא היה ממציא ענויים נוראים יותר. עם פתיחת התאים היו לעתים קרובות רבים נמצאים במצב של חיים למחצה. את אלה היו מחסלים בכדור, במכת-קת, או בבעיטה חזקה. לעתים קרובות היו מכניסים את הקרבנות לתאים למשך לילה שלם בלי להפעיל את המוטור. הדחק והמחנק עשו את שלהם, בהמיתם את האחוז הגדול תוך יסורים נוראים. אולם רבים גם נשארו בחיים. על פי רוב היו הילדים מחזיקים מעמד ונמצאו חיים לאחר השלכתם מהתאים. אולם את כלם היה מכלה האקדח הגר-

מגי. גרועה מכל היתה העמידה ערומים בקור המקפיא, בצפיה למות האכזרי. אולם לא פחות איומים היו התאים. בשמחה ממש היו התל-ינים מקדמים פני משלוחים מוזוץ לארץ. שם, נדמה, הגיבו על גי-רושים אלה. כדי שלא לעורר חשד, היו מוציאים את המגורשים בר-כבות-נסיעה והיו מרשים להם לקחת את כל הנחוץ. אנשים היו מגי-עים לבושי-הדר. היו מביאים אתם שפע מזונות ובגדים. ברכבת היו להם משרתים ואף נהנו מקרון מסעדה. היה להם הרבה שומן, קפה ותה. ולפתע נגלתה לפנייהם המציאות הערומה. הם היו מוצאים מה-קרונות והכל היה נערך כפי שתיארתי. למחרת כבר לא היה נשאר מהם זכר. נותרו רק בגדים, מזונות ועבודה — עבודת קברנות קשה. כמות המשלוחים גדלה והלכה מיום ליום כי היו כבר 13 תאי-גזים. לא פעם היו ממיתים במשך יום עד 20 אלף נפש. לאזנינו היו מגיעות רק צעקות, בכיות ואנקות. אלה שנשארו בעבודה ובחיים, לעת עתה, בימי בוא המשלוחים, לא אכלו ובכו בלי הרף. החלשים והרגישים היו עצביהם מתרופפים והם היו מתאבדים. בחלקה הגדול עשתה זאת האינטליגנציה. אלה היו תולים את עצמם בלילה, לאחר חזרם אל הצריפים מעבודה על יד החללים, כשאוזניהם מלאות צע-קות ואנקות של הקרבנות. מדי יום ביומו היו לפחות 15-20 מקרים כאלה. הם לא יכלו לסבול את אכזריות ה"קאפו" והגרמנים, ולא החזיקו מעמד ביסוריהם.

ביום אחד הגיע משלוח חדש מווארשה. ממשלוח זה צרפו פו-עלים למחנה מס' 2. ראיתי ביניהם מכירים רבים שלי. אחד, קושר שמו, לא עצר כוח לשאת את יסוריו ועניויו. הוא התנפל על מענהו הגרמני, האוברשארפירר. מתים מהמחנה מס' 2. הוא היה תליץ ורו-צת. קושר פצעו. הגיע ה"האופטשטורמפירר", הוציא את בעלי המ-לאכה, ואת כל שאר האנשים רצח בו במקום באופן איום במכשירים קהים.

עבדתי ביער בעיבוד עצים. יער זה נמצא בין המחנה הראשון והשני. דרכו היו עוברים משלוחים של ילדים, נשים זקנים וגברים ערומים. תהלוכת-מוות אלמת. נשמעו רק צעקות המרצחים. האומל-לים שתקו. רק מפעם לפעם התיפח איזה ילד, התיפח ונידם. אצב-עות המרצח היו תופסות בגרונו הקט של הפעוט וחונקות בו את בכיתו האחרונה. כלם צעדו בידיים מורמות, ערומים וחסרי-ישע.

בין המחנה הראשון והשני עמדו הבנינים שנועדו לאוקראינים. אלה היו תמיד שיכורים. הם היו גונבים מהמחנה כל מה שניתן להגנב והיו מוכרים עבור יי"ש. הגרמנים שמרו עליהם ולעתים קרובות היו מחרימים את שללם. האוקראינים, שבעים ושיכורים, בקשו להם גם גרווייזרים אחרים. כשהיה עובר על יד בניניהם מישלות נשים ערומות, היו בוחרים מבין הנערות היהודיות את היפות ביותר. היו מכניסים אותן לחדריהם ואונסים בצורה האכזרית ביותר. לאחר זה היו מובילים אותן לחדרי המוות. המטומאות ע"י מעניהן היו נחנקות יחד עם האחרים בתאים הצרים. מות קדושים. לעתים היו תגובות. אתאר מקרה אחד כזה: הגה אחת הנערות יצאה מהשורה. ערומה קפצה דרך גדר חוטי התיל הגבוה 3 מטרים והתחילה לברוח בכווננו. האוקראינים השגיהו בכך והתחילו לרדוף אחריה. הרודף הראשון היה כה קרוב אליה עד כי לא היה ביכלתו לירות. היא הוציאה בחזקה את הרובה מידיה. קשה היה להם לירות, כי מסביב עמדו משמרות וקל מאד היה לפצוע את מישהו. אולם דמם רתח בהם. נפלה יריה, שהרגה אוקראיני, והנערה אחוזת-שגעון נאבקה עם אחרים. באה יריה שניה, פצעה אוקראיני שני ושותקה אצלו יד (לאחר שנרפא, נשאר במחנה שלנו והיה בו עד הרגע האחרון). לבסוף תפשוה. היא שילמה מחיר יקר בעד הכל. הכוה פצעה, ירקו עליה ובעטו בה זרק אח"כ נהרגה. זוהי גבורה אלמונית שלנו.

הגיע משלוח מגרמניה. הכל נערך לפי השיגרה. לאחר שכולם התפשטו, התיצבה אשה אחת עם שני ילדיה, נערים. היא זהתה את עצמה כגרמניה מבטן ולידה וטענה שרק בטעות הוכנסה אל הקרון. כל התעודות בסדר גמור. שני הנערים לא נמולו. האשה יפה, אולם הפחד נשקף מתוך עיניה. היא מחזיקה את הילדים לידה, מרגיעתם, מנחמתם ומבטיחה להם, שעוד מעט והכל יתברר והם ישובו הביתה, אל אבא. היא מלטפת ומנשקת אותם, אולם היא בעצמה בוכה. היא מלאה הרגשות איומות. הגרמנים פוקדים עליה לצאת מהשורה עם הילדים. נדמה לה שנצלה. מתיחותה הולכת ורפה. אולם, אהה, הוחלט כי עליה להשמד יחד עם היהודים, כי יותר מדי ראתה והיא יכו לה לספר זאת לעולם. כמובן, שהכל עטוף סוד. מי שעבר פעם את מפתן טרבלינקה הריהו נדון לכליה. והאשה צועדת עם ילדיה, יחד עם כלם, למוות. ילדיה בוכים כמו ילדי היהודים. בעיניה משתקף אותו היאוש. אין הבדל בגזע. לנוכח המוות כלם שוים. בעלה יפול בודאי בחזית. היא נשמדה במחנה.

בהיותי במחנה מס'. 1 נודע לי מי הם היהודים הנושאים טל-אים צהובים. אלה היו אנשים בעלי מקצועות חפשיים ובעלי-מלאכה, שנותרו מהמשלוחים הראשונים, הם בנו את טרבלינקה. לכשי-גמר הכל, אולי יפרצו הם לחופש. אולם הגורל רצה אחרת. ראשית כל הוחלט, שכל מי שעבר את הסף של גיהנום, עליו להשמד. אסור להשאיר עדים, שיוכלו להראות לעולם את מקום הענויים הברבריים. שנית, קרה מקרה אחד, שבגללו הוסר מהם החסד והם נדחפו אל תוך זרועות המוות. ביניהם היו צורפי-זהב, שמיינו מתכות יקרות. מתכות היו למכביר, תיבות מלאות. ניתן להם צריף מיוחד למיון הזהב וסידורו. משמר מיוחד לא היה. הם רכשו להם ארון. לאן יוציאו את הזהב? לו היו גם לוקחים להם משהו ממנו, ממילא היה זה עובר בקרב הזמן לידי הגרמנים. אולם האוקראינים היו משתגעים למראה הזהב. הם אינם מתמצאים בו לחלוטין, מספיק לתת להם משהו נוצץ ולהבטיחם שזה זהב. בעת הגרושים הם הולכים מבית לבית ודורשים מתכת יקרה. הם עושים זאת בלי ידיעת הגרמנים. כמובן שזה נעשה בלויית טירור. אז מוסרים להם כל מה שבא ביד והם לוקחים את הכל, פניהם מתמלאות תאוות בצע ופראות כזאת, עד שתוקפים אותך פחד וזועה בהסתכלך בהן. את הזהב הם מסתירים בקפדנות. הם מתפארים בפני משפחותיהם, שהביאו שלל מלחמה. חלק מהם מוצאו מהכפרים הסמוכים, חלק אחר מהם מביא מתנות לאהובות, הנמצאות בקירבת מקום. אולם חלק מאוצרות אלה הם מחליפים ביי"ש. הם טובאים באופן נורא. כשראו שיהודים עובדים בזהב בלי כל פיקוח כמעט, החלו לאלצם לגנוב. היהודים הוכרחו לגנוב אבנים יקרות וזהב בשביל האוקראינים. לולא עשו זאת, היו נהרגים. מדי יום ביו-מו הוציאה כנופית האוקראינים חפצי-ערך מהאוצר. השגיח בכך גרמני וכמובן שאת העונש קיבלו היהודים. חיפשו ומצאו אצלם זהב וחפצי ערך אחרים. לא יכלו לגלות, שהם עושים את זאת תחת לחץ, כי בין כה וכה לא היה זה עוזר הרבה. החלה פרשת עינויים. פרח לו חלום-הפז של הציפור בכלוב על דרור. בעת ההיא הורע מעמדם יותר משל הפועלים האחרים. כמובן שאחרי מקרה זה נותרה מהם רק מחצית. קודם לכך היו במיספר 150. אלה שנותרו בחיים סבלו דעב ומחסור. גם עינוייהם לא נמנו על הרגילים.

הככר היתה זרועה ערימות חפצים שונים. מובן מאליו, שמיל-יוני אנשים משאירים אחריהם מיליונים של בגדים, לבנים וכו' :

כל אחד מהמגורשים האמין שהוא יוצא לנו, אולם לא למות, לכן לקחו אתם את כל הטוב והנחון. הילקוטים, המזוודות והשקים היו מלאים. המזון המשובח ביותר. בכך טרבלינגה תמצא את כל אשר תאבה נפשך. הכל בכמויות גדולות. בעברי פעם ראיתי ערימה של מה של עטים נובעים, קפה אמתי, תה וכו'. ככר המחנה היתה מוצפת בסוכריות. עם המשלוחים מחו"ל הגיע שומן בכמויות גדולות. אנשים אלו האמינו בלב שלם, שישארו בחיים.

במיון עבדו יהודים. הם ערכו כל חפץ לפי סדר. כל חפץ שימש למטרה מסויימת. לכל דבר שנותר אחרי היהודי היה ערך, רק ליהודים עצמם לא היה ערך ומקום. היהודים נאלצו לגנוב, כדי למסור הכל לאוקראינים. אלמלא עשו זאת, היו הללו מוצאים תואנה להשיג מידם. ואילו היהודים, כשהיו נתפשים בדבר גנבה היו נהרגים בו במקום. המסחר נמשך הלאה. אחד הפסיק והשני המשיך. וכך המשיכו לחיות בני-המזל, יחידים מבין מיליונים, בין הפטיש והסדן. פעם הגיע משלוח צוענים מסביבות ווארשה. מספרם היה כ-70. הם היו דלים ועלובים. גברים, נשים וילדים. הם הביאו קצת כלי-לבן מזוהמים, סמרטוטים בלים — זאת עצמם. כשנכנסו על הכר תקפתם שמחה. הם חשבו, שהם נמצאים בהיכל קסמים. אולם לא פחות מהם שמחו המרצחים. הם חוסלו בדיוק כמו היהודים. לאחר שעות אחדות הושלך הס. נשארו רק גוויות.

עבדתי במחנה מס' 1. הייתי חפשי בתנועותי. אם כי ראיתי פה רבות, הרי מחזה החנוקים במחנה מס' 2 היה נורא מזה בהרבה. היה עלי להשאר כבר בקביעות במחנה מס' 1. השתדלו בזה ה"באו" מייסטר" הרמן והמומחה הצ'כי לנגרות. הב סברו, שאין כמוני בין בעלי-המלאכה ולכן הייתי נחון להם לעת עתה. אולם במחצית דצמבר 1942 נתקבלה פקודה, שכלם יעברו למחנה מס' 2. היתה זו פקודה ללא ערעור, כך שתיכף ומיד, בלי לאכול ארוחת צהרים, הלכנו למחנה מס' 2. מיד עם הכניסה — מחזה הקרבנות החדשים, שהומתו בגזים, ורופאי-השיניים העוקרים אצלם את שיני הזהב במלקחיים. רגע אחד של המחזה הספיק כדי להמאיס עלי את החיים עוד יותר. רופאי השיניים ממיינים את השיניים האלה ומניחים לפי סדר. מובן הדבר, שכל מה שהצליחו האוקראינים לגנוב, היה לאלה לשלל. במחנה מס' 2 עבדתי במשך זמן מסויים בבדק המיטבח. מפ" קד המיטבח הנהיג סדרים חדשים. המשלוחים קטנו בתקופה זאת

וכוחות עבודה חדשים לא הגיעו. באותו פרק זמן התחילו לחלק מספרים לעובדי המחנה מס' 1. היה זה משולש מעור, לכל קבוצה בצבע אחר. נשאו אותם על החזה, מצד שמאל, סובבו שמועות שגם במחנה מס' 2 ינהיגו מספרים. לעת עתה עוד לא היו. על כל פנים השתלט סדר ואף זר מהמשלוחים לא יכול היה לחדור הנה, כדי להאריך את חייו, כשם שאני עשיתי זאת. כבר היה לנו קר מאוד. החלו לחלק שמיכות. בעת העדרי מהמחנה מס' 2 הקימו נגריה. ה"פור" ארבייטר" בנגריה היה אופה ווארשאי. הוטל עליו לעשות אלונקות להעברת הגויות מהתאים לבורות. זה היה כלי פשוט מאד. שני מוטות וקרשים הדוקים במסמרים.

ה"האופטשטורמפירר" ושני המפקדים ציוו עלי להקים מכבסה, מעבדה ומקום שיכון ל-15 נשים. בנינים אלה צריכים היו להבנות מחמרים ישנים. בסביבה פרקו בנינים של יהודים. הכרתי זאת על פי מספרי הבתים. בחרתי לי פועלים והתחלתי בעבודה. חלק מהעצים הייתי מביא מהיער. תוך עבודה חלף הזמן חיש מהר. יום רדף יום. מראה הכל הפך ליום-יומי. נעשיתי אדיש. אולם דברים חדשים שקרו התחילו להוציא משווי המשקל. היתה זו תקופה כש"קאטיין" הפך לנושא לגרמנים. זה שימש להם כתעמולה. פעם הגיע אלינו במקרה עתון ונודע לנו על מעשי האכזריות האלה. באותו זמן, כפי הנראה בהשפעת אותם המאורעות, בא הימלר לטרבלינקה ופקד לש"רוף את גויות כל הנרצחים. והיה מה לשרוף. אי אפשר יהיה ליחס מעשי-ברבריות אלה לגרמנים, שהרי רק הם הנם לפי שעה אדוני ארץ זו, שנגזלה מאתנו בכוח הזרוע. הם לא רצו להשאיר עקבות. על כל פנים צריך היה למצוא דרך מתאימה להשמיד את הכל בלי להשאיר זכר. התחילו איפוא לשרוף. שוב התחילה ההוצאה מקברים של זקנים, ילדים נשים וגברים. כשהיו פותחים בור כזה, היה מגיח ממנו סרחון נורא. הריקבון במלואו. בעבודה זו שוב הת-יסרו האנשים ביסורי גוף ורוח. ושוב חזר אלינו אותו העצב, אלא כשהוא מוגבר.

הזנתנו היתה רעה מאד. המישלוחים פסקו מלהגיע. חסרו הספקים האומללים. מהמלאי הישן — חילקו בעין רעה. אכלנו לחם מעור-פש ושתינו מים. עקב הרעב בא הטיפוס. החולה לא היה זקוק למשכב ולריפוי. כדור בערפו וחייו נפסקו.

הנסיך לשרוף גויות, שהתחילו בו, לא הצליח. נתברר שהנ-

שים נשרפות יותר מהר מהגברים. היו משתמשים איפוא בגויות של נשים ללבוי הלהבה. היות והיתה זו עבודה קשה, התחילה התחרות בין הקבוצות מי מהן תשרוף יותר. הוצבו לוחות וכמות הנשרפים היתה נרשמת יום, יום. אולם למרות זאת היו התוצאות חלשות מאד. על הגויות היו יוצקים בנוזין וכך היו מציתים אותן. זה עלה ביוקר רב והתוצאה היתה עלובה. גופות הגברים כמעט שלא רצו לדלוק. כשהושגח מטוס באויר, היתה המלאכה נפסקת ואת הגויות שהוצאו היו מכסים בענפי-ארן לבל יבחינו בהן מלמעלה. היה זה מחזה אי-מים, האיום ביותר שראתה פעם עין אנוש. כשהיו שורפים נשים הרות, היתה הבטן מתפקעת הולד היה יוצא החוצה וכך היה נשרף בחיק אמו. על המרצחים לא עשה הדבר כל רושם. הם עמדו ליד זה כמו ליד איזו מכונה העובדת לא כדרוש ומפיקה מעט. עד שהגיע פעם למחנה "אוברשארפירר" עם סימן ס.ס. וערך גהינום אמתי. הוא היה כבן 45, קומתו בינונית, תמיד היה מחייך. הבטוי האהוב עליו היה "טאדללוס" (הכל בסדר). כינוהו על כך בשם "טאדללוס". מר-אה פניו היה טוב ולא הביע את אשר הסתתר בנפשו המתועבת. הוא היה שמח שמחה רבה כשהיה רואה את ערימות החללים הנשרפים. מוקד זה שימש בשבילו מחזה יקר ביותר. הוא לטפהו במבטו. שכב על ידו, חייך אליו ודבר אליו. והוא הצית תופת זו כדלקמן. הוא הש-תמש במכונה מיוחדת הנקראת "באגיר" החופרת ומוציאה מהאדמה בבת-אחת 3000 חלל. על משענות בטון שארכן 100-150 מטר סידרו יסודי מפסי רכבת. הפועלים היו שמים את הגויות ערימות, ערימות על המדורה ומציתים. אינני איש צעיר. רבות ראיתי בחיי, אולם תופת גדולה מזו לא יוכל גם ה"לוציפר" בעצמו ליצור. האם יוכל מישהו לתאר לעצמו כיבשן ארוך זה ועליו 3000 גויות אנשים שלפני זמן קצר היו עוד בחיים. הביטו וראו את עיניהם. נדמה שבעוד רגע והגופים יקומו ויקיצו משנתם העמוקה. והנה לפי פקודה מדליקים את המוקד והוא בוער באש גדולה. על תעמוד מקרוב, ידמה לך, שנאקות בוקעות מפי הישנים, שהילדים יתעוררו בעוד רגע ויצעקו: "אמא!". פחד וצער תוקף, אולם למרות זאת הנך ממשיך ועומד, עובד ושותק. על יד האפר עומדים המרצחים וצוחקים בצחוק אשמי-דאי ומפניהם נשקפת שמחה שטנית ממש. לכבוד המאורע הם לוג-מים יי"ש וליקרים מובחרים וסועדים את לבם במטעמים. הם משת-עשים ומפוזים כשהם מתחממים באש. גם אחרי מותו מביא היה-די תועלת ידועה. חורף, החורף קשה. אולם כאן בוקע חום כמו מת-

נור. חום זה זורם מגופות של יהודים נשרפים. המרצחים מתחממים באש זו, שותים, אוכלים ושרים. הלהבה דועכת. נותר רק אפר, אפר אשר יפרה אדמה אלמת זו. דם בני אדם ואפר גוויות בני אדם, אלה הם הזרעים של האדמה הזאת. היא תהיה פוריה בעתיד. אלו יכלה לפתוח פיה, היתה מספרת לנו רבות. היא יודעת הכל ושותקת. וכך מדי יום ביומו נפחו פועלים אומללים בעבודה זו ליד הגופות את נפשם, הם נפלו מרוב צער. וכך גם מדי יום ביומו נתמלאו לבבות המרצחים גאווה ותענוג בשיפורו של גיהנום זה. בהיר היה וחם, כי הלפידים בערו. עקבות המוצאים למוות נעלמו ולבנו שתת דם. ו"האוברשארפירר", שיצר את התופת הזאת ישב על יד המוקד, צחק בלי הרף, ליטף אותו במבטו, לחש אליו "טדללוס" וראה בו את הגשמת כל חלומותיו ומאוויו המתועבים.

בשריפת הגוויות הצליחו ביותר. היות והגרמנים רצו להחיש את הקצב, החלו לבנות כיבשנים חדשים, להגדיל את חבר העובדים ולשרוף 10 — 12 אלף חלל בבת אחת. נוצר גיהנום ממש. למסתכל מרחוק נדמה היה, שפרץ הר געש, בקע את קליפת האדמה והוא יורק מסביבו אש ולבה. מקרוב—עשן אש ויקוד, עד בלתי נשוא. זה ארך זמן רב למדי. כי היו כשלושה וחצי מיליון גוויות.

עם המשלוחים החדשים הסתדרו ביתר קלות, כי תיכף ומיד לאחר המתתם שרפום. התחילו להגיע משלוחים מבולגריה. אלה היו אנשים עשירים, שהביאו אתם צרכי מזון רבים: לחם לבן, בשר איל מעושן, גבינה וכו'. היסלו אותם כמו את האחרים. ואנו ניצלנו זאת וקיבלנו כעת תזונה טובה יותר. יהודי בולגריה היו גבוהים, חזקים וחסונים. כשהסתכלת באיש כזה, לא יכולת להאמין, שבעוד 20 דקה הוא יפסיק בתא את חייו. ליהודים האלה שנראו כה יפים, לא הרשו הרוצחים למות מיתה קלה. הם היו מזרימים לתאים כמות קטנה של גז והיו מחניקים במשך כל הלילה. הם התענו זמן רב עד שנפחו את נפשם. הם עברו גם יסורים קשים לפני כניסתם לתאים. קנאו ביפי תארם ולכן התאכזרו עליהם ביתר שאת. אחרי המשלוחים מבולגריה התחילו להגיע משלוחים מביאליסטוק וגרודנה. בינתיים סיימתי את בנין המעבדה, המכבסה ומקום השיכון לנשים.

פעם אחת, מאוחר בערב, הגיע משלוח לטרבלינקה. היינו אז כבר סגורים בצריפינו. הגרמנים והאוקראינים טיפלו איפוא בעצמם, בלי עזרתנו, בקרבנות. לפתע נשמע רעש, צעקות ויריות. יריות

למכביר. לא זזנו ממקומנו, אך בקוצר רוח חכינו לבוא הבוקר. כל אחד מאתנו רצה לדעת מה קרה. למחרת היתה הכיכר זרועה חללים. בשעת העבודה סיפרו לנו האוקראינים, שהמשלוח לא נתן להוביל את עצמו לתאים. הם פתחו איפוא בקרב נואש. ניפצו הכל מסביב וריסקו את תיבות הזהב שעמדו במסדרון התאים. הם אחזו במקלות ובכל הבא לידם והתגוננו. מאבק זה בין כוחות בלתי שווים לא ערך זמן רב. הכדורים נפלו בשפע וקצרו. עם בוקר היתה כל הככר זרויה חללים. על יד כל אחד מהם היה מונח הכלי שבו התגונן. הם נפלו. השאר הוכנס לתאים. ההרוגים והחנוקים היו מרוסקים באופן איום. לאי אלה מהם קרעו חלקים מהגוף. עם עלות השחר היה כבר לאחר ככלות הכל. המורדים הועלו באש. ואנו נוכחנו ברורות לדעת, שאין בשבילנו כל מוצא והצלה.

באותו פרק זמן החמירו את המשמעת, הקימו תחנת שמירה, הגדילו את המשמר ובמחנה מס' 2 הכניסו טלפון. חסרו לנו כוחות-עבודה. התחילו איפוא לשלוח אנשים חדשים מהמחנה מס' 1. אולם אלה לא החזיקו מעמד. כלם חוסלו. הם שהו אתנו ימים אחדים וכש-הגרמנים ראו, שאינם מסוגלים לעבודה, הרגום. הם חסו על מזון עבורם. בא אלי ה"שארפירר", נגר מומחה, גרמני מצ'כיה, אשר עליו כבר כתבתי. הוא התייעץ אתי איך לבנות מיגדל-צופים בעל 4 קומות, כמו שראה במיידאנק. לכשהסברתי לו הכל, היה מרוצה מאד. הוא ביטא זאת על ידי הבאת לחם ונקניק. קבעתי מה היא כמות העצים והברגים הדרושה והתחלתי בעבודת הבניה. כשהייתי מתחיל בעבודה חדשה, ידעתי שחיי נתארכו לשבועות מיספר. כל עוד יצא טרכו בי לא ישמידוני. כשסיימתי את בנין המיגדל הראשון בא ה"האופטשטורמפירר" ואף הוא גילה לי הוקרה רבה. הוא פקד להקים עוד 3 מיגדלים כאלה מסביב למחנה מס' 2. החריפו את השמירה על המחנה. בשום פנים אי-אפשר היה לחדור ממחנה אחד לשני. שבעה אנשים קשרו קשר ובעזרת חפירה מתחת לאדמה רצו להמלט מהמחנה. ארבעה מהם נתפשו. במשך כל היום עינום באופן איום, דבר שהיה גרוע מהמוות בעצמו. עם ערב, כשכולם חזרו מהעבודה, ערכו מיסדר ותלו אותם בפומבי. אחד מהם, מכל מווארשה, קרא לפני שהידקו את העניבה על צוארו: "הלאה היטלר! יחי העם היהודי!"

בינינו, העובדים, היו גם אדוקים מאוד. הם התפללו יום יום.

הגרמני קארל, מ"מ המפקד, ציניקן, עקב אחרי חייה ומנהגיה של חבורה זו, צחק ולגלג עליה. הוא הביא להם אפילו טלית ותפילין. כשהיה נפטר אחד הפועלים היה מרשה לערוך לו קבורה כדת וכדין ולהקים מצבה. אני מצדי יעצתי לא לעשות זאת, כי בין כך ובין כך יוציאו מקבריהם וישרפום. לאחר שישבעו במחזה זה. לא שמעו בקולי. כעבור זמן קצר נוכחו לדעת, שצדקתי. כל החרף עבר בעבודה, עינויים ומוות של מיליונים. בא האכזב והרגשתי את חום קרני השמש.

היה זה בחודש אפריל 1943. החלו להגיע משלוחים מווארשה. אמרו לנו, שבמחנה מס' 1 נותרו לשם עבודה 600 איש מווארשה, מה שנתאמת. במחנה מס' 1 השתולל טיפוס הבהרות. החולים נרצחו. מהמשלוח הווארשאי הגיעו אלינו שלש נשים וגבר אחד. הוא היה בעלה של אחת הנשים. במשלוחים הווארשאים היו מתאכזרים במ"י (יחד*). בנשים יותר מאשר בגברים. היו מוציאים נשים וילדים, מו"י ליכים אותם אל האש, ולאחר שהמרצחים היו שבעים ממראה הנשים והילדים הנבעתים היו הורגים אותם על יד המוקד ושורפים. מעשי פראות אלה ביחס לנשים וילדים היו בסדר היום. הנשים היו מתעלפות והיו סוחבים אותן כמעט מתות. הילדים אחוזי בהלה נוראה היו נופלים אל תוך זרועות אמותיהם. הנשים היו מבקשות רחמים ומרוב פחד היו עוצמות את עיניהן, כדי לשכוח לרגע איפה הן נמצאות. המרצחים היו מעקמים את פרצופיהם מרב נחת-רוח והרבה, הרבה זמן החזיקו את קרבנותיהם במתיחות. בה בשעה שקבוצת נשים עם ילדיהן היתה נהרגת, עמדו כבר נשים אחרות וחיכו לתורן. לא פעם היו התליינים תופסים ילד בוכה מזרועות אמו והיו משליכים אותו חי אל המוקד. באותו זמן היו צוחקים, קוראים לאמהות, שתקפוצנה בגבורה אל האש בעקבות ילדיהן, ולועגים לפחדן. עברתי אלפי מח"זות מקפיא-ידם כאלה.

מהמחנה מס' 1 שלחו אלינו עוד אנשים לעבודה. אלה היו אחוזי בהלה עד מאוד ופחדו לדבר אתנו. במחנה מס' 1 היתה משמעת איומה. לכשנרגעו והסתגלו קצת, הסבירו לנו שבמחנה מס' 1 נקשר קשר ותפרוץ מרידה. כבר מתהווה שם משהו בראשיתו. רצינו לבוא בדברים עם אנשי המחנה מס' 1 אולם לא נודמן לנו. מסביב מגד-

(*) הערת המו"ל: זה מובן עוד יותר לאור העובדה, שמשלוחים אלה הגיעו בתקופת הקרבות המזוינים בניסו ווארשה.

לים ומשמרות. התזונה במחנה שלנו שופרה. אחת לשבוע מרחץ וא־
פילו לבנים נקיים. הן הובאו נשים והוקמה מכבסה.
עם בוא האביב החלטנו להשתחרר או למות.

באותו זמן הצטננתי וחליתי במחלת הריאות. את כל החולים היו
הורגים בכדור או בזריקה, אולם אני, כפי הנראה, הייתי נחוץ להם.
טפלו בי איפוא בגבולות האפשרות. הרבה מאמצים השקיע בזה
גם הרופא היהודי, יום יום היה בודק אותי, מדפאני ומנחמני. מנהלי
הגרמני, לפלר, היה מביא לי מזון: לחם לבן, חמאה, שמנת. כשהיה
לוקח משהו מהמבריחים, היה מתחלק בו אתי. האביב, חפץ החיים
והעזרה פעלו את שלהם. בתנאים קשים אלה הבראתי והוכרתי
להמשיך בעבודה. סיימתי את בנין מיגדל הצופים.

יום אחד בא אלי ה"האופטשטורמפירר" בלויית מפקד המחנה
ומנהלי לפלר. הם שאלוני אם אוכל להקים "בלוקהאוז". הנה זה צריך
להיות בנין מעץ עגול אשר ישמש בית-שמירה למחנה מס' 1, כשהת-
חלתי לבאר לו איך צריך לעשות זאת, העיר לחבריו, כי בין-רגע
הבינותי את כונתו.

חמרי בנין לא היו. נאלצנו לנסר. דברתי על לבם שיעשו את
הגג מרעפים. את הרעפים יצרנו אנו בעצמנו. אז הקלתי על האנשים.
הם הפסיקו לעבוד על יד הגוויזות ועזרו לי. בניתי בנין זה במחנה
מס' 2, באופן ארעי וקל לפירוק. הוא מצא חן בעיני כולם. ה"האופט-
שטורמפירר" ולפלר התפארו בפני חבריהם, שאין זה אלא מעשה-
ידיהם. לאחר זמן היה צורך לפרק בנין זה ולהעביר למחנה מס' 1.
הבנאי הרמן והנגר לא יכלו לפרק בעצמם בנין כזה. יותר קל היה
להם לרצוח חפים מפשע, מאשר לעבוד. הם פנו שוב לעזרתני. זה
היה לפי תכניותי. ניתנה לי אפשרות להגיע למחנה מס' 1 ולבוא שם
בדברים עם חברי לסבל. היתה נחוצה לי עזרה בעבודה. הייתי יכול
להסתפק ב-4 פועלים, אולם לקחתי 8. כשבאתי למחנה מס' 1 לא
הכרתיו לגמרי. שרר שם נקיון מוחלט והמשמעת היתה איומה. למר-
אה גרמני או אוקראיני היו כולם נבעתים. לא בלבד שלא דברו אתנו,
אלא אף פחדו להסתכל בנו. היו מורעבים, מעונים, אולם קיימו ארגון
חשאי, שפעל ביעילות רבה. הכל היה מתוכנן. אופה אחד מווארשה,
המקשר בין החברים, שמו היה ליליון, עבד על יד הגדר במחנה מס'
1. אף אתו קשה היה להתקשר. על כל שעל שמר גרמני או אוקראיני.
הגדר היתה מכוסה למכביר באילנות ומה ארב מאחוריהם — לא ידע

איש. פועלי המחנה הראשון היו תחת השוט ללא הפסקה. אנו בהש-
וואה אליהם נהנינו מחופש גמור. הותר לנו לעשן בשעת העבודה ואך
קיבלנו מיכסת סיגריות. חרות זו ניצלנו למען מטרותינו. אחדים
מאתנו השתדלו לשוחח עם הוואכמאן (המשגית) ולהפנות את תשו-
מת לבו. ואחרים — לבוא בדברים עם אנשי המחנה מס' 1. וכך נכ-
נסנו אל תוך ועד הארגון החשאי, אשר הפיח בלבנו תקוה במידת
מה של שחרור או מות-גבורים. כל זה היה מסוכן מאד בהתחשב
עם משמרות כה ערים וביצור כה חזק. "חרות או מות" זו היתה שאי-
פתנו.

בינתיים סיימתי את הבנין. לאחר הגמר קיבלנו מה"האופט-
שטורמפירר" רום ונקניק. בשעת העבודה היינו מקבלים יום יום
תוספת של חצי ק"ג לחם.

בניגוד למחנה שלנו, גדל והלך הטירור במחנה מס' 1. שם שולט
בפועלים פראנץ עם כלבו. הוא משסע אנשים חיים. כשהייתי פעם
ראשונה במחנה מס' 1 ראיתי נערים אחדים בגיל 13 — 14. הם רעו
אווזים ועסקו בעבודות זעירות אחרות. הם היו אהובי המחנה. במ-
סירות מיוחדת טיפל בהם ה"האופטשטורמפירר". כאב ממש. הוא
דאג להם ולא פעם היה מבלה במשחק אתם שעות שלמות. היה מל-
בישם בבגדים ההדורים ביותר. בעצם ידיו היה מאכילם, משקם
ומלבישם. ילדים אלה נראו בריאים. הטיפול המיוחד, המזון המשובח
והאוויר סייעו לגידולם. חשבתי, שהם ישארו בחיים, וכל רע לא יאונה
להם. כשהגעתי כעת למחנה, עם כניסתי הרגשתי מיד בהעדר היל-
דים, בחירים אלה. סיפרו לי, שכאשר המפקד שבע מהם, דחה אותם
מעליו והרגם.

לאחר סיום עבודתנו חזרנו למחנה מ'. 2, מלאי תקוה להשתחרר.
אולם ללא כל נתונים ממשיים. שוב ניתק הקשר. במחנה מס' 2 שרפו
כבר במשך חדשים גוויות, אולם הן היו כה רבות עד כי אי אפשר
היה להספיק. הביאו איפוא עוד שתי מכוונות לחפירת גוויות. הוקמו
כיבשנים נוספים והוגבר קצב העבודה. כל החצר היתה מלאה מדו-
רות ועל כל אחת בערו חללים. הקיץ היה בתקפו ויקוד בקע מהת-
נורים. תופת. דאינו כאלו את עצמנו נשרפים על המדורות האלה.
צפינו בקוזר-רוח לרגע בו נפרוץ בכוח את השערים.

שוב הגיעו כמה מישלוחים. את מקום מוצאם איני יודע. היו גם
שני מישלוחי פולנים. לא ראיתים חיים ואיני יודע איך נהגו בהם

בעת שהתפשטו והובלו לתאים. הם הומתו בגאזים יחד עם אחרים. בשעת העבודה הכרנו אותם על פי הגברים, שלא היו נימולים, וש-מענו את המרצחים מדברים ביניהם, שהפולנים הארוזים לא יוסיפו כבר להתמרד. הנוער שלנו במחנה איבד כבר כל סבלנות ורצה להת-חיל במרד, אולם זה היה בלתי אפשרי. עוד טרם ארגנו את ההתנפ-לות והבריחה. הקשר עם המחנה הראשון עוד טרם הושג. אולם לא עבר זמן רב ושוב יכולנו לבוא אתו בדברים.

יום אחד אחה"צ ניגש אלי מנהלי לפלר ואמר, שה"האופט-שטורמפירר" רוצה להוסיף דלת לבנין שבניתי ומלאכה זו הוא מו-סר לידי. הוא ציווני לרשום תכנית. נתתי ל"האופטשטורמפירר" הסברות נוספות. הוא אישר הכל. הגשתי רשימה בדבר כמות החמ-רים הדרושים והתחלתי בעבודה. נאחזתי בזאת כטובע בחוט השערה. הבינותי, שזוהי האפשרות האחרונה לבוא בדברים עם הקושרים. הייתי ממציא תירוצים תכופים וחודר למחנה מס' 1 ושם היינו מעב-דים את התכנית עם החברים. הללו עוד טרם נתנו לנו תשובה מוח-לטת. הם רק ציוונו להחזיק מעמד, לבל נאבד את התקוה בצפיתנו. אצלינו במחנה בנו כעת תנורים, כלומר כיבשנים, כאלו זה היה דרוש להם למשך דורות. הנוער בראותו כל זה השתוקק לפעולה. אף אנו איבדנו את סבלנותנו.

במחנה מס' 2 התחלנו להתארגן בחמישיות. על כל חמישייה הוטל תפקיד משלה - השמדת חיל המצב הגרמני והאוקראיני, הצתת הבנינים, פילוס הדרך לבורחים וכו'. הוכן כל הדרוש למטרה זאת, כגון מכשירי-רצח קהים, עצים בשביל גשרים וקיטוני בנוזין להצתה. כתאריך להתחלת ההתקוממות קבענו את יום ה-15 ביוני. אולם מפאת חסר-אפשרות דחוקה. כך קרה פעמים אחדות. נקבעו תאריכים שונים. ישיבות הועדה המארגנת היו נערכות בצריפים, לאחר שהיו ננעלים. כשכולם היו ישנים עיפים מהעמל והיסורים, היינו מתאספים בפינת צריפנו על המזרון העליון והיינו מקיימים את התיעצויותינו. את הצעירים כבלנו, היות והם היו מתפרצים מדי פעם בפעם ורצו לפתוח בפעולה בלתי-מתוכנת. החלטנו לא לפעול בלי המחנה הראשון, כי זה היה עלול ליהפך לכולנו למעשה התאב-דות. במחנה שלנו היה קומץ אנשים, כי לא כולם היו מסוגלים לקרב. כפי שהזכרתי כבר היו המישטר והתזונה אצלנו הרבה יותר טובים מאשר במחנה מס' 1. במחנה הראשון היו כ-700 פועלים ואצלנו

כ־300. פועלי המחנה הראשון היו מורעבים עד מאוד, ונוסף על כך באו להם עוד ענויים וענשים. הנוראים שבהם היו בעד מסחר עם האוקראינים. הייתי עד ראייה למקרה שמצאו אצל אחד נתח נקניק. ביום לוחט כפתוהו אל עמוד וכך נאלץ לעמוד בלתי תנועה. היות והיה חזק החזיק מעמד ולא הסגיר את האוקראיני אשר אתו סחר. עלי לציין, שאם נודע לגרמנים על אוקראיני שגנב, היו מכים גם אותו מכות נאמנות, ואלו ביהודים היו נוקמים אחר כך נקמת־דמים. בגלל תנאי החיים הקשים האלה היו האנשים מאבדים את כוחותיהם במ־הירות רבה. אז היה פראנץ מביאם אל המוקדים הנוערים והיה מע־גם על יד האש בצורה פראית, ואח־כ־היה שם קץ לחיי המזכים וה־פצועים ומשליך אותם אל האש. במסיבות אלה הבינונו, שהמחנה הראשון יתמרד. בלעדיהם לא היינו יכולים לפעול מאומה. הכינונו איפוא את הכל, עמדנו דרוכים על המשמר וחיכינו לצו.

ובינתיים זרמו להם "החיים" "כסדרם". ההמצאות השטניות לא פסקו. אנשי חיל־המצב חשקו במישחקים ושעשועים. רק זה היה חסר להם. ערכו איפוא הצגות מאונס, קונצרטים, ריקודים וכו'. את ה"שחקנים" היו משחררים מעבודתם למשך שעות אחדות והם היו עורכים חזרות. בימי ראשון בשבוע היו מציגים "מחזות" תחת איום והגרמנים והאוקראינים היו באים להסתכל בהם. הנשים שרו במק־הלה תחת איומים. בתזמורת השתתפו שלושה מנגנים, שהיו נאלצים לנגן לאחד המיפקדים בכל יום, לאחר העינויים. בעת ההליכה לעבוד־דה היו האסירים מוכרחים לשיר שירים יהודיים. לכבוד הצגה חד־שה נתפרו תלבשות חדשות, אולם היא לא הוצגה בגלל מרידתנו וב־ריחתנו המתוכנת.

מהשעה 12 עד 1 היו הגרמנים אוכלים ארוחת צהרים. היהודים היו עומדים אז בחצר על־יד חדר־האוכל והאז מוכרחים להנעים להם את סעודתם בזמרה ובמוסיקה. אלה שהשתייכו ל"מקהלה", עבדו קשה כשאר האסירים, אלא שהיו להם שעות מיוחדות קבועות לשי־רה ונגינה. בכלל השתעשעו הגרמנים עם קומץ האנשים שנשארו בחיים באופן מצוין. הם היו מלבישים אותם כלצים והיו מחלקים להם תפקידים כאלה, אשר אף אותנו מרי הנפש היו מביאים לידי צחוק.

על יד שער צריפנו עמד זקיף יהודי, שנבחר ע"י הגרמנים. הלבישתו צ'רקיסית, במכנסים אדומים, מקטורן צר ועל החזה משני

הצדדים קלעים מעץ וכובע־פרוה גבוה. הוא החזיק רובה עשוי עץ. אילצוהו להופיע בפנינו במעשי ליצנות וריקודים עד איבוד הכוחות. ביום ראשון בשבוע היה מחליף את לבושו בבגד לבן מבד עם פסים אדומים. לעתים קרובות היו משכרים אותו והיו משתעשעים בו. בשעות העבודה אסור היה לאף אחד להכנס לשטח הצריפים, הוא שמר אז איפוא על השער. שמו היה מוריץ ומוצאו מצ'נסטוחוב.

קרבן שני כזה היה זה שכינהו "שייסמייסטר". הלבישו אותו בבגדי חזן. נאלץ לגדל זקן. על צוארו תלוי היה בפתיל שעון מעורר גדול. תפקידו היה להשגיח על השעון עת נכנס מישהו לבית הכסא. שם אסור היה לשהות יותר משלוש דקות. שמו של קרבן זה היה יולין. גם הוא היה מצ'נסטוחוב, לשעבר בעל בית־חרושת למוצרי־מתכת. מספיק היה להסתכל בו כדי לפרוץ בצחוק. מוריץ היה מקבל את כל חסדיהם בכנות ולא הבין עד כמה ראוי הוא לרחמנות. ואלו יולין היה איש שקט ומיושב בדעתו. כשהיו מתחילים להרקידו, היה מתיפח מר. גם על יד התנור היה בוכה. לבושו מראהו ותפקידו בלבד עוררו את המרצחים להתאכזר ולהתקלס בו.

אני הייתי נשאר במשך זמן רב במחנה מס' 1 בזמן העבודה וב־ערב הייתי חוזר למחנה מס' 2. היתה בידי אפשרות להתקשר בנקל עם מכיני המרד במחנה מס' 1. שמרו עלי פחות מאשר על אחרים והתיחסו אלי יחס טוב. קרה שהאוקראינים היו מוסרים לי אי־אלה דברים שלהם, כי ידעו שאותי לא יבדקו. המנהל בעצמו היה מביא לי מזון והשגיח, שלא אחלק חלק ממזונותי לאחרים. אף פעם לא החנפתי להם. כשהייתי משוחח עם פראנץ, לא הייתי מסיר את הכובע. אסיר אחר היה נהרג בעד זה בו במקום. הוא לחש לי פעם באזני בגרמנית: כשאתה מדבר אתי, זכור שעליך להסיר את הכובע. בתנאים אלה היה לי חופש תנועה כמעט שלם ושוחחתי על כל הדרוש. אלי היו נלווים תמיד גם אי־אלה אנשים.

כבר מזמן לא הגיעו מישלוחים לטרבלינקה. פעם כשעבדתי ליד השער, הרגשתי בשינוי במצב רוחם של חיל־המצב הגרמני והאו־קראיני. ה"שטאבסשארפיהרר", בגיל קרוב לחמשים, נמוך, בעל הבעת פנים של רוצח, יצא את השער פעמים אחדות במכונית. והנה נפתח השער ומובילים מישלוח של צוענים. היה זה המישלוח השלי־שי של צוענים. במישלוח הזה היו כאלף צוענים, כמאתיים גברים, השאר נשים וילדים. מאחוריהם על עגלות כל הרכוש שלהם. סמרי־

סוטים מלוכלכים, כלי מיטה קרועים וכל מיני חפצים של אנשי עוני. הם באו כמעט לגמרי בלי שמירה. הובילו אותם רק שני אוקראינים בתלבושת גרמנית. אלה השנים, שהביאו את המישלוח, לא ידעו את כל האמת. הם רצו לסדר את הכל באופן פורמלי ולקבל שובר. לא נתנו להם להכנס אפילו למחנה. בבת-צחוק של לעג קיבלו את דרישותיהם. הם שמעו מהצד מהאוקראינים, שהביאו קרבנות למחנה-מוות. הם החווירו, לא האמינו ודרשו שוב לפתוח את השער. ה.ס.ס. — שטאבסארפיהרר יצא אז ונתן להם מעטפה סגורה. בזה הסתלקו. את הצוענים המיתו, כמו את כולם, בגאזים ואח"כ שרפו אותם. מוצאם היה מבסרביה.

היה סוף החודש יולי. הימים היו ימי שרב חמים. קשה ביותר היה לעבוד ליד הקרבנות. נדפו מהם ריחות איזמים. האנשים, שהיו חוזרים מהעבודה, לא יכלו לעמוד על רגליהם. שבעים וחמשה אחוז של הקרבנות כבר נשרפו. עכשיו יש לישר את האדמה ולסדר כך, שלא ישאר שום סימן לפשע הדמים. האפר שותק. התחילה איפוא עבודת מלוי הקברות, שהיו כבר ריקים, בעפר. שפכו שמה גם את האפר של השרופים, כשהוא מעורבב בעפר, כדי לטשטש את העקבות. נוצר שטח, שצריך היה להשתמש בו. מסביב לשטח הקימו גדר-תיל. סיפחו לשטח הזה עוד שטח מהמחנה השני לשם נטיעת מטעים. נעשה ניסיון לנטוע דבר-מה בשטח, שבו היה האפר, נוכחו שהאדמה פוריה. בגנים נטעו תלתן שגדל יפה. כשגמרו לחפור כשבעים וחמשה אחוז מהקברות, שרפו את כל הגוויות, ישרו את הקרקע, נטעו שם מטעים והקיפו את השטח בגדר-תיל, שכוסתה בענפים של עצי אורן. הם היו גאים מאוד על כך, שיכלו להוציא לפועל את הדבר וסברו, שהם ראויים לשעשוע צנוע. השעשועים התחילו בזה, שהפכו את מכונת החפירה, שחדלה לעבוד. המכונה נראתה כמיגדל, המתרומם גאה לשחקים. ירו לכבוד המאורע ואח"כ, נגשו לשתייה. שתו, התלוצצו והשתעשעו. גם אנחנו נהנינו קצת: העבודה הופסקה לימים אחדים. עכשיו היינו כבר לגמרי בטוחים, שקצנו קרוב. עשרים וחמישה אחוז של קברות ואנחנו — היינו העדים היחידים של מעשי הפראות האלה. החזקנו את עצמנו בכל זאת וחכינו בסבלנות לשיחרור. היתה לי עבודה בלי הפסק במחנה מס' 1. מיגדל אחד עבר למחנה מס' 1, על-ידי העברת שטח מסויים מהמחנה מס' 2 למחנה מס' 1. צריך היה לפרקו ולהעבירו למחנה מס' 2. את העבודה עשיתי

עם האנשים שלי, עמדתי איפוא בקשר עם חברי לסבל במחנה מס' 1 בענין הכנת המרד.

אחרי הפסקה בעבודה במשך ימים אחדים, התחילו לחפור את שאר הקברות ולשרוף את עשרים וחמשה אחוז הקרבנות שנשארו. כפי שציינתי היו אז ימי שרב. כשהיו פותחים בור, היו מגיחים ממנו אדים נוראים. פעם אחת, לשם שעשוע, הטילו התלינים הפץ בוער אל תוך קבר חפור. תיכף ומיד החלו לבקוע ממנו תמרות עשן שחור והאש דלקה במשך כל היום. לבורות מסוימים היו כמובן מטילים את האנשים תיכף ומיד לאחר הרעלתם, כשגופותיהם עוד טרם נתקרו. הם שכבו צפופים זה לצד זה וביום חם כשהבור היה נפתח היה האד פורץ כמו מדוד. פעם, בעת עריכת הגוויות על המדורות, ראינו יד, שבלטה כלפי מעלה. כל האצבעות היו מכווצות, רק האצבע המראה גשארה זקופה ובלטה למעלה, כתובעת את המרצחים לבית דין של מעלה. היה זה מקרה "רגיל", אולם כולם היו נרגשים. אף תלינינו החוירו ולא גרעו עיניהם ממחזה האימים. כאלו באמת פעל כאן איזה כוח עליון. הרבה, הרבה זמן בלטה היד הזאת. חלק מהמדורות הפך לאפר, אך היד הזאת המושטת כלפי שמים תבעה את הדין. מקרה פעוט זה העכיר למשך רגעים מספר את מצב רוחם של כל המרצחים.

המשכתי לעבוד במחנה מס' 1 ובלילה הייתי חוזר למחנה השני. בניתי גדר מעצי לבנה. היתה זו גדר נמוכה מסביב לגן-פרחים. בגן זה היו גם צפרים וחיות. מסביב היה יפה, ושקט. הוקמו ספסלי עץ למנוחה בשביל הגרמנים והאוקראינים. שקט ודממה שררו במקום זה. אך אוי ואבוי, היה זה מושב התיעצויות-תפת, שבהן לא דנו אלא על עינויים.

לעתים קרובות היה מסתכל מרחוק בעבודתי מפקד המחנה הראשון. לשוחח אתנו היה אסור. לעתים היה זורק לי בחשאי כמה מלים. הוא היה יהודי כבן 45. גבוה וחביב. שמו היה גאלבסקי. מוצאו מלודז. לפי מקצועו היה מהנדס. הוא מונה ל"מפקד" באוגוסט 1942, כשהוקמו ה"שלטונות" היהודיים. היה הדופק החי של כל פעולת הארגון. היות ולא ידע להתנבל כאחרים וראה את עצמו אך ורק כאחד מאתנו האומללים, הוכה ועונה לעתים קרובות יחד עם האחרים. באותו רגע שנגש אלי, ברצותו לבוא אתי בדברים, חזר מצינוק. בהיותו בצינוק, היה יוצא ממנו בבוקר פעם אחת ביום, כדי להוציא

את הקתון עם מי השופכין ואחר זה היה חוזר למאורתו האפלה. הוא ניצל רגע, שבו לא היה אף אחד על ידו ודרש באופן תקיף ומוחלט, שהנוער יתאזר בסבלנות, כי מתקרבת שעת הגאולה. הוא חזר לפני על זאת פעמים אחדות בצורת ציווי. חשתי שאכן זהו המועד האחרון ושמתקרב הקץ. עם ערב, אחרי חזרי מהעבודה, כינסתי אספה וב־דקנו, אם הזכר הכל כראוי. כלם היו מתווחים. הלילה עבר ללא שינה. חזינו את עצמנו כבר מאחורי שעריה של תופת זן. ובינתיים גבר החום עד בלתי נשוא. מפאת השרב, קשה היה לעמוד על הרגלים. לזה נוספו האדים והיקוד האיום, שבקעו מהתנורים. מענינו החליטו איפוא שנעבד מ־4 בבוקר עד 12 בצהרים. שוב היינו אובדי־תקוה להחלץ. אולם גם לזאת נמצאה עצה. הסברנו להם, שניטיב לעשות, אם נחיש את שריפת הגוויות, ושישנם מתנדבים, אשר יסכימו לה־אריך את עבודתם עבור מנת לחם נוספת. הם נאותו. קבענו שתי מישמרות. מ־12.00 עד 15.00 ומ־15.00 עד 18.00. בחרנו באנשים המתאימים ויום, יום ציפינו לאות. מאחורי שטח צריפינו היתה באר, שהיתה מספקת מים למכבסה ולמיטבת. ניצלנו אף "פשפש" זה, השמור ע"י זקיפים. לעתים קרובות היינו ניגשים לקחת מים, בלי צורך לכך, כדי שיתרגלו לראותנו עוברים שם.

בימים אלה לא הגיעו כמעט כל מישלוחים. היו הריגות של יהודים בודדים. הן לא יכלו תלינינו לשבת באפס מעשה.

ויום אחד — כולם שוב במצב רוח טוב. הנה יחזרו למלאכת הרצח. יש להם קרבנות. הגיע מישלוח מווארשה, שצריך היה כביכול לצאת לחו"ל. אלה היו אנשים אמידים. ניכר היה בהם השובע. היו ביחד כ־1000 נפש, גברים, נשים וילדים. הבינונו, שזהו מישלוח אנשים, ששילמו מחיר גבוה, כדי שיובילום למקום בטוח. לקחו מהם את הכול. בווארשה שיכנו אותם, כפי שנודע לנו אח"כ, במלון המ־פואר "פולסקי" ברחוב דלוגה, ובטרבלינקה חיטלו אותם. עפ"י תעודותיהם הכרנו מי ומי הם, כי עבדנו במיון החפצים. הם הושמדו כמו כלם.

הובאו כמו כן מישלוחים מחוץ לארץ. אמרו להם, שהם מובלים להעברה לטרבלינקה. והללו בתחנות היו מוציאים את ראשיהם מה־קרונות והיו שואלים בשקט גמור עם עוז רחוקים הם מטרבלינקה. התאוו העיפים להגיע למחוז חפצם, שבו ינוחו מתלאות הדרך. הגיעו לא הספיקו להבהל ולהדהם וכבר הלכו למנוחת עולמים. היום צומ־חים פרחים על אפרם.

לאחר משלוח זה הגיע משלוח ממקום העונשין בטרבלינקה. היו כ-500 נפש, כולם חצי-מתים. מיוזעים, תשושים ופצועים. בהס-תכלך בהם, נדמה לך, כי בעצמם הם מבקשים כבר על מותם. הם נהרגו ככל שאר האנשים.

היינו קרובים כבר לקץ יסורינו. מועד הגאולה הלך והתקרב. בימים ההם נשלח למיידאנק מנהלי לפלר, שנהג בי כה יפה, והוא רצה בתוקף לקחת אותי עמו. נמצאתי במצב נורא. ידעתי, שהמות האכזרי אורב לכולנו. פסק-הדין הוצא. אם אגיע למיידאנק, לא אוכל שם בתנאים חדשים לפלס לי דרך אל הדרור במהירות כה רבה. זמן רב יחלוף עד אשר אכיר את האנשים החדשים ואת המסיבות החדשות. אולם בחירת המקום לא היתה תלויה בי. נאלצתי עוד להתחפש כשבע-רצון על כך שלפלר ציין אותי לטובה. למזלי לא הרשה ה"האופטשטורמפירר" לקחת אותי מפה. הוא היה זקוק לי לעת עתה. גם לי זה היה נוח מאד. באותו פרק זמן קצר פקדו עלינו, לא ידוע בגלל מה, לכתוב מכתבים. היו גם תמימים בינינו, שעשו זאת. לא כלם, כמובן. אחר כך ראיתי במו עיני איך ששרפו מכתבים אלה. אם היה זה מתוך קפריזה, שעשוע, או משהו אחר, אינני יודע.

התאריך הסופי והמוחלט למרידה נקבע ליום ה-2 באוגוסט. הרגשנו, שתאריך זה בטוח. שמנו עין בכל, אם הזכנ הכל, ואם האנשים זוכרים את תפקידיהם. קרה כך, שבמשך ימים אחדים הפסקתי לבוא למחנה מס' 1. בניתי בית בעל 8 פנות עם גג תלוי, הדומה לבית השמירה, כדי לחפות בו על הבאר. בניתי בית נע, הניתן להתפרק, במחנה מס' 2, ואח"כ היה עלי להעבירו למקום-קבוע במחנה מס' 1. זה גרם לי לקוצר-רוח, כי לא יכולתי לבוא בדברים עם המ-חנה הראשון והתאריך הסופי הלך והתקרב.

יום ה-2 באוגוסט 1943 היה יום לוחט. השמש זרחה וקרניה התגנבו אל תוך צריפינו דרך חלונות הכלא הקטנים והעלובים. לא עצמנו עין כל הלילה. השחר מצא אותנו על רגלינו. כל אחד חש בחשיבות הרגע. חשבו על החופש. הכול נמאס כבר. רק נקמה בתל-ינים וחופש. אני עצמי חלמתי כמה היה טוב להרדם אי-שם בחורשה ולהנפש. כעת הוברר לנו מה קשה הוא התפקיד אשר עלינו לבצעו.

כפי שהזכרתי — מסביבנו מגדלי צופים ועליהם מישמרות מזויינים. על כל צעד ושעל גרמני או אוקראיני מזויין. אנו, בשעה 12 בצהרים, כלואים בשטח הצריף. כל המחנה מוקף שוחות וגדרות

רבות. למרות זה נגדשה כבר סאת הענויים ומחזות האימים. רצינו לגמור עם זה. אני הצגתי לי כמטרה לתאר את זאת. לשרטט את תכנית מקום הרצח ולהראותו לעולם. זה הוסיף לי כוחות למאבק עם השטן. ולכשהטלתי על עצמי תפקיד כללי זה, הוקל עלי לשאת את הסבל. כעת חשתי שאצא חפשי ושלם ממסכת זאת. באויר הורג-שה הסערה המתקרבת. כולם במתיחות עצומה. הגרמנים והאוקראינים אינם מרגישים כלום. הם, משמידי המיליונים, בעלי הנסיון הרב, — והיום יפחדו מפני קומץ אנשים כה דל? הם מוציאים פקודות ואנו מצייתים כרגיל. אבל אנחנו, חברי הועד, שרויים באי-שקט. חסרים לנו פרטים. אין אנו יודעים עוד את השעה. אני מתרוצץ כמ-טורף. אני עובד, עושה הכל, אולם לבי מלא פחד נורא, פן לא נשיג את הקשר ונמות מות-נבלים.

מצאתי דרך להתקשר עם המחנה מס' 1. מנהלי, לפלר, איננו כבר, ישנו חדש. את שמו איני יודע. אני מכנהו בשם "החולצה החו-מה". הוא נוהג בי יפה מאד. אני נגש איפוא אליו ומבקש קרשים. מחסן הקרשים נמצא במחנה הראשון. הוא אינו רוצה להפסיקני בעבודתי ולכן הוא הולך עם אחרים. מביאים קרשים. אני סוקרם, מוד-דם ואומר, שאינם טובים. לדאבוני נאלץ אני ללכת בעצמי ולבחור. אני מעקם את פני, כאלו זה לא נוח לי. הולך עם המנהל אל המחסן וכולי רועד מהתרגשות. מרגיש אני, שאם לא אנצל הזדמנות זו ואבד-נו. אני כבר במחנה מס' 1. אני מסתכל מסביבי, אי-שקט. האם אוכל למלא תפקיד כה קשה. על ידי עוד 3 אנשים. על המחסן שמר יהודי כבן 50, ממושקף. איני יודע עליו ולא כלום כי הוא היה במחנה מס' 1. הוא השתייך לקושרים. שלושת עוזרי שוחחו עם המנהל הגרמני ואני בחרתי קרשים, כביכול. במכוון התרחקתי מעל כולם וביררתי בלי הרף בין הקרשים. פתאם שומע אני, שמישהו לוחש באוזני: היום, באופן מוחלט ב-5.30 אחה"צ. אדיש פונה אני אחורה ורואה לפני את היהודי שומר המחסן. הוא חוזר עוד פעם ומוסיף: "יינתן אות". אני משפשף את עיני ואיני מאמין לעצמי.

אני לוקח בקדחתנות את הקרשים אשר תחת ידי ופוקד על חברי לקחת אותם. אני הולך לעבודה. אני רועד, פוחד אני פן יכירו התרגשות בפני. כך עבר הזמן עד השעה 12. ב-12 חזרו כולם מהעבודה. שוב התיעצות הועדה שלנו. אנו מוסרים הכל לידיעתה. אני מבקש את כולם, שישארו שקטים ויזכרו את תפקידיהם. הנוער כולו

דרוך. בהסתכלי בחבורתנו מתחיל אני להאמין בנצחון. אנו בוחרים במתנדבים לעבודה אחרי הצהרים. לקבוצה הראשונה בחרנו בחל-שים ועלובים, שלא יהיה להם למלא כל תפקיד. קבוצה זו חזרה בש-עה 15.00 מהעבודה. אז הלכו מתנדבינו. מספרם 30. החסונים, הא-מיצים והחזקים ביותר. עליהם הוטל התפקיד לפלס את הדרך לבור-חים. נוסף על כך נבחרו אנשים מתאימים בשביל הבאר. בהתקרב השעה 17.00 היתה תצרוכת גדולה של מים. השער המוביל לבאר נפתח כולו והגדילו את מיספר נושאי המים. אלה שעבדו ע"י החל-לים לבשו רק אובירולים (סינורים) מסומנים. בגלל לבישת בגדים היו סופגים 25 מלקות. אותו יום לבשו בגדים מתחת לאובירולים. לפני הבריחה נאלצו להוריד את האובירולים לבל יכירום. אנו נש-ארנו בצריף. הצטופפנו ואחד הסתכל בפני חברו. כל רגע הזכיר אחר, שהמועד מתקרב. קשה לתאר מה שהתרחש בקרבנו. בלבנו נפ-רדנו מעל מקום זה, בו נח אפר אחינו. כאב ויסורים רתקונו למקום זה, אשר כה רבים, חפים מפשע הושמדו בו, ואנו החיים מתאווים עוד לברוח ממנו. מחנות גדולים, תהלוכות-מות נצבו ברורות לנגד עיניו וקראו לנקמה. אנו יודעים מה בלעה פה האדמה. אנו העדים היחידים לכך. דוממים נפרדנו מעל משרפות עמנו והבטחנו, שמד-מיו יקום הנוקם.

לפתע נשמעת הסיסמה: יריה באויר.

אנו ניתרים מהמקום. כל אחד אץ לתפקידו הקבוע מראש. הכל בוצע בחריצות. על הפעולות הקשות נמנתה הורדת האוקראינים ממגדלי התצפית. לו היו הם ממטירים עלינו כדורים מלמעלה לא היינו יוצאים חיים. היתה להם משיכה שגעונית לזהב ובלי הרף סחרו עם היהודים. כשנשמעה היריה נגש אחד היהודים למיגדל והראה לאוקראיני מטבע-זהב. הלה שכח לגמרי, כי שומר הוא, השאיר את מכונת היריה וקפץ מהר למטה כדי להוציא את האוצר מידי היהודי. מהצד ארבו לו שני יהודים אחרים. הם תפשוהו לפתע, הרגוהו ולקחו את נשקו. את שומרי המיגדלים חיסלו חיש מהר. כל מי שנפגש בד-רך, נהרג. ההתנפלות היתה פתאומית. הם לא הספיקו להתמצא, וכבר היתה הדרך פתוחה בשבילנו. מתחנת השמירה הוצא הנשק וכל אחד לקח כל מה שיכול. תיכף ומיד אחרי השמע הסיסמה הרגו את הוואכ-מאן (הזקיף) ע"י הבאר ולקחו את נשקו. יצאנו כולנו מהצריפים. כל אחד תפש את עמדתו. במשך כמה דקות עמד הכל בלהבות. את תפ-

קידנו הקדוש מלאנו בקפדנות. אני אחזתי בנשק והרבצתי אש מס-
 ביב למכביר. כשראיתי שהכל בוער תפשתי קרדום, משור והתחלתי
 לברוח. ברגע הראשון שלטנו במצב. אולם חיש מהר התחילו לרדוף
 אחרינו מכל הכיוונים: ממאלקיניה, קוסוב ומטרבלינקה-קארנה.
 כשראו שם אש ושמעו את היריות, יצאו לעזרה. מטרחנו היתה לב-
 רוח ליער. היער הקרוב היה מרוחק מאתנו 8 ק"מ. רצנו דרך ביצות,
 שדות ובורות. על כל צעד ושעל ירו אחרינו. כל רגע היה יקר. רק
 להגיע ליער, שמה לא יכנסו המרצחים. ברוצי במלוא כוחי קדימה,
 כשנדמה לי שנצלתי, שמעתי מאחורי: "עמוד!". הייתי כבר תשוש-
 כוח. למרות זאת החשתי את ריצתי. רואה אני, שהיער קרוב מאד,
 צעדים מספר, כמעט. אני מאמץ את כל רצוני להמשיך. פתאום שומע
 אני קול נפץ ובאותו רגע חש אני כאב חזק בגבי השמאלי. אני פונה
 אחורה. לפני ואכמן (זקיף) מטרבלינקה-קארנה. הוא מכוון שוב אלי
 מאקדוחו, מספר 9, אוטומטי. אני מתמצא יפה בנשק. ראיתי שאק-
 דחו נעצר. שלפתי קרדום מחגורתתי ובכוונה האטתי את צעדי. האו-
 קראיני התקרב אלי וצעק. באוקראינית: "עמוד, פן אירה!" הת-
 קרבתי אליו ובקרדומי בקעתי לו את חזהו השמאלי. הוא נפל לרגלי
 בצעקה: "טוואיו מ..!". הייתי חפשי ופניתי במרוצה היערה. לכש-
 עברתי כברת דרך הגונה ישבתי בין השיחים. מרחוק נשמעו יריות
 לרוב. הכדור לא פצעני. וראה זה פלא! הוא חדר עד גבי ורק חבט בו,
 בהשאירו סימן בלבד. נחתי יחידי, לבדי.